

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

Harta eroică a patriei

(Paginile 12—15)

CONFRUNTARE EROICĂ

TRĂIM, de peste o săptămână, o stare de gravă, profundă încordare a conștiinței patriotice, în directă, aprigă confruntare cu stihiiile naturii dezlănțuite cu acea furie oarbă a elementelor depășind, nu în puține locuri, urgia din 1970. Greu lovită în infrastructura ei economică, industrială și agricolă, în rețeaua căilor de comunicație, în domeniul gospodăresc-edilitar, în atâtea orașe și în zeci și zeci de sate, cu mii de hectare de recoltă sub apă, totalizând pagube al căror indice pe ansamblu este încă greu de estimat; cu o prognoză a depășirii cotelor de inundație dealungul cursului Dunării și, ca atare, a luptei cu puhoaietele până spre capătul celei de a doua decade a lunii iulie, — țara, poporul au trecut și trec, zi de zi, oră de oră, prin această îndrăgățată confruntare cu proporții de eroică epopee a luptei omului pentru apărarea civilizației, pentru ceea ce, cu mintea și brațele, a cucerit și își apără solidar, bărbătește, lucid, organizat.

Se-nțelege că actuala încrincenare a ceea ce e anarhie și imprevizibil în natură ar fi aflat infinit mai multă împotrivire la distrugere, dacă — atât de vitregă în comparație cu aceea a țărilor avansate, unde, în cu totul alte condiții, s-a putut, secole-după-secole, construi în durată o amplă civilizație materială — istoria noastră n-ar fi fost supusă atîtor vicisitudini; dacă înseși condițiile cuceririi, revoluționare, a noului nostru destin nu ar fi fost, după Eliberare, grevate nu numai de o apăsătoare moștenire a trecutului, dar și de unele intervenții în perspectiva ordinii de priorități fundamentale, plătindu-se, adică, un anume tribut în ce privește acuitatea privirii pe aria responsabilității locale și a concretizării celei mai adecvate a imperativelor construcției socialiste. E ceea ce implica, pe lângă evidența unei grele moșteniri, și o laborioasă, aplicată gospodărire la nivelul cuceririlor continui, an de an, ale științei și tehnicii definind un ridicat sistem de civilizație umană, de asigurare a calității vieții.

Ori cîte eforturi s-au făcut în aceste trei decenii de la Eliberare în toate domeniile, așa cum numai o revoluție de vastă și profundă semnificație socială le putea și le poate cuprinde, prin îmbrățișarea vibrantă a unui viitor conștient planuit și înfăptuit într-un prezent încărcat de atâtea și atâtea necesități, se demonstrează astăzi — și secretarul general al Partidului a subliniat-o repetat — că e nevoie de o temeinică reconsiderare definitorie a necesităților pe ansamblul țării în ce privește capacitatea de imblinzire a naturii în specificul stării geografice, hidrologice, ecologice, în cadrul vastului plan național de propășire economică și tehnologică, de ridicare a nivelului de civilizație în ceea ce reprezintă noțiunea de durabilitate și securitate a construcției umane, acum și în viitor.

Integrarea chiar în viitorul cincinal a unui program complex care, pe baza unei concepții unitare, să asigure regularizarea tuturor cursurilor de apă, amenajarea corespunzătoare a fiecărui bazin hidrografic, înfăptuirea unor lucrări de acumulări de apă, desecări și irigații menite a face față oricăror situații ivite — iată ceea ce deschide un larg orizont de eficiență, în recuperarea grabnică a tot ce impune cu atîta stringență grija pentru pămîntul, pentru apele, pentru modelarea naturii patriei la cerințele unui autentic indice de civilizație. Experiența celor două sălbatice asalturi ale stihiiilor naturale la o distanță de numai 5 ani generează cu atît mai intens o viziune cît mai lucidă, cît mai îndrăznească asupra a ceea ce devine prima îndatorire a întregului nostru efort întru realizarea condițiilor fundamentale de propășire a patriei pe calea socialismului multilateral dezvoltat, în perspectiva Directivelor pînă în pragul mileniului al treilea.

Desigur că ambianța structurii economice, industriale, agricole, ca și a celei de dezvoltare a căilor de comunicație, a construcțiilor edilitare, va fi astfel corectată și amenajată, încît pe viitor, pe ansamblul ei, dealungul Dunării ca și pe cursul tuturor riurilor noastre, țara să fie ferită de asemenea calamități chiar dacă imprevizibilul, care e încă în Natură, ne-ar mai asalta.

Am înțeles aceasta, urmărind cu atenție veghea continuă în aceste zile a tovarășului Nicolae Ceaușescu, observațiile și indicațiile sale la fața locului, spiritul de hotărîre și de rodnică încredere pe care l-a iradiat și-l iradiază această exemplară, eficientă prezență pretutindeni unde gravitatea împrejurărilor a impus-o. Imaginea aceasta, atât de prodigioasă în nestăvilitul elan de dăruire patriotică, conferă conducerii de către Partid a societății noastre o dimensiune în plus a ceea ce întruchi-pează însăși revoluția noastră, însuși comunismul: victoria celor mai înalte însușiri omenești în confruntarea deschisă cu adversitățile împiedicînd încă ineluctabilul curs al celei mai înaintate dintre orînduirii întru propășirea civilizației și a culturii umane.

Perspectivă pe care, tocmai prin eroica lui luptă cu aceste noi și grele încercări, poporul român o înnoiește, dăruindu-se exemplar, ca o flacără vie a noii Istории.

George Ivașcu

Duminică, 6 iulie 1975, la stăvilarul Ciurel

ȚARA, AZI

Laocoon în surdă inleștare
Cu șerpilor apelor — fantastic ghem —
E țara mea, din nou cutezătoare
De la oștean la comandant suprem.

Sudori de singe fruntea i-o brăzdează
Și pe obraz curate lacrimi ard,
Dar noaptea de nămol o schimbă-n rază,
Marama-ndolierii în stindard.

Așa o știm în noi. Nu se-ncovoie
Nici la minia apei, nici la foc,
Ea, maica de pămînt și de văpaie,
Ai cărei fii sînt singuru-i noroc.

Chiar și cînd plînge, nu-i o bocitoare,
Nu poartă semnul stingerii-n obraz!
Laocoon în surdă inleștare
Cu șerpilor apelor e țara, azi.

Ion Brad

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Buzulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivașcu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar general de redacție : Roger Câmpănu.

Din 7 în 7 zile

0 aniversare cu profunde semnificații

SALUTAT DE UNANIMITATEA opiniei publice românești ca o bază trainică a prieteniei și colaborării frățești. Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre Republica Socialistă România și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, de la a cărui semnare s-au împlinit cinci ani, constituie cadrul adecvat pentru dezvoltarea fermă și rapidă a relațiilor dintre popoarele și statele noastre în toate domeniile de interes general. Continuuând și amplificând prevederile esențiale din tratatul încheiat în 1948 — care a dat, mai mult de douăzeci de ani, un cadru politico-juridic util și prietenos pentru evoluția pozitivă a prieteniei și colaborării noastre reciproce — noua alianță, pe multiple planuri, relațiile lor, este un instrument indispensabil pentru creșterea și dezvoltarea industrială, științifică și tehnică — care situează U.R.S.S. ca o putere de prim rang a lumii — precum și realizările remarcabile obținute de poporul român în faurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate, oferă largi posibilități pentru extinderea și diversificarea pe mai departe a colaborării reciproce avansate. O evoluție tot atât de rodnică cunoaște și colaborarea în domeniul culturii, științei, literaturii, artei și învățământului, care, stimulând mai buna cunoaștere reciprocă, contribuie la apropierea și mai strânsă, la întărirea continuă a prieteniei dintre cele două țări și popoare. La aniversarea acestei, gândurile noastre se îndreaptă către cuvintele pronunțate de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XI-lea al partidului : „Dorim să afirmăm și la acest Congres hotărârea Partidului Comunist Român, a României socialiste, de a acționa în continuare, cu toată fermitatea, pentru dezvoltarea relațiilor cu Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, cu Uniunea Sovietică, considerând că aceasta corespunde intereselor ambelor partide și popoare, cauzei generale a socialismului și păcii în lume”.

Vizita parlamentarilor austrieci

DELEGAȚIA PARLAMENTARĂ AUSTRIACĂ, pe care o conduce președintele Consiliului Național al Austriei, Anton Bonya, face, de câteva zile, o vizită oficială în țara noastră. Marți după amiază, delegația a fost primită de președintele Nicolae Ceaușescu. S-a relevat, cu ocazia acestei, utilitatea contactelor parlamentare, pentru adâncirea cunoașterii reciproce și pentru o tot mai fructuoasă colaborare, pe multiple planuri, între România și Austria. În timpul întâlnirii au fost discutate aspecte ale vieții politice internaționale, în special probleme privitoare la dezarmare și la securitatea europeană. S-a subliniat că parlamentarilor le revine un rol important, ca factori de opinie, pentru realizarea desideratelor de pace, securitate și cooperare internațională. S-a evidențiat, de asemenea, faptul că Austria și România, ținând la păstrarea și dezvoltarea relațiilor de prietenie, se angajează activ pentru soluționarea în interesul tuturor popoarelor a problemelor complexe ce frământă omenirea.

Bunele relații româno-mongole

VIZITA pe care ministrul de externe al României, George Macovescu, a efectuat-o în Republica Populară Mongolă confirmă și adâncesc relațiile de căldură prietenească și colaborare dintre cele două țări. La Ulan Bator, orașul capitală, ministrul român de externe a fost primit de tovarășul J. Tedenbal, prim-secretar al C.C. al Partidului Popular Revoluționar Mongol, președintele Prezidiului Marelui Hural Popular al Republicii Populare Mongole. De asemenea, George Macovescu a fost primit și a avut întâlniri cu alte personalități din viața politică și culturală mongolă. A fost semnat, de ministrul nostru de externe și L. Rincin, ministrul de externe al R.P. Mongole, un Acord româno-mongol de colaborare culturală și științifică.

Conferința europeană pentru securitate și cooperare

CORRESPONDENȚII DE PRESĂ transmiț din Geneva știri îmbucurătoare despre lucrările Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. Anume, s-au făcut progrese efective în ce privește importanta problemă a urmărilor instituționale ale Conferinței. Se manifestă tendința convergentă de a se formula, în documentul final al lucrărilor, ideea că actuala Conferință este „o parte importantă a procesului de ameliorare a securității și de dezvoltare a cooperării în Europa, iar rezultatele sale vor contribui, în mod semnificativ, la evoluția acestui proces”. De asemenea, se profilează hotărârea de principiu de a se ține reuniuni anuale ale reprezentanților statelor participante, în cadrul cărora să se examineze modul în care sunt realizate practic deciziile Conferinței.

Observator

Viața literară

Adunarea generală a Asociației Scriitorilor din Iași

● La sediul Asociației Scriitorilor din Iași, a avut loc Adunarea generală în cadrul căreia au fost prezentate următoarele referate : Al. Andriescu — „Codul eticii și echității socialiste, document de o importanță națională pentru scriitorii ; Rolul literaturii în formarea și dezvoltarea conștiinței comuniste a oamenilor muncii”, N. Barbu — „Analiza activității literare a membrilor Asociației în ultimii doi ani”. Totodată, în cadrul ședinței plenare, au fost înmăinate premiile Asociației pe anul 1974 și carnetele noilor membri.

În cadrul discuțiilor pe marginea referatelor prezentate, au luat cuvântul : Andi Andries, Stelian Baboi, Mihai Drăgan, Dumitru Ignea, Ion Istrati, Constantin Nonea, Ștefan Oprea, Val. Panătescu, Ioanid Romanescu, Silviu Rusu și Haralambie Tugui.

Lucrările adunării generale au fost conduse de prozatorul Corneliu Ștefanache, membru în comitetul Asociației. În încheierea dezbaterilor a luat cuvântul Cristian Chelaru, secretar al Comitetului județean Iași al P.C.R.

File din „Revista literară”

Imagine de la Mărtisorul arghezian (Fotografie de Magdalina Buză)

● În peisajul de la „Mărtisor”, duminică 6 iulie, s-a desfășurat încă un număr special din „Revista literară”, editat, pentru vacanța pionierilor și școlărilor, de către Muzeul Literaturii Române. Cu acest prilej, au făcut interesante des-

opera autorului „Cuvintele potrivite” : Ion Bănuș, Al. Oprea, Gheorghe Pituș, Mihai Sinzianu și Mitza Arghezi. Pionierii au pus numeroase întrebări în legătură cu expunerile și au citit versuri omagiale închinat lui Tudor Arghezi.

Moștenirea Văcăreștilor

Comitetul de Cultură și Educație socialistă al județului Dimbovița și Centrul de îndrumare a creației populare și a muzicii artistice de masă au organizat cea de a 7-a ediție a festivalului de poezie patriotică „Moștenirea Văcăreștilor”. Cu acest prilej, la platforma industrială Tîrgoviște, s-a desfășurat un recital poetic, cu concursul cenzurii literare din ca-

drul municipiului, iar în Parcul Văcărești, o masă rotundă cu tema „A patriei cinstire — îndemn sacru scrisului românesc” — urmat de concursul de creație poetică. S-au acordat, în ordine, următoarele premii : Nicolae Popescu Bogdan, Anton Găgiu și Cornel Costache, Mihail I. Vlad. Mențiuni : Mircea Drăgănescu, Radu Nicolae, Horia Cernău și Nic. Iancu.

Ședință aniversară Nicolae Milescu

● Simbătă, 12 iulie, a avut loc, în aula Academiei Republicii Socialiste România, ședința consacrată aniversării a 300 de ani de la apariția Jurnalului de călătorie în China al Spătarului Nicolae Milescu, organizată de secțiile de științe istorice și de științe filologice, li-

teratură și arte ale Academiei. Manifestarea a fost axată pe comunicările semnate de acad. Ștefan Pascu („Nicolae Milescu, umanist și iluminist”), Mircea Malița, membru corespondent al Academiei, („Milescu, diplomat”) și acad. Șerban Cioculescu („Spătarul Milescu, călătorul”).

Semnal

EDITURA KRITERION

Kyrály László — LUPI ALBAȘTRI (roman) — în românește de Andrei Fischof. Prefață de Augustin Buzura. 152 p., lei 5,75.

Marcel Proust — ÎN CĂUTAREA TIMPULUI PIERDUT II (în limba maghiară), (colecția „Horizont”), 560 p., lei 23.

Györfi Kálmán — ÎNAUGURAREA CASEI AGNES (în limba maghiară), 200 p., lei 7.

Soltész József — GESTURI ÎN MIEZ DE NOAPTE (versuri), în limba maghiară, 84 p., lei 6,75.

Gonda Elek — CEATA (roman), în limba maghiară, colecția „Magyar Klasszikusok”, 332 p., lei 11.

Întilniri cu cititorii

Suceava

● La librăria „Ciprian Porumbescu” din Suceava, a avut loc o întâlnire a prozatorului Alexandru Ivasiuc cu cititorii, cu prilejul noii ediții a romanului „Apa”. Prezentându-l pe autor, au luat cuvântul, insistând asupra unor secvențe ale cărții, Vasile Andru, George Ștefuriuc și Constantin Ștefuriuc.

Deva

● În cadrul manifestărilor „Zilele Editurii Junimea” Centrul de librărie din Deva a organizat în acest oraș și la Brad întâlniri cu cititorii, ale poetului Lucian Valea, prilejuate de apariția volumului său „Vocile”. A prezentat scriitorul Radu Ciobanu.

Hunedoara

● Cu prilejul apariției volumului antologic din opera lui Pierre Reverdy, intitulat „Pietre albe”, apărut în Editura Univers, Iv. Martinovici s-a întâlnit cu elevii și cadrele didactice de la Liceul pedagogic din Deva și cu cei de la Liceul nr. 1 din Hunedoara.

În spiritul colaborării reciproce

● Simbătă 5 iulie 1975, Laurențiu Fulga, prim vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, a primit pe Augusto Livi, comentator special al ziarului „L'Unità” (Italia), care face o vizită în țara noastră, la invitația ziarului „Scinteia”.

Au fost discutate probleme specifice literaturii actuale românești și organizării scriitorilor din țara noastră.

La discuții au fost prezenți Szász János, secretar al Uniunii Scriitorilor, și Traian Iancu, director al Uniunii.

● În cadrul înțelegerii de colaborare dintre Uniunile de scriitori din Republica Socialistă România și U.R.S.S., a plecat la Moscova Iv. Martinovici.

Mimi Podeanu

● Cînd, în 1954, la primul Salon al Artelor Decorative, Mimi Podeanu și-a expus tapiseriile, genul acesta de artă, pînă atunci încă timid printre celelalte ale artei contemporane românești, avea să-și semnalizeze începutul de drum al unui destin victorios. Mimi Podeanu a făcut parte dintre deschizătorii drumului, pe care se vor reînnoia tradiții venerabile ale artei populare și medievale românești, încercări și reușite respectabile ale anilor interbelici, cu idei, cu invenții de forme care, în două decenii, au adus tapiseria la rangul unuia din genurile decisive ale culturii artistice românești actuale.

Deschizătoare, dar și făuritoare de drum, Mimi Podeanu a fost o reprezentantă de frunte a direcției de cercetare care s-a oprit cu ferovore asupra tezaurului ornamental folcloric ca izvor posibil al unui limbaj ornamental modern.

A știut să facă aceste joncțiuni cu o desăvîrșită grație, cu un adevărat har al discreției. Motive tradiționale — de predilecție din repertoriul covoarelor oltenesti — trec pe nesimțite spre sinteze și concentrări moderne, alcătindu-se într-o lume de armonii coloristice delicat stinse, niciodată însă evanescente, ci păstrate, cu un optimism feminin gospodăresc, la tonalitatea afectivă a încrederii, a persuasiunii spre bine și ordine. Mult apreciată tapiserie a Măștilor, apoi Arheologia și compoziția 1967, care în timpină zilnic, cu formele ei energice și totuși atât de fin echilibrate, pe cei care intră în holul Uniunii Artiștilor Plastici, rămîn înscrise pe lista operelor definitive ale genului.

Mimi Podeanu a ținut durabil, la propriu și la figurat, o operă, dar și amintirea unei atitudinii umane, a unui mod cîntit și nobil de a fi.

Amelia Pavel

Șantier

D. I. Suchianu

a predat Editurii Minerva volumul intitulat *Amintiri din șapte vremi*, iar Editurii Meridiane lucrarea *Ecranizările lui Shakespeare* și volumul al treilea din ciclul *Filme de neuitat*. Lucrează, pentru Editura Dacia, la volumul *Cinematograful, acest necunoscut*.

Dorin Tudoran

are în curs de apariție la Editura Cartea Românească, volumul de poeme *Cîntec de trecut Akheronul*. A predat Editurii Junimea volumul de reportaje literare *Martori oculari* realizat în colaborare cu Eugen Secăleanu. Pregătește, pentru Editura Albatros, cartea de poeme, *Erotica*, iar pentru Editura Eminescu volumul *Arhemoros*. Definitivează, pentru Editura Cartea Românească, primul volum al ciclului ce va purta titlul *Biografia debuturilor*.

Elena Tacciu

are la Editura Cartea Românească esul de psihologie literară *Aventura lui George Gordon Byron*. Lucrează, pentru Editura Minerva, la volumul *Trei poezi preeminescienți* (Cezar Bolliac, Ion Catina, Alexandru Sihleanu).

Al. Mitru

are sub tipar la Editura Ion Creangă, volumul de tîlmăcirii din limba germană *Basme populare românești și săsești din Transilvania* — cu ilustrații de Val Munteanu. Pregătește, pentru Editura Scrisul Românesc, romanul *Eva și surisul ei*.

Adrian Beldeanu

a predat Editurii Albatros volumul *Romanul portretelor*, iar Editurii Eminescu volumul *Harta poetului*. Lucrează, pentru Editura Eminescu, la finalizarea romanului *Hotarul*.

Ioana Postelnicu

a încredințat Editurii Cartea Românească volumul de însemnări de călătorie *Itinerarii esențiale*. Lucrează la un roman pentru copii și la cel de al doilea volum al ciclului *Plecarea Vlașinilor*.

Lupta cu apele

INTRAM în luna lui Cuptor, cînd cupa lunii s-a arătat, înclinată, a vărsare. Și iată că vedem cu toții, pentru a doua oară, evenimente dramatice în fața cărora se ridică oamenii țării, și în urma cărora rămîn mii de locuințe distruse, necazuri și pagube incalculabile. Cu aceste dezastre neobișnuite, neașteptate, căzute peste noi și peste alte părți de lume, s-a văzut încă o dată că nu s-a făcut tot ce trebuia și tot ce s-a plănuț în privința pămîntului și a apelor. Țara noastră a arătat și arată în istoria sa contemporană cum poate fi investită în construcțiile unei vieți drepte și civilizate o energie nebănuită pînă mai ieri alaltăieri. După numai zece ani de la Congresul al IX-lea, cînd s-au deschis larg căile democrației socialiste și dezvoltării multilaterale a societății noastre, putem vorbi cu îndreptățire de un reazem propriu al tehnicii și al industriei de care dispunem, cum nu l-am simțit niciodată pînă acum. S-au format și se formează generații de specialiști în toate domeniile, ceea ce dă țării un alt profil uman, o altă structură a gândirii sociale. Industria mașinilor și industria cimentului, industria întregului corp metalic al economiei, le avem la îndemînă, putem da și altora în schimburi cu țări de pe toate continentele. Aceasta este o realitate de care trebuie să ținem seama cînd vorbim de România în lume și de noi înșine, aici.

În această situație nu mai poate fi privit cu indiferență peisajul țării, binecuvîntat și echilibrat în toate componentele sale. Munții cu pădurile și pinza riurilor, cumpăna de cînd lumea a ploilor și soarelui, cursul frumos al anotimpurilor, tot ceea ce alcătuiește pe alte planuri și configurația noastră spirituală, nu numai geografică, se leagă astăzi, acum, fără întîrziere, de ceea ce gîndirea și practica industrială au dovedit că pot să statornicească pe aceste pămînturi ale străvechilor holde și turme. Se leagă prin ceea ce s-a făcut pînă acum cu hidrocentralele care însemnează nu numai ideea căutării și adunării apelor, ci și o experiență fără de care n-am putea gîndi acum la un plan general de dirijare și stăpînire a riurilor țării. Îndemnul categoric al secretarului general al partidului și hotărîrile Comitetului Politic Executiv le vedem în toată gravitatea și importanța lor națională.

La suferința și la pagubele țării și oamenilor ei loviți de revărsări mai putem pomeni de proverbul cu tot răul care are și un bine, mai putem să reținem în efortul comun de redresare a economiei și încă în rezistența la ceea ce ar putea să mai vină, partea de bine a învățăturii răului? După hotărîrile Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. trebuie să vedem în vremea foarte apropiată șantierelor naționale pe văile apelor. Fără o dirijare a investițiilor financiare, tehnice, materiale și umane în această direcție ne putem pomeni oricînd, și nu din senin, cu pierderi de miliarde și altele incalculabile, în cîteva ceasuri. S-a ivit necesitatea intrării într-un cincinal al amenajărilor hidrologice. O perspectivă inginerască aplicată de-a lungul riurilor va stabili harta lacurilor de acumulare, a barajelor, a digurilor, pentru protejarea peisajului țării

într-un sistem de gîndire geografică nouă, ieșită din umbra sălciilor și măsurată cu rigla. În starea în care ne aflăm, orice pîriu adunat dintr-o ploaie mai îndelungă își poate ieși din matcă. Firea pămîntului, cu înclinarea dealurilor și gurile de adunare și de vărsare duc la aceasta. Și atunci, ce să spunem de cîmpiile întinse, aproape de suprafața riurilor pline de aluviuni, lăsate în grija Domnului de cînd lumea, ori de cine știe cînd? Vedem de-a lungul apelor locurile supuse pînă acum inundațiilor, protejate cu lacuri și baraje din acumulările cărora, firești și așteptate, s-ar împinzi întregul sistem de irigații. Are datoria fiecare cetățean să gîndească la aceste lucruri? Credem că da, are această datorie. Răspunderea însă o vedem de acum înainte sub semnul urgenței și necesității în fața conducerii județelor, și sub imperiul ei la scară națională, înțelegem lucrarea de civilizare a riurilor țării.

DE data aceasta lecția ploilor nu se va uita. Îndemnurile și lucrul fără odihnă ale secretarului general, din aceste zile, hotărîrile conducerii de partid au devenit legile și condițiile vastelor acțiuni viitoare. Oamenii României, muncitorii și țărani ei, soldații și orașenii au arătat de ce sînt în stare să facă în întîmpinarea apelor. Eroismul lor a fost și este fără seamăn. Încă se mai adună norii din toate părțile și Dunărea își anunță valurile amenințătoare. Mureșul nu este încă Mureș, în lunca lui, nici Oltul Olt, nici Ialomița Ialomiță. Oamenii satelor scot griul din nămol, scot apa din case și ogrăzi, scot lucrurile din apă. Sighișoara, Alba Iulia, Tîrnăveni, Turda și mai cite locuri de laudă ale țării, cu istoria lor, cu monumentele lor, cu oamenii care le înfrumusețează sînt urme ale dezastrului în multe din cartierele lor. Capitala a răbufnit din arterele ei ascunse, sub cursul vijelios al Dimboviței. De la un capăt la altul, muncitorii și ostașii Bucureștiului au stat și stau de veghe sub trecerea fără îndurare a norilor.

Cum să privim și cum să participăm la această solidaritate umană și patriotică, fără adaosul lucidității și al gîndului la ziua de mîine? Noi înșine trebuie să facem față situației dramatice în care se află țara, solidari cu cei loviți în viața caselor, în recoltele ogoarelor și în munca întreprinderilor. Căutarea înțelesului solidarității are acum o cale nouă care angajează iubirea, conștiința și munca tuturor. Apele au fost și sînt întîmpinate, vremea cu toate ale ei a fost și este întîmpinată, lecția amară a veacurilor pune iar la încercare pe oamenii acestor pămînturi. Prețul acestei întîmpinări este însă nedrept față de virtuțile lor, față de energia pe care o pot investi în pregătirea locurilor pentru construcție pașnică, așa cum cere scopul vieții noastre. Marile proiecte hidrologice vor însemna angajarea întregului popor, care va putea să facă în cîteva ani din România o țară a cumpenei apelor.

Ion Horea

Peste neliniștite praguri

Lîngă pămînt și foc și aer, apa — pur corp fluid ce cîntă : panta rei, ochiu străveziu ce-și scapără pleoapa spre cer, sub dulcea rază a scintei ;

Artere-albastre ale țării mele pornite-n roza celor patru vînturi în mioritic joc de sori și stele și-n fecundarea marilor pămînturi ;

Prin ce stihii pornite se umflară și-și tulburară limpedea mătase să umble năpustite peste țară și peștii muți să ne plutească-n case ?

Dar oamenii ca o suflare caldă împrejmuiră năpustitul frig și-ndată brațul s-a făcut unealtă și umărul cel mai puternic dig.

Și-atunci peste neliniștite praguri sosiră toți ca-n vremuri de trezire și se-nfrățiră oameni și meleaguri domesticind cumplita năvălire.

Întreaga țară-n apărarea țării s-a ridicat la comunistul verb în ceasul aspru al încăușării vîltoarelor ce spumegă și fierb,

Ca tulburata dramă să se-ncheie solar sub cerul lunii lui Cuptor, civilă și-ostășească epopee a oamenilor care știu ce vor.

Să se re-ntoarcă apele la ele frumoase,-n roza celor patru vînturi, în mioritic joc de sori și stele și-n fecundarea marilor pămînturi.

Al. Andrișoiu

Cuprinderea realului

ÎN ultimii treizeci de ani s-au scris cel puțin tot atâtea romane prestigioase ca în perioada anterioară, critica privește epoca dintre cele două războaie mondiale cu nostalgie, considerând-o drept „vîrsta de aur” a romanului românesc. Fără îndoială, perioada dintre cele două războaie mondiale e glorioasă pentru roman, nobilă și generoasă. Numai că întoarcerea la „vîrsta de aur” se face citeodată cu grațios paseism. Sacralizarea unor scriitori este firească, fiecare literatură își are statuile ei. Și circumspecția în fața operelor prezentului este de înțeles, căci o carte se naște într-un context literar și ideologic care o validează, dar care lasă locul unui alt context în care opera poate fi dată uitării. Reticența este totuși exagerată dacă ne gândim că romancierii perioadei interbelice s-au bucurat de elogiul la apariția celor mai importante opere. Criticii de atunci nu s-au sfiit să proclame capodopere, în majoritatea lor confirmate în timp. Să nu existe și astăzi romane mari?

Ar fi util să ne întrebăm care sînt romanele reprezentative apărute între cele două războaie mondiale în literatura română. Să lăsăm deoparte creația lui Sadoveanu, scriitor care sfindează timpul și care se naște, nu importă cînd, din esența mitologică a literaturii.

Care erau romanele timpului? *Ion, Răscoala, Pădurea spinzuraților*? Rebreanu construiește romanul cu aceeași freneză cu care povestește Sadoveanu. Cu Rebreanu, romanul românesc își dobîndește conștiința de sine. Hortensia Papadat-Bengescu este cea dintîi care „sincronizează” romanul românesc cu mișcarea romanului european. În limbajul epocii a „sincroniza” însemna a fi modern, a inova. Hortensia Papadat-Bengescu a inovat romanul, numai că descoperirea ei a rămas necunoscută, și în literatură, diferit de știință, inovațiile nu se recunosc post festum.

Cezar Petrescu și Ionel Teodoreanu rămîn în istoria romanului românesc mai mult ca destine. Ei au trecut în umbră odată cu publicul ce le-a dat viață. Gib Mihăescu a dat formă iluziei și obsesiei. În *Donna Alba*, mai puțin, și mai ales în *Rusoica*, obsesia ia chipul unei ființe hrănindu-se din iluzie. Gib Mihăescu transformă un „tic” al realismului, obsesia, în mister și esență a sufletului. Blecher investighează „viziunea luminată” al cărei discurs îl reproduce Felix Aderca în *Omul descompus*, „singurul monolog interior pur, din proza modernă”, după aprecierea lui Pompiliu Constantinescu. Anton Holban descoperă în *Ioana, O moarte care nu dovedește nimic* și *Jocurile Daniei* — autobiografia. Romanul românesc cîștigă prin el analiza necrutătoare. Mateiu Caragiale e un mag al limbii literare.

George Călinescu construiește și el, asemeni lui Rebreanu, dar în timp ce *Ion* e un bloc masiv, indiferent la detalii, *Enigma Otiliei*, inspirată de Balzac, e opera unui arhitect. Dar a unui arhitect de Eladă tirzie. La Ion Marin Sadoveanu se simte în egală măsură balzacianismul și influența germană. Personajele sale devin într-un univers în care totul stă sub semnul determinismului. În sfîrșit, Camil Petrescu îl citește pe Proust prin intermediul lui Husserl și Geiger. El este, în fond, un lucid, un intelectual care privește o lume proustiană cu ochiul rațiunii. *Patul lui Procust* și *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* consacra un analist al stării de luciditate.

Ce s-a scris după cel de-al doilea război mondial? Prin *Moromeții*, Marin Preda trage cortina peste o lume și o literatură. *Moromeții* conține în același timp literatura interbelică, dar și ruptura de această literatură. Romanul *Moromeții* e o sinteză și o cotitură: prin această carte proza românească începe să fie o meditație asupra condiției umane. Simțim deja că lumea reală a prozei e constituită din intruchipări figurate ale conștiinței reflexive a scriitorului. În același sens trebuie citite *Desculț* și *Groapa*. Amîndouă aparțin romanului interbelic în măsura în care folosesc „același” personaj și izvorîsc dintr-o concepție despre literatură izvorîită din contactul romanului cu so-

cietatea. Dar acest personaj este proiectat într-un timp al condiției umane.

Personajului ca intruchipare a omului în istorie îi ia locul personajul ca intruchipare a umanității. *Desculț* inaugurează epopeea cunoașterii, epopee care va fi nomadă în *Jocul cu moartea* și extatică în *Pădurea nebună*, tragică în *Ce mult te-am iubit*. Poezia romanelor lui Stancu, despre care s-au scris atîtea rînduri, este un bocet, o lamentație în fața vremelnice, dar și un descîntec: ea smulge spiritul de sub stăpînirea morții proiectîndu-l înafara timpului, în veșnicie. În *Groapa* Eugen Barbu se lasă cuprins de o beție a simțurilor în care educația „balcanică” investeste o estetică particulară. Eroii sînt „îngeri căzuți”. Și aici și în *Princepele licorile*, atingerile, mirosurile sînt afrodisiace. La Marin Preda, în *Intrusul*, ca și la alți scriitori ai condiției umane, tehnicianul, omul de mijloc este mesagerul umanității. Eugen Barbu rămîne legat de mitologia bizantină. *Princepele* e cea dintîi „feerie” din literatura noastră, operă în care visarea nesăbuită și magia dau viață unei lumi.

Polemica lui Titus Popovici în *Strădînul* și, în special, în *Setea* aduce mai puțină schimbare în roman decît o lasă să se înțeleagă optica personajelor. Ti-

tus Popovici construiește ardeleneste, tihnit. Secretul personajelor se află în istoria lor, pe care scriitorul o dezvoltă pe spații largi. Prezentul e o fulgurație, o consecință, un deznodămînt. Noutatea prozei lui Titus Popovici a fost semnalată la timpul cuvenit și a fost repede asimilată în tehnicile romanului.

Nicolae Breban a inovat cu oarecare ostentație în *Francisca*, o carte, totuși, semnificativă prin realism (cu toate scăderile ei) datorită efectelor de contrast pe care scriitorul le obține prin alăturarea mărturiei obiective și a confesiunii. Scriitorul, abia prefigurat în *Francisca*, atinge în romanul *În absența stăpînitorilor*, o treaptă superioară a viziunii sale artistice. Romanul este alcătuit din trei povestiri independente, legate între ele grație meditației implicite asupra condiției umane. *Animale bolnave* este o experiență a limitelor. Exacerbarea și fanatismul sectelor religioase duc la crimă.

Radu Petrescu face o figură aparte cu romanul *Matei Iliescu*. El dăruiește literaturii române rafinamentul senzual propriu literaturii franceze. Prin el, romanul se deschide impetuos experiențelor senzoriale, se smulge din realitate păstrîndu-i doar ecoul în fructul

emoției trăite. În imaginația personajelor sale, evenimentul întrece cu mult în bogăție și profunzime realitatea.

Proza lui Fănuș Neagu este remarcabilă, așa cum spune Eugen Simion, prin intuiția extraordinară a concretului. Realitatea este atît de minuțios reconstituită, nuanțele emoției sînt atît de subtile, încît efectul este aproape fantastic. Pentru Fănuș Neagu realitatea este inepuizabilă, surprinzătoare și în momentele ei de mare adevăr, *neverosimilă*. În romanul *Ingerul a strigat*, predestinarea destinului temperează elanul frenetic al vieții, oprește emoția în imagine, smulgînd-o din durată. Simbolul face exemplară drama eroilor.

La Dumitru Radu Popescu meditația scriitorului și viața se amestecă într-un întreg din care nimic nu poate fi dislocat. În ciclul inițiat cu romanul *F*, personajul central este însăși viața; e mobilitatea însăși, arderea, degradarea și prefacerea: instabilitatea însăși. Meditația scriitorului nu se impune materiei, ci ia formele mereu schimbătoare ale vieții. Prozatorul rătăcește incîntat într-un labirint de esențe și fenomene. Dumitru Radu Popescu „înghite” pur și simplu realitatea și o restituie schimbată în cuvînt, la fel de misterioasă, tulburătoare. Lumea, în *F*, *Vînătoarea regală*, *Cei doi din dreptul Tebei* este de o luxurianță fără egal. Parabola mitologică are, la D. R. Popescu, funcția de a confrunța situația cu arhetipul ei. Personajele își asumă astfel demnitatea și vinovăția umanității: ele absorb arhetipul. În proza modernă găsim acestei proze o singură corespondență, devenită ilustră, paradoxal, prin prestigiul limbii franceze: romanul *Un veac de singurătate*.

Multe romane bune și foarte bune scrise în ultimii treizeci de ani nu și-au găsit locul în această sumară enumerare. Ca atare, această trecere în revistă ar putea suscita riposte. Va fi cu atît mai bine: ele vor chema în sprijin noi argumente. Și-a trăit romanul românesc „vîrsta de aur” în perioada interbelică? Băspunsul reformulează întrebarea: a trăit o vîrstă de aur, dar nu și singura.

Val Condurache

Mihai Adamiu: STRADA (Din expoziția deschisă la Biblioteca Centrală Universitară)

Literatură

RELAȚIA dintre artă — în general — și viața societății, a societății din toate vremurile, este în afara discuției. Prin urmare, arta, deci și literatura, sînt prin definiție, „funcționale”, în sensul că au rostul de a nemuri — așa cum este el — spectacolul lumii. „Iată cum trăiau romanii!” — exclamăm la capătul lecturii capodoperei lui Sienkiewicz, *Quo vadis*? Am putea consulta — cei interesați de societatea, de moravurile, de viața romanilor — o imensă bibliografie științifică. Lucru pe care îl și facem altminteri, de bună seamă selectînd din ce s-a scris pe această temă. Dorim însă și imaginea vie a Romei antice, și, — desigur — citim *Quo vadis*? Știm că în marea răscoală țărănească din 1907, de la noi, au murit, asasinați, măcelăriți de forța represivă a statului burghezomșieresc de atunci, 11 000 de țărani. Știm — din literatura de specialitate. Cînd însă vrem să trăim evenimentul, deschidem romanele lui Rebreanu și Zaharia Stancu... Și așa mereu. Fiindcă literatura, arta nu își sînt „suficiente lor înseși” decît în butade, fie și celebre...

Ne place să spunem că scriitorul român are vocația socialului. Ceea ce este întocmai. Dar, în genere, scriitorii adevărați, de pretutîndeni, au avut și au această vocație. Într-o scrisoare de prin 1888, către Margaret Harkness, Engels scria, cu privire la implicațiile sociale ale operei lui Balzac: „...am învățat (din ea, din opera acestui prozator de

geniu — n.n.) mai mult decît din toți istoricii, economiștii și statisticienii de profesie ai epocii, luați laolaltă”. Iarși, în cartea sa despre Dinu Păturică și Andronache Tuzluc, despre chera Duda și chir Costea Chiorul-bogasielul, Nicolae Filimon ne aduce sub ochi un timp al prăbușirii și al înălțării totodată, pentru două clase diferite însă, respectiv vechea boierime, aflată la crepuscul, și burghezia în ascensiune.

Dar exemplele pot fi înmulțite oricît. De la noi, din toate literaturile, de azi, de ieri...

Cu deosebire astăzi însă, în țara noastră — și nu numai în țara noastră — o literatură în afara problemelor sociale, ale omului, umanității, s-ar înscrie în sfera absurdului. Ea ar fi „frumoasa fără corp” din cunoscutul basm eminescian...

După 1944, odată cu încheierea ultimei conflagrații mondiale, noul curs al rînduieilor sociale, de la noi, a stimulat și el gustul pentru literatură despre și pentru om, a scriitorului român.

Cu deosebire proza, și în cadrul ei romanul, reliefează pregnant o atare tendință din partea autorilor noștri contemporani. Așa se împlință în cărțile lui Zaharia Stancu, Laurențiu Fulga, Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici, Ion Lăncrăjan. „Care e rostul cuvîntului și condiția scriitorului...” — se întreabă autorul *Moromeților* undeva, într-o secvență din *Imposibila întoarcere*. Și el dă în continuare un răspuns, care ni se pare sem-

nificativ din unghiul dezbaterii angajate acum în paginile „României literare”, asupra prozei românești contemporane. Fiindcă Marin Preda ar mează în context astfel: „Nu e nici o îndoială că oricare i-ar fi condiția și oricare situația cuvîntului, scriitorul nu trebuie să părăsească omul, chiar dacă omul, sîtul de propriile sale fapte, n-ar dori să i se pună în față o oglindă și să-și vadă în ea chipul. Nu totdeauna e plăcut să te vezi așa cum ești. Dar nu poți uita nici un fel de calmi morale și ale conștiinței dacă nu știi cum arăți” (s.n.).

Credem că Marin Preda sintetizează aici optica generațiilor de scriitori de după război, despre rosturile literaturii în viața oamenilor, — ale literaturii autentice, bineînțeles, și nu ale celei așa-numite „suficiente sieși”!

În deceniul din urmă mai ales, cu atît de fructuoase clarificări ideologice și înfăptuiri sociale concrete, au apărut cărți-mărturie despre anii de după Eliberare, cărți-document, fără ca această orientare să prejudicieze cumva intrupării lor artistice. Cu tendința, din partea autorilor, din ce în ce mai evidentă, a alcătuirii unui fel de biografii sociale a vremii, a vremii noastre noi, a vîrstei și dimensiunii noastre socialiste. Pentru aceasta, însă, a fost nevoie să se înțeleagă mai bine, foarte limpede două lucruri — oricît de elementare ar fi putut să pară ele la prima vedere. S-a înțeles astfel, în primul rînd, că a construi o nouă societate,

De la sinceritate...

ORICE discuție despre noi înșine este utilă dacă pornește de la buna credință, dacă nu lasă loc nici măcar umbrelor insinuărilor extraliterare și proceselor de intenții. Faptul că, în ultima vreme, proza intră mereu în felurite dezbateri și discuții, atestă că ea există, că avem astăzi destule cărți de valoare, chiar dacă atestarea ia uneori forma negației (despre ceva care, într-adevăr, nu există, e inutil a mai spune că nu există); dar, mai repede sau mai târziu, mai greu sau mai încet, cărțile noastre își vor face drum sau vor muri — totul depinzând nu de osanalele ori insinuările de moment, ci de valoarea lor.

La interesantele opinii enunțate de colegii mei, în numerele anterioare ale revistei care găzduiește discuția de față, încerc să adaug și eu câteva gânduri. Inventarierea ca și clasificările le las pe seama celor ce au apetituri în această direcție. Rezultatul muncii noastre nu se poate nici inventaria și nici clasifica, asemenea lucrurilor care și cum ai constrânge viața în timpare preconcepționale. Cred că principala noastră datorie este aceea de a ne respecta profesia și acest respect pornește de la sinceritate. Numai astfel cred că poți să „vezi” și poți „reda” strigătul realității, să înțelegi chemarea acestei ascunse bucurii care este în noi toți, dar pe care numai talentul o poate transforma în artă. Că realitatea nu se poate înfățișa în infinite ipostaze, că ea nu este un „dat”, iar noi nu sîntem fotografi — este un lucru arhicunoscut. Dar dacă știința se „primenește” permanent, atunci de ce n-ar avea acest drept și literatura și, în cazul nostru, proza?... Dacă nu admitem asemenea lucru, atunci putem fi siguri că trăim în trecut, și ca oameni și ca scriitori. Prefacerile de limbaj, de modalități, de exprimare, nu sînt doar un moft al nostru, ele sînt determinate obiectiv de realitatea dată, de secolul prin care trecem, un secol dominat de știință și politică. Și aici, mă grăbesc să adaug că, așa cum realitatea este inepuizabilă în transformările ei, tot la fel și

limba noastră tină rămîne inepuizabilă în nestematele pe care le putem scoate din ea. Dar limbajul, modalitățile de exprimare, „construcția” unui roman, toate acestea nu sînt o îmbrăcăminte, o haină, ci un mod de organizare a conținutului de idei. De aceea de ce să ne speriem cînd pierdem „șirul” firesc al evenimentelor dintr-un roman, „firul” lui tradițional?...

Spuneam că datoria noastră primă este să fim sinceri cu noi înșine și cu cei pentru care scriem. Numai astfel vom rosti adevăruri necesare vieții poporului nostru, îl vom putea ajuta la nemaipomenitul său efort de a-și preface țara și sufletul. Adevărul despre ce? Despre contradicțiile care fac să înainteze viața noastră materială și spirituală, sau care, uneori, o opresc în loc. Nimic nu se naște și nu trăiește decît în acest cadru. Atunci de ce le-am ocoli, spunîndu-ne că avem

o concepție înaintată despre lume? Tocmai concepția noastră — marxist-leninistă — a dezvăluit și dezvăluie ceea ce este ascuns, ceea ce este aparență de ceea ce rămîne esență etc.

În ultima vreme și-a făcut loc opinia că o parte dintre prozatori s-ar ocupa prea mult de trecut, că și-ar fi făcut astfel un fel de manieră de a răscoli trecutul. Mai întîi: care trecut? Trecutul de acum 10—15 ani este o parte din viața acestor autori, el cuprinde un șir întreg de transformări revoluționare ce nu s-au realizat cîntînd, ci cu sacrificii enorme, cu jertfe. Nu înțeleg de ce un scriitor care ar scrie despre epoca lui Ștefan cel Mare ar fi mai actual decît altul care abordează anii cincizeci... Apoi cred că n-am înțelegere mare lucru din prezentul imediat fără a merge la rădăcinile acestui prezent și, în același timp, a ne întreba: spre ce mergem, cum vom merge, unde vom merge? Trecutul apropiat sau inde-

părtat — fără a-l transforma într-un mit, într-un cal de bătaie în orice împrejurare (cal vinovat și pentru greșelile noastre), este — cel puțin pentru mine — o „carte” din care pot să „copiez” mereu (chiar dacă nu știu cine îmi va reproșa că mă repet, că sînt monoton ș.a.m.d.).

Nu o dată aud: unde ne este capodopera? Și răspunsul vine imediat: unde este criticul judecător care să confere unuia dintre romanele noastre această „cunună”? Nu-i mai bine oare să lucrăm decît să ne încurcăm în astfel de întrebări? Să lăsăm timpul, adică tot oamenii, cei care vor veni după noi și care ne vor judeca nu numai pentru literatura lăsată moștenire.

Orînduirea noastră se construiește pentru toți oamenii și cu toți oamenii. Aceasta este o lege a socialismului care, dacă nu este respectată, ideea de nouă orînduire rămîne doar o frumoasă idee. De aici și raționamentul meu — deloc forțat, pe care l-am încercat cu fiecare carte — că nu există nici un personaj „preferat” principal sau cum vreți să-l numiți, ci oameni, personaje, așa cum sînt, cum ar putea să fie. Este o obsesie a mea la care țin, chiar dacă mi se va reproșa că mă aflu într-o eroare. Cu fiecare carte vreau să arăt (printre altele) că nu sînt înși principali și alții secundari. De aici și reproșul unor critici că nu construiesc asemenea personaje. Nu construiesc fiindcă nu-mi place să galonez pe unii cu fireturi de aur și să-i înnegresc pe alții. Fiindcă știu că în fiecare om este și ceva bun și în cel mai bun există și ceva rău, că toți ne naștem egali și așa trebuie să și sfîrșim. Este șansa — unică — pe care socialismul o oferă oamenilor și numai de ei depinde s-o transforme în realitate. Și noi de ce n-am anticipa-o?...

Într-o astfel de dezbatere ar trebui poate să vorbim nu numai de principii, să le teoretizăm. Știm cu toții care ne este datoria și o repetăm mereu. Dar despre efortul nostru cine să vorbească? Fiindcă nu-i puțin și nu se aseamănă deloc cu o plimbare de agrement prin viață. Și aici ar trebui să plecăm tot de la un cuvînt: sinceritate...

Corneliu Ștefanache

Ilie Ardeleanu:
FLORI (Din expoziția deschisă la Biblioteca Centrală Universitară)

și societate

cea socialistă, înseamnă a înfăptui o revoluție. Or, drumul unei revoluții nu este niciodată lin, lipsit de complicații și primejdii. Revoluția a implicat nu numai realizări, ci și eșecuri — uneori foarte dureroase —, care, și ele, nu sînt mai puțin ale noastre, dureri ale **facerii lumii** noi. Însă o componentă a forței societății noastre, a conducerii de către partid constă în capacitatea îndreptării greșelilor săvîrșite, în acțiunea de edificare a lumii noi, în care trăim. Ceea ce ne dă tuturor conștiința trăinicieii societății socialiste. Pentru că numai cei puternici cu adevărat au tăria retrospectivă, cinstit, curajos reiterate! Cronicarii, la timpul lor, nu spuneau că ei scriu istoria noastră — între altele — și pentru a-i feri pe urmași de greșelile înaintașilor?

Și s-a mai înțeles un lucru, de către scriitori: anume că istoria nu cunoaște, în evoluția ei mult milenară, o societate care să se fi născut matură. Nu s-au pomenit societăți mature din capul locului! Importantă este, așadar, orientarea generală a unei orînduirii sociale noi, și nu accidentele ei, inevitabile și reparabile, trecătoare. Or, această orientare, în ce privește societatea pe care o edificăm noi, aici, la porțile și la gurile Dunării, de 30 de ani încoace — este incontestabil cea bună, cea visată generații după generații de poporul român.

Din perspectiva evoluției orînduirii noastre postbelice, a înțelegerii dialectice

a acestei evoluții, s-a scris, la noi, în ultima decadă, o literatură viguroasă, nestîngherită și necomplexată, care dă seamă despre prezența noastră în lume ca entitate, ca individualitate umană inconfundabilă. Fiind vorba de proză, ne gîndim la o serie de romane, semnate de Marin Preda (**Delirul**), Augustin Buzura (**Fețele tăcerii**), Al. Ivăsiuc (**Apa**), Ion Lăncrăjan (**Calotianul**), Platon Pardău (**Ore de dimineață** și **Aproapele nostru aproape**), precum și la alte cărți, datorate altor autori de prestigiu ai literaturii noastre de azi, printre care Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Ștefan Bănuțescu, Constantin Chiră, Virgil Duda, Romulus Guga, Al. Simion, Corneliu Ștefanache. Fiecare mărturisind, pe măsura talentului său, despre lumea noastră, despre noi — cei de acum și de aici, din România socialistă.

Firește, cărțile amintite de noi în rîndurile de față, ca și altele, scăpate din vedere — își au și ele biografia lor, cu lumini și umbre, ieșite din conștiința unor oameni care au văzut și au trăit, trăiesc epoca noastră, contemporană. Unele ne plac mai mult, altele mai puțin, unele ne par mai profunde, altele, poate, superficiale întrucîtva... (critica a dat asupra lor, uneori, judecăți contrastante, ceea ce vorbește de la sine atît despre diversitatea gusturilor, cît și despre libera exprimare a ideilor în climatul moral-spiritual din țara noastră).

Hristu Căndroveanu

Aceste riuri

E țara-ntreagă trează ca un om
Și orice om e-acum cu țara trează,
Simțîndu-i pulsu-n fiecare atom
Și lacrima mijîndu-i pe obraz.

Știu: apa trece, pietrele rămin.
Și noi, uniți, sîntem mai tari ca piatra,
Cînd bate ceas de cumpănă, păgîn —
Cînd lanul copt ni-l apărăm, și vatra!

Știu: apele se vor retrage iar,
Hipnotizate de voința noastră,
Și griul va ajunge în hambar,
Și-n ochii noștri fi-va bolta-albastră!

Și vom iubi din nou aceste riuri-mume,
Ce-n ceasul greu al cumpenei trădară —
Frumoase, toluși, cum nu-s alte-n lume! —
Oglinzi ale 'nălțării tale, Țară.

Dim. Rachici

Jurnal de aprilie

I

Tîrziu, cînd numai beznele filtrează
scursorile din lut, — atunci abia
îrump semințele. O boare trează

plutește-n aer, orizontul bea
un vin bătrîn din trunchiuri scorburoase ;
izvoarele au ochi de porumbea.

Ce bruscă-nverșunare saltă-n oase ?
Tăcerea răzvrătindu-se-n tulpini
proclamă-n vînt legende, și miroase.

Din sfînte răni rășina cîntă-n pini.
Însațiabilă ca o genune
lumina-nghite totul — și suspini.

Așa se naște cea dintîi minune.

II

Alcătuiește-mi patria — : din tot
jăratul ființei noastre, una,
urnită pînă unde nu mai pot

trăi decît splendorile. Cînd luna
așită-n lacuri peștii, un popas
mărturisește-n noi întotdeauna

atingerea de țară : fără glas
suridem unui fulger ce nu poate,
avea măsuri de rînd. Un pisc de-atlas

păzește limpezimea lumii, scoate
icoane în amiază. Umblă-n gînd
privește : ca spițele din roate

așternem pragurilor, rînd pe rînd,
intermitența noastră — noi, cei singuri.
Viforniță de cranii spumegînd

incendiază ape, dealuri, crînguri
— sporite taine. Bolta ca un blid
umplut se varsă, și sorbim cu linguri

licori lăptoase, izuri de molid.

III

Organizeze acestor zile nalta
vacanță-a singelui. Pe culmi de munți
intacte pietre-așteaptă încă dalta.

Noroaie calme licitează punți.
E liniște. Doar volburile grele
rănite-n goana cailor la nunți

ezită-n pustă. Raze ca zăbrele
opresc în codri bourul străbun.
Bogat, pe prundul visurilor mele,

iscat în trombe de-un gălbui simun
și bîntuit de-o secetă adîncă,
nisipul tău îmi este cer. Apun

umilii jnepeni despuiați pe stîncă
iradiind un tulburat April.
Tu, soare tînăr, prelungește-mi încă

această spaimă dulce de copil !

IV

Ardență crudă ce-mi întorci impura
privire-adînc în mine însumi — tu,
răspuns care-mi sfîntește vîzul, gura :

imprevizibil, mlădios atu
lucind în jocu-ntunecat cu moartea !
Un filiiit asupra mea bătut

nu aerul, ci sufletul din partea
supusă doar luminii, ca un nimb
precar. O, primăvară, ce departe-a

roit climatul tău !... Ca într-un limb
expus miracolelor zarea țipă.
Zuruitor, ca un copac, mă schimb ;

exultă într-un eon ce se-nfiripă
cu tine, și din tine, zi de zi ;
elitră-n zbor mi-e fiecare clipă.

Ori poate că-i tot vis ? Nu mă trezi.
Răgazu-aceasta, dat ca să-mi dezmiere
arsura care-n suflet lincezi,

șerpuitor înscrie-n gri și verde
albări, miresme, cîntece-n azur.
Să cred că frăgezimea lor m-ar pierde ?

Euharistic — vîntul curge-n jur.

V

De sus, un aer lînced încropit
electrizează mieii primi. Trec norii
voioși ca niște nave la zenit.

Amurguri întrecindu-se cu zorii
rostesc mesaje, picură din cer.
Osarii iscă globuri iluzorii,

Uimindu-se-n linoasa lui zăpadă
nesigură, înghețu-a ostenit
asemenea argintului pe spadă.

teșite umbre cu profil sever.
Rivale, ca potire parfumate
ard ceasurile. Tot ce-aș vrea să-ți cer

vislește-ntr-un potop de sublimate,
imperceptibile suflări de foc.
Tîrziu, ca-n crîngurile alarmate

de-atîta patimă, ca-n crengi de soc,
excesul arzător scobește-n mine
tunel de fulgi și șeamă, sacru loc

evacuat, ca gangul unei mine,
acum de orice măduvă : un drum
mărturisit al flăcării din tine.

Adîncul meu se cîntărește-n scrum.

Fotografie de Vasile Blendea

VI

Cînt viforosul Taur, cînt ispita
înmărmurind în sfere, — cînd greoi
tocmește crugul vinăt cu copita

tropotitoare-a unor calde ploii !
Izvoare mici ca vinele pe tîmplă
mugesc ; albine năpustite-n roi

plonjează-n flori și, ars de ce se-ntîmplă,
înebunește aerul ; din vad
mocirlele se-nalță printr-o simplă

incizie, acvile bete cad.
Vibrînd lunatic, mișună-n pleoape
efemeride roșii ; un răsad

incestuos de crini mi-aduce-aproape
sărutul tău, sorbitul — ah ! prelung ;
undește soarele-n virgine ape.

Răstoarnă-ți părul : miinile străpung
în forma ta o tandră-aureolă
de vis și carne, inflamabil ung

elipsa unui pîtec de violă.

VII

Ursuză, o lucire disperată
linșează stîrvul soarelui. Noros
tălăzuiesc în scurta lor durată

insectele prea timpurii. De jos
molatice acorduri umflă zarea.
Auzul delicat al unui os

interferează, sus, cu irizarea
ultramarină-a unui nou tărîm.
Brutale unde-și pierde pe țărîmuri sarea.

Iubesc în tine ceea ce sfărîm,
ruina — poate-a unui chip, sau ore
esențiale-n care hotărîm

Eumenidele să ne ignore ?
De unde-atîta lacrimă ? Torenți
inundă ritmic scoicile sonore ;

suspină-n sălcii gîrbove amenți ;
pămîntul e o inimă : tu singeri
exact în centrul lui, din afluenți

rotindu-se în gol. Ce trib de ingeri
amenință să cearnă-n jur mereu
tîrzi răsfringeri, vai ! numai răsfringeri ?

Aprilie flămînd, brizantul meu...

O față neconsiderată a lui Miron Costin

De ce îl va fi numit Sextil Pușcariu pe Miron Costin — citez din memorie — cel mai simpatic dintre cronicarii noștri? Acest superlativ îl merită, la prima impresie, Ion Neculce, pentru sfătoșenia sa, prin care îl vestește pe Ion Creangă, pentru incomparabilul său talent de povestitor și pentru aerul lui de naivitate, aidoma genialului humuleșteanu. Lectura atentă a lui Miron Costin ne revelează imaginea surprinzătoare a unui spirit grav, profund sensibil la caracterul oarecum seismic al evenimentelor pe care le-a trăit și care viețuiește cu permanentă teamă a unui cataclism. Născut în țară, în 1633, dar ridicat cu toată familia de către tatăl lui, Ioan Costin, viitorul postelnic și crescut în Polonia, unde și-a făcut studiile și a deprins meșteșugul armelor, după obținerea de către ai săi a indigenatului polonez, întors în țară către sfârșitul domniei lui Vasile Lupu și primit cu căldură de vornicul lordache Cantacuzino, fratele postelnicului Constantin (tatăl istoricului), Miron își leagă soarta de aceea a vicleanului Gheorghe Ștefan, fără a-l urma însă în pribegie, se însoară cu domnița Ileana Movilă, devine unul dintre marii proprietari funciari ai țării, se ridică la cele mai înalte ranguri în divanul domnesc, „amestecă” treburile interne și externe, joacă roluri de seamă în numirea și mazilirea unor domnitori, se afiliază mereu mai hotărât partidei polone, văzind în țara lui Jan Sobieski mintuirea patriei lui și plătește cu capul crima pe care o săvârșise neastimpăratul său frate, Velicico: aceea de a fi răvnit scaunul țării, prin răsturnarea lui Constantin Cantemir.

Noul său biograf și critic, Enache Puțu, în recenta sa lucrare *Viața și opera lui Miron Costin* (Editura Academiei Republicii Socialiste România), se întreabă judicios dacă Miron a fost decapitat pe nedrept sau pe drept, ca să răspundă că într-adevăr marele cronicar se hăinise față de domnul și stăpînul său, care-l miluise, și că după datina țării a plătit precum se cuvenea. Este și nu-i așa. Miron era în corespondență cu membri din șleahta polonă, aștepta o ultimă și salvatoare intervenție a învingătorului de la Viena, după ce marele căpitan se purtase nu prea frumos cînd invadase Moldova și o părăsise pîrjolind-o, făcea așadar altă politică externă decît domnitorul, rămas credincios puterii otomane (nu fără a-și asigura spatele dinspre împărăția habsburgică), dar nimic nu dovedește că ar fi fost în curent cu aventurosul complot al lui Velicico, denunțat de proverbialul încurcă-lume care a fost Ilie Ifeșcu, poreclit Frige-Vacă. Bunul Constantin Cantemir, preluat de către Rușești și mai ales de către lordache, „matca tuturor răutăților”, a procedat *alla turca*, lovind cu buzduganul pe Velicico și dîndu-l pe seama armașului, și a dat poruncă să fie scurta de cap și fratele mai mare, Miron, care credea, după arestare, că va fi lăsat să se dezvinovățească de crima capitală: aceea de uneltire împotriva domnitorului, „unsul lui Dumnezeu” și ca atare inviolabil. Vinovat era Miron că făcea altă politică externă decît domnul, dar o făcea din adînc patriotism și de teama că turcii ne-ar transforma în pașalic și prin aceasta ne-ar și desființa ca popor. Temere nejustificată, dar patriotică, față de care omul de acțiune, care schimba alternativ spada cu condeiul, nu putea rămîne indiferent!

Strict vorbind așadar, Cantemir neavînd piese de convingere că Miron uneltea cu sfetnicii lui Sobieski, l-a condamnat sumar, și de aceea îl cred pe Neculce cînd spune că blindul domnitor s-a căit mai tîrziu amar că ascultase de sfaturile rele și poruncise uciderea nevinovatului (în complotul lui Velicico!).

L-AM numit cîndva pe prea sensibilul Miron un temperament catastrofic. Îmi mențin aprecierea. Nici un alt cronicar român n-a crezut că dinsul că i-ar fi fost dat să trăiască să vadă nenorocirea neamului său sau că evenimentul fatal n-ar avea să întîrzie prea mult, dacă lucrurile ar merge ca atunci. Nici un alt cronicar nu vorbește cu atîta stăruință de acele „cumplete vremi”, de „pieirea Moldovii”, de „cumpăna”, de „marele cumpănă a acestui pămînt”, de „cumpăna ca aceea” (adică atît de mare! cînd Polonia fusese invadată

de către suedezi). Enache Puțu dezvoltă multă rîvnă ca să-l discolpe pe Miron nu de a fi trădat, ci de a fi fost un pesimist, adică, simplu vorbind, care vedea lucrurile mai în negru decît erau (ceea ce ni se pare de ordinul evidenței!).

În „Capul al șeasesprădzee” din *Letopisețul Țării Moldovei de la Aaron-Vodă încoace*, Miron Costin arată ce rău fac domnii, chiar acei de talia lui Vasile Lupu, care nu ascultă de sfatul boierilor, și ce bine a procedat la sfatul unui Petriceico, vornicul de Țara-de-Sus, deși acesta părea „mai prostatic dentr-alții în sfat”. Ca reprezentant al marii boierimi pămîntene, Miron nici nu putea gîndi altfel, iar în calitate de „indigen” polonez, ar fi fost bucuros să se introducă și în sfatul țării moldovene, adică în divan, dreptul de veto, care paraliza pur și simplu inițiativele suveranilor ce nu s-ar fi bucurat de consensul unanim al dietei nobilimii. Într-o curioasă pagină, depășind limitele cronicii, așa cum ne-a mai rămas, pînă la anul 1660, în același capitol anticipează asupra unor domnii viitoare și face observația, în esență foarte justă, că schimbările dese de domnii sint, economicește vorbind, dăunătoare

Deși n-a ajuns să trăiască nici șazececi de ani, artiștii l-au imaginat pe Miron Costin ca pe un „bătrîn cronicar” (Desen de Eugen Drăguțescu)

țării, deoarece la fiecare din ele beneficiarul cheltuiește sume enorme de bani, pe care urmează a le recupera prin mari excese fiscale. Așa este. Numai că, așa cum l-am numit, catastroficul cronicar calculează greșit durata acelor domnii, în sprijinul demonstrației sale. Să-l ascultăm, sau cum spune critica cea nouă, să-l ascultăm „vocea”:

„Și așa și Duca-vodă, sfătînd numai cu unul pentru cartea la hanul, și-au stricat domniia, den care maziile mare răsipă și greutatea asupra țării au venit, care era foarte în stat bun pre atunci și gata lucrurile să rădices numai cu o orînduială datoriile țării toate. Iară den ceia maziilia a domniei dentii a Ducăi-vodă s-au prilejit trii înouiri de domnie: una la Belgrad, a Dabije-vodă, după care, neplinind anul, au murit Dabije-vodă, altă domnie tot într-acelaș an, domniia dentii a Ducăi-vodă, a treia a lui Iliș-vodă, cu mare răsipă. Deci trei domnii cite 500—600 de pungi de bani la înouiri, tot într-un an, cum au putut hi bine?”.

Lucrurile nu stau însă așa cum spunea Miron, care nu era dumirit asupra duratei domniilor, deși ele fac parte din perioada sederii lui neîntrerupte în țară! Fraza, de altfel, e confuză și ne-ar face să credem că Duca i-ar fi succedat lui Dabija. Nu! Istrate Dabija a domnit cu cîțiva ani înaintea lui Duca, între anii 1661 și 1665 și a murit în scaun (era mare lucru, în acele „cumplete vremi”, de „grea cumpănă”). Ii urmează Gheorghe Duca și prima lui domnie ține numai un an, din pricina unei false scrisori de hainie față de turci, scrisă de el la sfatul vizirului, dar interceptată, divulgată și sanc-

ționată); iar domnia bunului Iliș Alexandru, care plătea în divan amenda insolubililor condamnați, a ținut doi ani. Adunînd durata celor trei domnii, obținem șapte ani, iar nu trei, cum credea Miron în contabilitatea sa, nu mai puțin catastrofică decît proorociile lui și decît viziunea sa a prezentului. Paragraful se încheie cu o altă surprinzătoare judecată:

„Așa cu șaptele, numai cu unii, nu cu sfat, au făcut și Petriceicu-vodă, de au lepădat, fără de nici o nevoie, domniia țării și s-au dus în Țara Leșească, den care faptă să stînge țara Moldovei astăzi” (subliniat de noi).

Petriceico trecuse la polonezi și astfel își salvase capul ca unul ce se socotea șeful partidei polone, și ca atare s-a întors în țară, adus de însuși Jan Sobieski! Fapta lui n-a atras însă represaliile turcilor sau ale tătarilor, la ordinul lor. I-a urmat Dumitrașcu Cantacuzino, capuchihaia sa de la Constantinopol, lăsat de turci să se suie în scaun fără plata peșcheșurilor de rigoare. Nu se putea ca Miron să ignore acest amănunt... sunător. Cele 500—600 de pungi, 250 000—300 000 de lei au fost economisite. Turcii erau incalculabili, în rău ca și în bine!

AM PUTEA reține așadar că Moldova, în adîncul sensibilității anxioase a lui Miron, părea a se stînge din anul trecerii lui Ștefan Petriceicu la lesi (1674). Dar nu! Stîngerea era în durată, de dată mult mai veche! Una dintre aceste cauze era faptul numirii unor domni străini, ca Gaspar Grațian (1619—1620), care nu ne cunoșteau nici datinile, nici limba: „Ce domniile neștiutoare de rîndul tău și lacome sint pricina perirei tale”. Gaspar era totuși de obîrșie comună, maurovlah sau morlac, un om cu vederi largi, care năzua unirea țărilor românești, ca și Mihai Viteazul (ambii reînțeși ca atare de Miron). L-au asasinat boierii, după ce el trecuse cel dintîi de partea polonilor, luptase alături de ei și fusese invins de tătari, la Țuțora.

„Cu mare pustietate țării” a fost, spre surprinderea noastră, și Radu cel Mare, cum îl numea Miron pe Radu Mihnea II, pe care-l admira enorm, imputîndu-i însă marile cheltuieli somptuarii, ce sărăceau țara, prin fiscalitatea excesivă. Și el a fost unul dintre puținii domni fericiți ai Moldovei, morți în scaun.

O altă mare cotitură în istoria țării a fost pricina dintre Vasile Lupu și Bogdan Hmielnitchi, cînd trufasul domn, refuzîndu-i lui Timuș, fiul hatmanului, mina fiicei sale Ruxandra, atrase invazia cazăcească și tătarească: „cu atîta mai cumplete vrîmi s-au început de atunci, den care au purces den scădere în scădere această țară pînă astăzi”. Acestei duble invazii îi urma alta, tot tătarească, de represalii pentru greșelile moldovenilor, încuviințată de domnitor, de a se ataca un polc de tătari, care se întorceau din Polonia, încărcăți cu pradă.

Acestea toate nu l-au împiedicat pe Miron să recunoască faptul că Vasile Lupu lăsase țara prosperă, după o domnie de 19 ani, cînd viitorul cronicar îl urmă pe Gheorghe Ștefan. Bilanțul acestuia este iarăși pozitiv, dar Miron nu e niciodată deplin mulțumit și se așteaptă să meargă lucrurile mereu din rău în mai rău:

„...aicea domniia lui Ștefan-vodă au fost în pace, de să poate dzice că are casa ocîia pace, lîngă cărei alta lipită de pârîete arde. Așa și țara noastră, nu se poate dzice că au fost cu pace temeinică cînd răutățile din Țara Leșească și den căzaci nu ieșia”.

Cartea lui Enache Puțu, perfect documentată, chibzuit și bine scrisă, pune în cumpănă dreptă calitățile și defectele omenești ale lui Miron, marea valoare literară a *Letopisețului* și însemnătatea opusculului *De neamul Moldovenilor*, analizînd judicios procedeele scriitorului, conștient de mijloacele lui. Nu impresionează plăcut unele mici prețiozități evitabile, ca a *lectura și impresionalizare*. Sever Zotta n-a fost „un documentarist cu merite”, cum e numit într-un loc, ci un eminent genealogist. Plutarh și Omer, din distracție, sint trecuți ca scriitori latini. Miron, desigur, i-a citit în versiuni latine, dar asta-i altceva.

Șerban Cioculescu

Psihoterapia și perspectiva viitorului

RECENT apăruta carte a dr. Ion Vianu, *Introducere în Psihoterapie*, se vrea, și cred că este, mai mult decît o expunere a unor metode de bază și principii ale unor metode anumite de tratament psihiatric. Este, pe lîngă aspectul tehnic, o încercare de restructurare filosofică și mai ales cultural-filosofică a unor tulburări care aruncă o anumită lumină asupra psihicului uman și, prin intermediul lui, și asupra literaturii. De aceea este potrivită discutarea ei în paginile unei reviste literare.

Înainte de toate pentru că discutarea liberă, la un nivel elevat, nu lipsită de spirit critic dar și fără prejudecăți, sau, mai grav, tabuuri, a unei școli științifice cu mari consecințe pentru înțelegerea omului de către sine, nu poate decît să ne bucure. Demonologia sau tratarea demonologică a unor texte științifice nu are nimic comun nici cu spiritul științific și, în consecință, nici cu marxismul. Cînd lucrurile s-au întîmplat așa, a fost vorba de o dublă eroare: una, oarecum filosofică, ce decurgea din scindarea materialismului de dialectică, ceea ce înlocuia monismul materialist printr-o teorie a substanței unice, monotone. Există o explicație socială a acestei simplificări și monotonizări a existenței. Însă materialismul nu este un substanțialism, ci un apărător al existentului derivat din forme variate și concrete. Nu există materie pură, ci obiecte materiale, și procese, și relații ale lor, inclusiv mecanismul de reflectare care este psihicul uman. A doua eroare venea din ideea că dacă înconștientul are o asemenea pondere pe care i-o dădea psihanaliza, atunci omul nu este ușor educabil (și nici nu este ușor educabil), iar individualitatea și memoria sa scapă determinismului social. Dr. Ion Vianu răspunde implicit la ambele critici posibile. Psihoterapia și chiar psihanaliza, după expresia des citată a lui Freud, făcînd „să fie ego unde înainte era id”, înțeleg acum nu ca locuri ci ca nivele de structurare deschise, este o formă de iluminism și de clarificare. Deci nu este iraționalistă, ci raționalistă, lărgind limitele rațiunii. În ce privește determinismul social, credem că noțiunea de autoritate, cu o atît de mare pondere în psihoterapie, privește îndeaproape socialul, este o noțiune socială. Dintre ideile expuse de Ion Vianu în acest domeniu, de o mare pertință și de o deosebită valoare în înțelegerea societății însăși, ne dă un bogat material de meditație conceperea grupului ca o deschidere și nu ca o solidaritate bazată pe o taină împărtășită de membrii grupului. Este un deziderat contemporan edificarea societății deschise, cu multiple posibilități de dezvoltare.

Însă ideea fundamentală a cărții mi se pare definirea nevrozei ca o „vocație a suferinței”, opusă pulsioniilor vitale de trăire plenară a prezentului și, aș adăuga eu, sărăcirea omului de proiecte și de viitor. Fiind maladii ale reminiscenței, aceste tulburări sint boli ale sentimentului timpului, regresii și fixări într-un trecut care se închide. Boliile percepției timpului sint boli ale imobilismului structurat simbolic, iar transferul, mi se pare, este începutul zdrobirii structurilor închise. Consecințele filosofice de aici vin și cartea lui Ion Vianu este extrem de bogată în asemenea sugestii. Realitatea nu este o structură numai, dar pentru om este factorul de structurare continuă, prin denumire, adică prin noi semnificații care se adaugă și îmbogățesc psihicul. Pulsionea vitală nu este poate altceva decît însăși capacitatea nu de a fi structurat, ci de a structura, este forța structurilor „în stato nascendi”. Este memoria ca drum și nu ca depozit încuiat. Aici se întîlnesc marile idei ale veacului nostru și aici intervine o strălucită confirmare a marxismului ca doctrină a praxisului, adică a proiectului uman dinamic. Psihoterapia este o metodă de dinamizare care se poate realiza doar prin comunicare în interiorul societății. Nici individul-realitate, nici societatea nu pot și nu trebuie să fie rigide.

Înțelegerea acestui lucru, care rezultă din interpretarea coerentă și elevat exprimată a psihoterapiei în cartea unui umanist — care astfel continuă și o tradiție — este de mare importanță pentru cunoașterea mecanismelor psihice. Raportul cu literatura va face obiectul unui alt articol.

Alexandru Ivasiuc

Al. Graur — 75

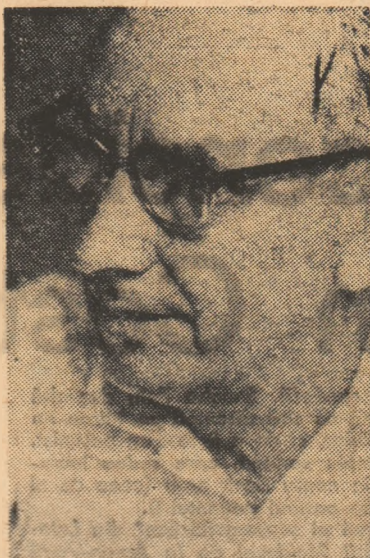
DESIGUR că și dumneata, stimate cititor, ai urmărit emisiunile de radio și pe cele de televiziune ale acad. Al. Graur. I-ai pus, poate, chiar întrebări și ai fost impresionat de modul simplu și clar în care ți s-au dat răspunsurile sau explicațiile. Dar e puțin probabil că, în afară de recunoașterea unui talent evident și a unui mod foarte serios de tratare a nedumeririlor celor preocupați de problemele limbii române, ai avut în vedere și enorma cantitate de știință, temeinic așezată și gândită, care stă la baza acelei atitudini clare și caracterizând pe veritabilul savant.

Indoeuropenist format la școala celebră a lui Antoine Meillet, acad. Al. Graur a îmbinat de la începutul activității sale de lingvist studiile de greacă și latină cu cele de limbă română. A făcut-o de la doctoratul luat la Paris cu o teză despre soarta lui i și v în latină și cu a doua despre adjectiv și numele de agent în românește. Poate chiar atunci va fi constat că una din marile calități ale limbii române, capacitatea ei de a forma cuvinte noi, nu era încă explorată și va fi reflectat cât este de necesar să se studieze asiduu, consecvent și organizat această forță internă a limbii române. Fapt este că, într-un moment de temere pentru mersul cercetării la Tratatul de formare a cuvintelor în limba română, inițiat de el-sa la Institutul de lingvistică din București, mi-a mărturisit că rezolvarea acestui capitol din structura limbii române este unul din visurile vieții sale. N-aș fi făcut această indiscreție dacă n-ar ilustra mai bine decât însușirea suturei de lucrări ale sale o concepție și o perspectivă. Concepția este că limba ro-

mână a păstrat nu numai cuvinte latinești, ci a continuat sistemul de formare a cuvintelor dezvoltându-l. Perspectiva se cuprinde în ideea că o asemenea lucrare nu poate fi decât rodul muncii de echipă.

Puțini dintre învățații noștri au crezut și au militat cu atita energie pentru cercetarea de echipă. Gramatica Academiei, prima de acest fel nu numai la noi, ci și în țările vecine, așa a fost elaborată: specialiști versati alături de tineri la început de carieră științifică. Și nu numai că lucrarea s-a făcut, dar s-a plasat pe o treaptă net superioară tuturor celor dinaintea. După cum astăzi, la Dicționarul Academiei, tot prin munca de echipă se rezolvă, sub îndrumarea sa, marea problemă a etimologiilor.

Pentru profesorul Al. Graur, a face cercetare științifică în grup nu înseamnă „eu și grupul”, ci „grupul și eu”, nu înseamnă anonim, ci dezbatere, nu zgircenie de idei și închidere a fiecăruia în sine, ci bogăție de idei și deschidere spre soluția cea mai bună; înseamnă a crea o stare de spirit în așa fel încât toți membrii grupului să sprijine, să corecteze și să completeze o inițiativă științifică. Exemplul l-a dat el însuși oferind sugestii, indicând teme de studiu cu o precizie tulburătoare pentru cei care le primeau, lăsându-se întrebă, discutând și rediscutând ori de câte ori i se cerea, acceptând obiecții, cu nestrămutată convingere că metoda trebuie să dea rezultate. Și într-adevăr, a dat și da în permanență, căci cei care-l solicitau insistențios nu cu prea mulți ani în urmă sint ei acum solicitați; se lasă întrebări, discută și rediscută o idee științifică și își fac un crez din munca de echipă.

La 9 iulie acad. Al. Graur a implinit 75 de ani

Se înțelege că unui profesor nu i se poate aduce un omagiu mai emoționant decât recunoașterea publică a consacrării sale celor care vor să învețe de la el.

Savantului îi revine însă de drept și omagiul creației. Acad. Al. Graur și-a legat numele de un număr impresionant de soluții noi ale fenomenelor de limbă română, de neutru, de articol, de verbe reflexive, de morfologie, de sintaxă, de ingenioase și remarcabile etimologii, de numele de locuri și de persoane etc. etc., toate puse în legătură cu lingvistica generală, în ultimul domeniu fiind singurul care a scris după 23 August 1944, la noi, o lucrare de lingvistică generală cu vederi personale.

Prin urmare, stimate cititor, când ascuți un răspuns dat de acad. Al. Graur la radio sau la televiziune, să știi că nu surprinzi în claritatea lui decât virul unei piramide, pe al cărei corp solid se sprijină o bună parte din lingvistica românească de astăzi.

I. Coteanu

Profil

Nicolae Ioana

POET exclusiv, Nicolae Ioana (n. 17 septembrie 1939 în Racovița-Argeș, consătean cu Horia Ziliu) n-a ajuns încă, în cele patru volume de versuri publicate (*Templu sub apă*, 1967, *Moartea lui Socrate*, 1969, *Monologul alb*, 1972 și *Cartea de nisip*, 1973), la o formulă lirică proprie, fiind încă în căutarea personalității.

O încercare de autodefinire se constată de la început. Poetul e apă agitată, dusă pînă la „întinerire”, dar totdeauna și pînă la capătul boreal, nisip pus în mișcare de dragoste, reflectat în el însuși cu o față de soare și una de lăceafăr, tărîm liniștit sub regim diurn și în prăbușire sub regim nocturn, căzut din salinele lunii...

Nici o semnificație nu se desprinde limpede din poemul în cincizeci și șapte de secvențe *Moartea lui Socrate*. Simbolurile nisip-iarbă sint vagi, poate două embleme ale fragilității vieții: „Socrate a existat pe nisipuri / cugețind la nisipuri. / la soarta nisipurilor...”

„Undeva Socrate își bea otrava... / acum trece palid / îngîndurînd / o, neînțelese sint cuvintele / ca iarba moartă din temple.”

Nici din *Monologul alb* nu se pot reține decât două secvențe dintr-un *Mic tratat despre noul stil*: „Nicolae Ioana cîntă la / o orgă cu un singur deget. / ca un coșl care scâpat acolo / sus la orgă se joacă frumos. Dar nu ține / degetul pe clape prea mult de teamă / că-l poate prinde cineva. de teamă / să nu scoale sufletele și sfîrșii din ziduri. / de teama arcadelor și a bolții lăcasului / care îi rotește gîndul pînă îi vine / ameteala.”

„Fuga printre cuvinte, misterul grabei / cu care le aruncă și se vrea fiecare cuvînt așezat / ca într-o construcție de sticlă. / Iar această construcție de sticlă este purtată / de el prin fasciculul unei puternice surse / de lumină care îi dă reverberație de basm.”

Nimic, totuși, din aceste aspecte ale „noului stil” la Nicolae Ioana. În sfîrșit, nu spune nimic un *Autoportret* din *Cartea de nisip*: „Cînd flori mici se îndoaie și tremură / pe pămînt tremură întreaga lume. / Acolo doi au făcut dragoste / și soarele își lasă pe deal geana roșie. / Acolo s-a zămislit pruncul care va da calului apă / și vitele le va duce la pășut / și îndărătul finții va sta cu buzele închise.”

Poezia lui Nicolae Ioana e toată „cu buzele închise”.

Al. Piru

Facerea și desfacerea

ACENTUL cel mai adînc al prozei lui Zaharia Stancu, privită în desfășurarea ei clarificabilă, este unul liric. Un vâl de confesiune, iritație sau foarte melodioasă, evocatoare, suspicioasă, acoperă toate întîmplările, tîlmăcindu-le într-o formă superioară simplei fotografieri, într-o lirică prelungă și vizionară. Puse cap la cap, cărțile prozatorului ar putea face ori cînd un enorm „bildungsroman” în care Darie este totuși o oglindă mișcătoare în care se răsfrîng lumea și epoca, istoria cu toate sinuozitățile ei.

Întîia observație privește, așadar, spiritul prozei lui Zaharia Stancu. El nu-i un fotograf, un înregistrator și în cărțile lui este greșit a se vedea recensămînt de stări sanitare, știri etnografice și sociale, viață în forma ei imediată. Scriitorul nu-i un reporter, ci un poet, un confesor și nu un notar și transfigurarea extraordinară a realității în fenomenele ei fundamentale înfățișează o figură purificată a lumii. În *Descuț*, de pildă, e detectabilă o colecție de tablouri memorabile, îndărătul cărora pulsează mișcările sempiternale ale satului — molima, seceta, înghețul, nunta, înmormîntarea. Ridicarea patetică a gloateilor, grădina buncii, vioara și cobza minuite de lăutari — totul este privit printr-o lupă măritoare care face din fapte satești și particulare, mari evenimente ale umanității. Scriitorul vorbește despre Călmățui ca de un mare fluviu american, ca despre Amazoane, și figurile omenești se înconjoară de aureole eroice, de epopee. Nu o istorie rurală este *Descuț*, ci o Săgă de Deliorman, în care simplul amănunt se transfigurează enorm.

În *Dulăii* găsim descriția unei foamete îngrozitoare, un adevărat genocid. Oroș, din *Rădăcinile sint amare*, zăre

în pușcărie ca un adevărat „étranger” pentru care timpul și spațiul sint simple forme iluzorii din care „eul” se desprinde, ridicat în infinitul imaginației și al reveriei.

Pădurea nebulă prezintă figuri de lăutari, neguțători, de femei grase și bovarice, nădușite, toată lumea tîrgului mîntenească nîmicită dintr-odată de imaginea ingenuității elementare de Dobrogea. În poezia întînderilor de pămînt calcaros și de apă tremurătoare, în acest tărîm de o barbarie mitică, al iubirii și al suferinței, se scaldă spiritul prozatorului, eliberat din strîmta viață provincială. „Însă nu trecu mult, și soarele, care abia răsărise, se ridică, prinse puteri și prinse strălucire.”

Se încălzi nisipul. Se încălzi iarba aspră. Încetul cu încetul, mă încălzi și eu. Pustietatea mării nu mai fu pustietate. Prin largul ei depărtat, trecură, venind din altă lume ori plecînd către altă lume, vapoare albe și vapoare negre. Lăsau dire de fum gros în urmă vapoarele. Vîntul destrăma suvițele întunecate, le fărîmița și le risipea, pînă nu mai rămînea nimic. Trecură și corăbii vechi, cu pinze. [...] Îmi acoperii obrazul cu mîinile și simții cum soarele mă pătrunde și mă umple de lumină, de vlagă și de dorința arzătoare de a trăi pînă la sfîrșitul sfîrșitului, cînd va fi să fie acel sfîrșit.”

Dobrogea, udată de ploii și istovită de arșiță, bătută de cîrduri de bivoli, de catiri și de capre, scormonită de copitele cailor, este același tînet elementar și transfigurat ca și Valea Călmățuiului.

Proza aceasta, așezată într-o scurgere murmurătoare și lunecoasă care e a vocii epice, e un epos al suferinței și al transfigurării. Nici o bucurie nu-i statornică, nici o vibrație profundă nu-i durabilă, izgonite toate acestea de a-

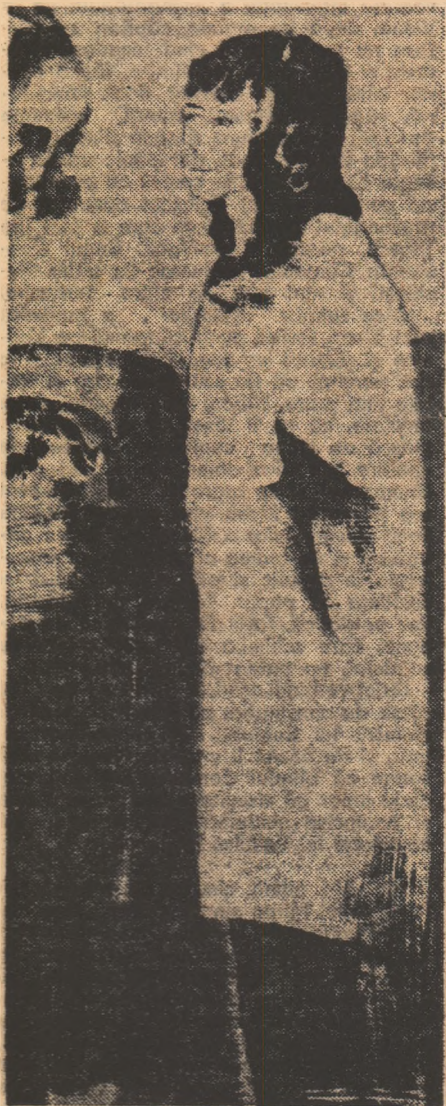
mărăciune și de zădărnire, scufundate într-o infinită poezie a durerii și a migrației. Este cazul a se vedea numai deocînd și al doilea ciclu al prozei lui Zaharia Stancu: *Eposul parabolic*.

Îndărătul unei formule realiste și colorate (*Șatra*), a călătoriei cu țile (*Jocul cu moartea*) în sfîrșit, a poeziei curate și sfîșietoare (*Ce mult te-am iubit*) se ascunde o schemă comună, o imagine a condiției umane generice. Exodul, halucinația, riscul, nimicirea — acestea sint imagini ale existenței, figuri universale, scheme — în care se scurge un bocet insinuant, estompat sau teribil. Nu cunosc în toată proza lui Zaharia Stancu o strigare mai adîncă decât aceea prelungită parcă în nesfîrșit din *Ce mult te-am iubit*. Poate că alții sint mai iscusiți în descrierea mulțimilor, poate că altcineva are mai mult talent analitic, poate că aiurea e reperabil mai mult simț plastic.

Însă nimeni n-a putut găsi această plîsoare extraordinară, acest sentiment al jelierii adînci, românești ca Zaharia Stancu. Un mare poet, așa se putea chema Zaharia Stancu, a cărui migrație către văzut și nevăzut este de o mare încordare și murmur, greu comparabilă cu a altora în literatura românească.

Din facerea și desfacerea ierburilor și a lumii, din acest sentiment al eternității care mîna aștrii nestinși și rotitori s-a născut cîntecul neuitat al lui Zaharia Stancu: „Pretutindeni miroase a iarbă proaspătă, a iarbă nouă, a frunze noi și a griu care a crescut mai mult de două palme deasupra pămîntului. Peste oamenii împușcați și îngropați adînc a răsărit iarba, iarba nouă, iarbă proaspătă.”

Artur Silvestri

Ion Săftic: TĂCEREA (Sala Dalles)

Cronica literară

„Omul deplin al culturii românești”

CARTEA lui Constantin Noica despre Eminescu este, în intenția de cîteva ori mărturisită a autorului, o pledoarie pentru publicarea integrală a caietelor lui Eminescu păstrate la B.A.R. de cînd le-a dăruit Titu Maiorescu în 1902. O campanie de presă a determinat atunci pe critic să le pună la îndemina cercetătorilor, deși el personal era probabil sceptic față de valoarea însemnărilor de tot felul aruncate de Eminescu pe hirtie. Altă campanie de presă s-a stîrnit îndată după aceea, cînd G. Ibrăileanu, afirmînd că „publicarea manuscriselor lui Eminescu este îndreptățită și este folositoare, publicarea lor, însă, în colecția «Autorilor clasici» ca «poezii de Eminescu» nu poate fi justificată” (Scriitori și curente, ed. II, pag. 49). Ulterior, Perspicius și G. Călinescu au tipărit și comentat o parte din acest imens laborator iar I. Negoiescu și-a bazat eseuul său din 1968 pe ideea superiorității postumelor. Procesul a rămas totuși deschis.

În cel puțin două privințe Constantin Noica se desparte de punctele de vedere exprimate înainte. Părerea lui este, întâi, că abia facsimilarea tuturor caietelor ne va da măsura exactă a importanței lor, pe care mărșăvirea de pînă acum a scăzut-o simțitor. „Nu numai că nu s-a descifrat încă tot... — observă autorul — dar constatăm că tot ce a fost dat tiparului a luat un chip obișnuit, în timp ce haosul în care stau aici operele și notațiile de tot soiul, felul de-a scrie al lui Eminescu, alăturarea celor mai neașteptate situații și gânduri, totul face ca imaginea neobișnuită pe care ți-o dau paginile manuscrisului să exercite o magie care... să nu poată fi pierdută”. O magie a autenticității, așadar, imposibil de obținut prin fragmentare. În al doilea rînd, caietele reflectă orizontul spiritual al lui Eminescu mai bine chiar decît puțina lui operă cunoscută — și nu doar pe poet, pe prozator, pe filosof, pe lingvist, pe sociolog,

*) Constantin Noica, *Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești*, Ed. Eminescu, 1975.

ci pe toți la un loc : e vorba de „spectacolul extraordinar pe care ți-l dă o conștiință de cultură deschisă către tot”. Cartea lui Constantin Noica urmărește tocmai a ne convinge de vastitatea acestei culturi și de profunzimea acestei conștiințe. Reluînd o frază a lui N. Iorga, Eminescu din caiete ar fi „expresia integrală a sufletului românesc”. Față de Maiorescu ce vedea în poetul *Luceafărului*, odată cu secolul său, mai ales geniul romantic și marele bolnav, N. Iorga încerca să dezvăluie pe omul de carte, învățat în numeroase domenii, capabil de o sinteză neegalată de nimeni. Constantin Noica se întoarce oarecum la perspectiva entuziastă pe care G. Călinescu o combătea în studiul său ca pe o exagerare necritică. Autorul de azi scrie negru pe alb : „Căci nu de judecată critică, de către noi, este acum Eminescu, ci de asimilat într-un fel ca o conștiință de cultură de dîndărătul nostru — de la folclor și pînă la științele pozitive — devenind astfel conștiința noastră mai bună sau poate mustrarea de conștiință a oricărui intelectual care-i vede ne-cuprinsul, adică sinteza totuși.”

Personal, cred că G. Călinescu e mai aproape de drumul drept și-mi displace în cartea lui Constantin Noica tonul encomiastic, de idolatrie. Critica pune în discuție și afirmă uneori, contestînd. Însă autorul are justificarea, în cazul de față, de a nu voi să scrie critică propriu-zisă, ci de a semna o problemă. În aceste condiții argumentele lui sînt mai ales de natură sentimentală ; nu se interzice să analizeze, ci pe elogiul vibrant ; în sfîrșit, patetismul convingerii ține loc de demonstrație. Compararea caietelor eminesciene cu acelea ale lui Leonardo și Valéry, ori a personalității culturale a poetului cu Goethe se explică prin aceleași rațiuni, chiar dacă spiritul nostru critic se află, la lectura cărții, într-o stare permanentă de alarmă. Fiind vorba de exemplu de Leonardo, Constantin Noica scrie porbabil capitolul cel mai frumos al laudei sale, singurul regret fiind că paginile nemijlocite despre Eminescu însuși ating rareori acest nivel. Îmi îngădui să citez și să re-

zum, ca să sugerez procedeul și calitatea portretului. Caracteristica lui Leonardo ar fi o neutralitate ce ține lucrurile în cumpănă. În mijlocul spectacolului lumii, el pare indiferent, deoarece nu suferă și nu se bucură, ci pictează, desenează, sculptează : artistul întrece mereu pe om. Complexitatea aceasta a artistului, Constantin Noica o zugrăvește admirabil : „Este un nevinovat și pur, dar poartă pentru ceilalți, și poate și el însuși — impuritatea magicului, dacă nu chiar a diabolicului. Iubește natura așa cum este... dar în același timp o urmărește în catastrofele ei, spre a vedea cum arăta în ceasul Poto-pului sau cum ar arăta la Judecata de apoi. Spune că mecanica e totul, dar vede lucrurile pretutindeni în organicul lor. Deși aplecat asupra experienței, fabulează ca într-un mit. Poartă în sine și organul abstractului și pe cel al concretului.” Leonardo fiind etericul iar Valéry, cerebralul, Eminescu este prea umanul. Mai puțin om al naturii și al inteligenței (avea o „inteligență mijlocie” zice G. Călinescu), decît al spiritului, adică al culturii. „Că pentru Leonardo — încheie Constantin Noica — tot însemna experiența, respectiv natura, în timp ce pentru Eminescu era viața spiritului, respectiv cultura ; că și unuia și altuia le plac zidurile mușgăite la propriu, dar primul pentru a vedea cum arată ele și a citi acolo descompunerea materiei, iar celuilalt spre a vedea cum au arătat lumile trecute și a citi acolo compunerea și descompunerea istoriei — nu-i împiedică, pe unul și pe celălalt să fie oameni deplin.” Eu aș fi stăruit mai mult pe acest din urmă aspect : pe întîlnirea dintre meditația pură, abstractă a lui Hyperion (și Dionis) și meditația istorică și politică a Cezarului, căci simțul istoric distinge evident umanismul lui Eminescu (om al secolului XIX) de umanismul renascentist al lui Leonardo. Dar comparația e interesantă și sugestivă. Nu pot spune același lucru despre comparația cu Valéry, căruia i se reproșează a-și fi așezat opera sub semnul „spiritului pur”, adică al unui raționalism împins la ultimele consecințe. „Așa fiind, caietele lui Valéry nu reflectă nici pe alții, nici

pe sine ca persoană ; reflectă doar gîndul său”. Și : „Nimeni, după cîte știm, n-a făcut ceva deosebit cu ele”. Ce vrea să zică asta ? Valéry se confundă, desigur, cu M. Teste al său și nu cunoaște iubirea, disprețul, extazul decît sub forma unor extracte ale minții ; e, desigur, prea metodic și meliculos ca să fie poet. Dar oare raționalismul lui nu constituie totuși o sublimare a tuturor facultăților umane, un simbol și o emblemă a umanului ? Nu e și el un „om deplin” prin a fi sacrificat minții totul ? A conchide că la Eminescu „e vorba despre un om adevărat pe cînd în caietele lui Valéry e vorba despre o umbră” — iată un exces fără rost. Mai cuminte mi se pare a admite că ne aflăm în fața a două tipuri de cultură. Romanticul Eminescu e tipul tînar, adolescentul ardent, nebuloz care-și pune toate întrebările din nou, cu candoare, luînd lumea de la capăt ; el e poetul și „imaturitatea” face aici poezia. Clasicul Valéry e tipul adult : ordonat, rece și prozaic. Gîndirea lui Eminescu e simbolică și mitică ; a lui Valéry e analitică, solidificată în concepte. Dar „omul deplin” e de căutat în ambele tipuri. Paralela dintre Eminescu și Goethe, oprită de Constantin Noica la cîteva (puține) aproximații, ar fi arătat, în cele din urmă, că noțiunea însăși de „om deplin” are mai multe accepții.

Frumos scrisă, pornită din cele mai nobile intenții, cartea lui Constantin Noica e mai mult emoționantă decît convingătoare ; nu mă îndoiesc o clipă că Eminescu este „omul deplin” al culturii românești, dar aș fi vrut, în locul metaforelor, dovezi și în locul cultului entuziast, o argumentare mai minuțioasă. Chiar dacă lui Constantin Noica asemenea pretenții și procedări i se par (cum scrie într-un rînd) alexandrine : fiindcă nu cred că spiritul critic se reduce la alexandrinism.

Nicolae Manolescu

Reeditări

Hortensia Papadat-Bengescu

„Rădăcini”

● TREI personaje sînt în mod esențial interesante artisticște în romanul Hortensia Papadat-Bengescu, *Rădăcini* (reeditat în colecția „Biblioteca pentru toți” într-o ediție îngrijită de Gheorghe Radu și prefătată de Dana Dumitriu). Este vorba în primul rînd de Nory Baldovin, apoi de tînăra vasluiancă, pripășită în Capitală, Aneta Pascu, în sfîrșit de puberul Ghighi Drăgănescu. Să ne oprim puțin asupra fiecăruia în parte. Confidență a altor personaje în romanele anterioare din ciclul *Hallipa*, martoră și sfătuitoare a unor oameni implicați în diverse drame, ea însăși nefiind atinsă de nici o frămîntare, Nory trece în *Rădăcini* pe primul plan al atenției scriitoarei. Cea care nu avusese un cămin niciodată, cea care se muta de colo-colo nedînd socoteală nimănui, cea care privea detașat și superior totul, care corecta cu o zeflemea promptă tot ce i se părea excesiv, devine dintr-o dată tîndră și grijulie, punctuală la sosirile acasă (căci acum are o casă) și prevenitoare. Grație cui se petrece uimitoarea metamorfoză ? Grație Diei, fiica legitimă a defunctului boier Baldovin (Nory fiind bastarda aceluiași). Bănuind că Dia a trecut prin încercări sufletești teribile, Nory o inconjoară cu toată atenția, își pune friu pornirii năvălășe de a ironiza și bagateliza orice etc. Totuși a afirmat că Nory apare, în *Rădăcini*, fundamental altfel decît în celelalte romane, e o opinie vulnerabilă. Frigidă, insensibilă, băiețoasă, Nory e de fapt incapabilă mereu de trăiri umane autentice, curioasă tot timpul în fața „misterului”

vieții altora din pricină că nu are propria ei viață. Ambția ei supremă este de a pătrunde în *omenescul* celorlalți, ea fiind privată în fond de sentimente omeneste veritabile (poate cu excepția antipatiei pentru mama ei, Cornelia). Nory vrea să știe ce înseamnă „a iubi”, „a urî”, „a suferi” ș.a.m.d. și se uită cu la-comă curiozitate la semenii ei din perspectiva unui ins care nu face parte din această specie. Căile prin care încearcă Nory să se apropie de *omenesc* sînt diverse, iar rezultatele la fel de infructuoase, căci imboldul lăuntric, singurul în măsură să le facă viabile, lipsește. Dar dacă afectele pot fi sursa nefericirii, fără de ele capacitatea de adaptare a omului la existență este imposibilă. Instinctiv, Nory știe acest lucru.

Lipsită de *omenesc*, ea are o semnificativă teamă de viață. Se eschivează a se implica în cutare situație știind că nu va face față pînă la capăt. Neputînd să iubească, se ferește de insistențele unuia sau altuia, nu din puritanism, ci fiindcă are presentimentul că *viața* este un teren pe care nu se poate mișca, așa cum pisica „știe” că nu poate să inoate.

Frica de existență din pricina absenței unei trăiri umane autentice se regăsește la celelalte două personaje pe care le-am pomenit, Aneta Pascu și Ghighi. Aneta e dornică de a semăna mereu cuiva, ea neavînd nici o personalitate. Ar vrea să fie iubită și să iubească fiindcă „așa face toată lumea”, dar cînd vreun bărbat se apropie de ea fuge înspăimîntată. Privată de sentimentele pe care le au ceilalți, rivnește teribil să le posedă. Aneta încubește dînd tircoale, ca și Nory, unui mister inaccesibil : viața. Pentru Ghighi Drăgănescu „a trăi” înseamnă „a crea”, a compune muzică. Dar băiatului îi lipsește de fapt vocația, modul de relevare (din unghiul său) a sensibilității umane. Ghighi se sinucide la vîrsta cînd copilăria abia se terminase. Gestul său e mai puțin expresia unei aspirații spre puritate, cît a unei temeri semnificative.

Desconsiderată de unii, valoarea romanului *Rădăcini* a fost supralicitată de alți critici. Cum se întîmplă adesea, adevărul e undeva la mijloc. Cartea e interesantă dar inferioară celorlalte romane din ci-

clul *Hallipa*. Capacitatea de analiză e la fel de fină, talentul epic la fel de viguros, totuși impresia e mult mai puțin puternică decît cea lăsată de *Fecioare despletite*, *Concert din muzică de Bach* — etc. Explicația trebuie căutată, în acest caz, în structura personajelor. Walter, Lenora, Elena, Mika Lă, Drăgănescu, personaje din cărțile anterioare, oameni răi, e undeva la mijloc. Cartea e interesantă, sau imbecilă, trufași sau umili își aveau propriile lor probleme, trăiau o anume viață. Pentru Nory sau Aneta existența este un teritoriu străin și inaccesibil. În *Rădăcini* paginile au forță epică, totuși lectura cărții este greoaie, strecurîndu-se o impresie de monotonie și lungime, deși nu se poate afirma că nivelul artistic coboară în mod sensibil vreodată. Sărăcia sufletească a personajelor centrale (și în primul rînd este vorba despre Nory) reprezintă însă un material ingrat pentru o construcție masivă, cum s-a dorit romanul.

Victor Atanasiu

Ion Arieșanu

„Lumini peste Apuseni” (Albatros, 1975)

● „ÎN MIC orice șantier, orice Colonie pot să reprezinte trebuințele unei așezări citadine, pot să rezume cerințele civilizației, doar că totul, iarăși zic, va purta pecetea a ceva vremelnic. Totul va fi alcătuit din frînturi de viață, rupte din viața cuprinzătoare, «dinafara» acestei pasageri alcătuirii omenești, din largă existență în curgerea ei implacabilă”. Iată una dintre frazele-cheie, dintre observațiile aparent obișnuite (dar, credem noi, judicioase)

care, luminînd ici și colo textul, conferă reportajului lui Ion Arieșanu (despre constructorii hidrocentralei de la Mărișelu pe Someș) unitate și concretețe, în ciuda numeroaselor pasaje prea lirice, prea greoaie, străine genului ca atare. Aceste „frînturi de viață”, uneori banale, rutinier, alteori de-a dreptul eroice, se completează de regulă cu amănunte din biografia anterioară a personajelor, astfel că, după o vreme, *Lumini peste Apuseni* nu mai este „jurnalul unor zile și nopți...”, precum fusese în intenție, ci devine o galerie de portrete, de semnificative destine contemporane.

Un tînar țăran, de pildă, condamnat (cu bonomie) de către opinia publică a satului natal să rămînă cioban pînă la moarte, își schimbă, printr-un concurs de împrejurări fericite, dar și urmate cu multă dirzenie, cursul existenței — și devine șofer (opinia aceluiași sat natal, în urma neașteptatei metamorfoze : „Mă, Trăian ăsta ciștigă bine, mă, nu ca atunci pe munte, cu oile”) ; altul visează încă „din fragedă copilărie” să învețe o meserie și, pînă la urmă, după sacrificii și peripeții, visul i se împlinește ; în fine, altul, fire mai dirz, independent, oarecum refractar, traversează insulte și nedreptăți, fără să-și altereze fondul de puritate, firea cinstită : „Dacă stau și mă gîndesc bine la viața mea, și uneori stau așa dus pe gînduri, atunci numai ce mi se deschide o rană : aceea că am suferit pe nedrept. Asta e o parte din nefericire că omul nu uită. Dar cînd mi se închide din nou rana, sufletul ride de lucrurile bune pe care le las în urma mea”. Exemplele ar putea să continue...

Reporterul nu înregistrează, și asta programatic, dramele intime, a căror realitate, însă, o recunoaște, o bănuiește cel puțin, și deduce. Dintre nesfîrșitele schimburi de tensiune sufletească proprii șantierului, „alcătuirii acestora pasageri”, pe el nu-l interesează decît cele active. De altfel, Ion Arieșanu ține să-și explice la un moment dat (cu vagi intenții teoretice) refuzul ; sau, dacă vrem, alegerea.

Virgil Mazilescu

Poezia

„Cel ce caută, nădăjduind...”

SPAȚIUL poetic de rezonanță personală, inaugurat de Florin Mugur în *Mituri*, 1967, și *Destinele intermediare*, 1968, stabilizat în *Cartea regilor*, 1970, și *Cartea prințului*, 1973, domină și ultimul volum de versuri *) care confirmă poate în și mai mare măsură autenticitatea unor obsesii, nota de decizie a unor opțiuni sufletești, acum limpezite, luind un curs natural, dacă mai știm ce înseamnă asta. Uneori ni se pare că știm.

Florin Mugur s-a regăsit cu greutate după experiențele accelerate și nu o dată improprie ale adolescenței și ale tinereții sale lirice, dar odată ce a izbutit, cu o încordare dureroasă și o tenacitate exemplară, să-și delimiteze teritoriul, înțelege să-l stăpânească, lucrându-l cu mijloace intensive, fără odihnă și fără crute de sine.

Explorează deci atent, febril și lucid, o mare șansă, dintre acelea care se dau o singură dată, reprimind orice firească ispită de repaos, de abulie, de neglijență; sau de simplu joc nevinovat. El a intrat într-un domeniu în care gratuitatea spectaculoasă n-are ce căuta, iar de-contractarea, ea însăși, prezintă riscuri și se administrează, la caz de nevoie, cu extremă prudență. Binefăcătoria (de regulă) spontaneitate confesivă, pină și ea, trebuie suspendată, ținută din scurt, întrucât poate produce, în chip paradoxal și împotriva așteptărilor, situații false, elanuri momentane, imediat regretabile.

De acestea a învățat să se ferească printr-o implantare, aparent mai puțin ambițioasă, în concret, în proza cotidiană, în viața comună, care-l ține la suprafață, în experiență și în reveria experienței. Aproape nu este poem, în

*) Florin Mugur, *Roman*, versuri, Editura Albatros, 1975

ultima sa carte, care să nu conțină, înainte de toate, referințe de ordin biografic și existențial. Trimiteri la o realitate evidentă sau bănuită.

NATURĂ problematică prin excelență, suferind de toate întrebările posibile, ușor i-ar fi să-și caute refugiul într-o retorică a soluțiilor abstracte, a certitudinilor artificiale dobândite, repede abandonate. Dar cu bunăștiință s-a deprins să refuze acest drum și să-și interzică iluzia. Cum spune într-o poezie, ușa care „dă spre paradis” este pentru el irevocabil închisă: „zidită”. Va prefera, în fața acestei interdicții pe care singur și-o impune, o cale mai „umilă” dar mai sigură de supraviețuire. În ciuda unor impresii superficiale, dincolo de aparențele dezabuzării, dincolo chiar de un anumit aspect sceptic, pe care și-l cultivă cu ironică eleganță, ca pe un străvechi blazon, poezia lui Florin Mugur este una esențial activă, o poezie a încordării și a luptei, a rezistenței la ispitele resemnării în continuă stare de veghe. Versurile sint revelatoare pentru această totală mobilizare a ființei lăuntrice, capabilă să riposteze, să-și apere identitatea, printr-o asumare lucidă a punctelor ei vulnerabile: „Asta caută ceartă, domnule. / Cei doi șarlatani îl contemplant pe prinț. / Asta-i prea singur, asta cere palme /... Abia se ține pe picioare, domnule — / Cade mereu în locul misterios / dintre cele două accese de nervi ale zilei /... Asta tipă în somn, domnule / asta și când visează cere palme / (Nimic nedemn — / cu stupefacție sărut / sinii mireselor) / Uite cum stă bărbos și gras în miezul zilei / și strigă să ne-nvățăm / de viața lui — / e plin de orgoliu și geme și gesticulează / un caraghios cu o gară mică de glonte în frunte. / Te strici

de ris, domnule dragă, mori de ris” (*Trecerea prințului*). În acest spațiu fragil-omenesc, deschis tuturor pericolelor, poezia se confundă cu dreptul la existență. Nu este vers care să vorbească despre altceva decât despre un mod de a trăi, a crede și a spera, un mod emanentamente uman. Florin Mugur izbutește să-l integreze unei „mitologii” personale. El dispune și de o faună proprie: „Siheia care seamănă cu fluturile / un duh de fluturi, nici nu există / are o mie de antene și de guri / bijbiile lung și roade-n întuneric / fără antene, fără guri, mănincă / urma cernelii, soarbe scurt cerneala / și într-o bună dimineață / deschizi cărțile / și cărțile au paginile albe. / Nu poți lupta-mpotriva ei. / N-ai arme / și nu există nici o apărare. / Dar poți să-nveți supus / pe dinafară / bibliotecile /... Siheia dă tîrcoale / și în rafturi / cărțile scot un muget fin ca praful. / Nu mi se așeze umbra ei în palmă. / S-ar face albă palma / și-ar foșni” (*Siheia*).

Se dezvoltă în acest perimetru, pe care poetul și-l consolidează aproape în taină, fără momente de destindere, elementele unei strategii specifice. Împotrivirea la rău nu ia niciodată forme absolute manifeste, adesea chiar imprumută culorile șterse ale dezarmării, ale ineficienței, pentru ca în realitate să-și continue acțiunea tenace, mobilizând neașteptate energii, un flux interior permanent. Îngerul păzitor planează aici foarte aproape de pământ, riscînd în fiecare clipă dezintegrarea, dar numai așa poate fi de folos: „Îngerul meu, zburind orizontal / își ține cartea prea pe piept /... Îngerul meu al regelui Ioan / pe lângă steaua nebunii zboară / se sprijină pe colțurile ei. / Eu nu cred în alți zei. Îngerul meu / orizontal / plutind peste instincte — / sint viu, îngerul meu e cel mai viu / atît

de viu încît nu mai rezistă / și geme de durere în tot cerul” (*Regele Ioan*).

Volumul se intitulează *roman mar-cind* și în chip programatic voința unei reintegrări în orizontul terestru, o voință îndrăgă, meticuloasă, de recuperare a realului, a viului. Se poate citi și ca un „roman” de dragoste, ca o succesiune de secvențe. Luată în sine, acestea sînt foarte frumoase, pline de elevație pe care numai fidelitatea față de concretul reprezentării o poate nutri: „Ea are unghiile ascuțite / tremurul degetelor printre frunze / deschide lent bricege de mătase. / Dulci pești albaștri în privirea ei ironică / lentile vechi, imense lacrimi suspendate / cu sîrmă sus deasupra sfinteii guri /... / Lucidă e și plină de forță ca zăpada — / zăpada face steme mari de sînge / și nu mai e nevoie să privească / e seară, ne iubim cu mult prea mult, își scoate / ochelarii imenși, poate plînge” (*Descrierea fetei*).

Aceste piese, unele antologice, sînt ferite de platitudinea poeziei „de dragoste” (obișnuit prea grăbite să părăsească pămîntul), își trag toată puterea din tonul lor auster, normal, perfect credibil: „Și totuși prea ar fi urît să nu revii. / Se-ntunăcă în cărți, privește străina — / ea face tumbe, ea hulește, ea mă cheamă / în joacă, mușcă din lămii în joacă / se tăvăleşte leneșă prin paie / cu prea frumoșii ei grăjdari de-aramă /... / Urît ar fi, mult prea urît să nu revii. / Merg fără tine lent, cu greutate / prin mîlul gros de aur. Fără tine / decade capul meu regal, cobor / trist, într-un vis penibil. Fără tine / totul e tremur stîns și dezonoare. / Redevin rău și asemănător” (*Fără tine*).

LUCRURILE cele mai convingătoare despre sine le spune poetul de fiecare dată cînd știe să redescopere, cu un soi de uimire simplă netrucată, acest ton al evidențelor adînci și grave. Nu mai simte nevoia să le dea el însuși replica sau să le substituie un rol, oricît de bine nuanțat:

„S-a înțeles / că nu sînt altceva / decît un om la urma urmei fericit — / trei versuri singure, acestea / de un secol / cum trec mereu dintr-un poem în altul / și nu își află locul / nicăieri”.

Și altădată, la fel de percutant:

„Sînt cel ce-și caută, nădăjduind / un chip / cu care l-ai putea iubi”.

Lucian Raicu

Proza

O privire nostalgică și ironică

POVESTIRILE*) lui Norman Manea ne propun o călătorie în trecut. Lar „porțile închise” la care se referă titlul cărții sînt desigur cele ale copilăriei. Ele se închid — cu mai mult sau mai puțin zgomot — în urma noastră, dar se închid ele oare definitiv? Ne sechestrează ele cu adevărat trecutul, făcîndu-l prizonier, clasîndu-l pentru totdeauna? În tot cazul așa ar trebui să fie, de vreme ce, după cum ni se spune chiar în motto-ul cărții, (care nu este decît un citat din Shakespeare), „maturitatea e totul”. Se poate deci construi această maturitate numai prin eliminarea (asemeni unor reziduuri dăunătoare) tuturor spaimelor, insatisfacțiilor, suferințelor proprii copilăriei, a unei copilării marcate violent de război, a unei adolescențe intrate în derută?... Se pare totuși că nu, se pare că o astfel de ruptură nu este posibilă, o separare și izolare a trecutului nostru nu este decît iluzorie, iar copilul de odinioară rămîne în noi, rănile lui, adesea nevinovate, continuînd multă vreme să sîngereze. Povestiri precum *Ora exactă* sau *Două paturi* ni se par a exemplifica foarte convingător o astfel de părere la care autorul ni se pare că subscrie din toată inima... Căci „vizita” copilului stîngaci de ieri se repetă, cu unele „corecturi”, astăzi, marca-tă de aceleași bătaie ale orologiului care anunță „ora exactă”. Suferințele celor doi pacienți, aflați într-o odaie de spital (și care se străduiesc fără succes să treacă zidul singurătății care îi separă) nu sînt oare și ele aidoma celor

încercate de adolescenții de odinioară în intristătoare dormitoare ale internatelor, sau pe lungile coridoare ale acestora? Ducem cu noi un trecut de care nu ne putem despărți, pentru că, așa cum spune undeva foarte frumos Saint-Exupéry, țara din care venim cu toții — și în care într-un fel rămînem — este desigur copilăria noastră...

„Tonul” povestirilor lui Norman Manea ne va ajuta însă să înțelegem mai bine modul în care trecutul este acceptat și respins, analizat sau corectat, de către povestitor. Vom observa astfel că două sînt totuși registrele în care această este comentat: un registru ironic și un altul nostalgic. De unde și sentimentul unei anumite incompatibilități; cele două tonalități narative presupun atitudini total diferite cu privire la timp: „cel ce ironizează”, spune undeva Jean Starobinski, „nu vrea să aparțină trecutului său”, în schimb cel care e stăpînit de nostalgie, „nu vrea să rămînă prizonier prezentului său”.

Același Starobinski observa însă — și pe bună dreptate — „că jocul celor două registre îi permit autorului (criticul francez se referea la un text de J.-J. Rousseau) să revină și să se smulgă dintr-un trecut cu care ar vrea să se confunde și de care se simte totuși despășit”. Incompatibilitatea la care ne refeream este așadar falsă. Raportul, cînd elegiac, cînd ironic cu trecutul, jocul liber pe două registre diametral opuse, îi permit și autorului nostru să fie cînd sentimental, cînd lucid, cînd „cufundat în trecut”, cînd „detașat” de el, oferindu-ni-se în acest fel o imagine dintre cele mai complexe a anilor fragezi...

ACCEPTÎND trecutul, privindu-l cu o anumită nostalgie — întotdeauna fin cenzurată, pentru că Norman Manea nu este nici pe departe un sentimental — prozatorul este preocupat să afle mai ales cum arăta copilul de odinioară, un interes predilect psihologic stînd în centrul demersului său analitic. Fiind vorba în toate aceste narațiuni de o copilărie pe care războiul a scos-o din matca sa obișnuită, de niște psihologii ultragiase, vedem cum se încearcă să se descopere rana ascunsă, cea care marchează definitiv, adeseori, sensibilitatea individului în cauză. În depistarea și „izolarea” acesteia autorul relevă o finețe de chirurg, înțușile sale fiind întotdeauna precise, neezitante. *Povestea porcului*, de pildă, este istoria unui copil care, la sfîrșitul războiului, se întoarce din lagăr acasă. Se încearcă readaptarea acestuia, fără nici un succes însă. Zidul care îl separă de restul lumii pare de neescaladat, reintegrarea în lumea oamenilor pare într-adevăr imposibilă. Iată însă că „Povestea porcului” pe care ajunge s-o citească într-o zi, istorioară în care este vorba, după cum bine știm, despre un animal care, sub puterea dragostei, se transformă în om, îl tulbură pe băiețuș; înțelesul ascuns al acesteia i se relevă pe neașteptate. O ciudată comunicare cu personajul lui Creangă se realizează. *Povestea* în cauză seamănă doar atît de mult cu propria-i poveste: o reîntoarcere în lumea oamenilor se așteaptă și de la el, grea, chinuitoare, e adevărat, dar absolut necesară...

AȘA cum am spus însă, povestirile acestea sînt scrise apelîndu-se nu numai la registrul nostalgic (prin care se urmărește depistarea rănilor mai mult sau mai puțin vindecabile de odinioară), ci și la cel ironic. L-am văzut pe erou pînă acum mai ales în calitatea sa de victimă inocentă (registru nostalgic ni-l prezenta ca atare), să-l urmărim acum așa cum ni-l descoperă ironia autorului. Privit chiar cu o anumită necruțare, foarte îndepărtată, de altfel, de apele molcome ale oricărei sentimentalități. Iată-l de pildă pe copilul din povestirea *Nunțile*, vorbind de suferințele pe care le-a îndurat cu fraze de împrumut, învățate pe de rost, pe care le repetă ori de cîte ori are ocazia, la serbări și la nunți, urcat pe un scaunel, dîndu-se de bună voie în spectacol! Fraze dulceaș patetice, anume compuse ca să stoarcă lacrimile auditorilor! Suferința, transformată în fraze frumoase de copilul cabotinizat, naște, desigur, atitudinea detașată ironică a narațiunii. Cu ajutorul ironiei, despărțirea poate avea loc, trecutul poate fi abandonat, pentru că, așa cum am spus, „cel care ironizează nu mai vrea să aparțină trecutului său”. Se ironizează de altfel nu numai cabotismul infantil, ci și o anumită incapacitate proprie copilului de a înțelege dramele și suferințele celorlalți. Drumul spre maturitate va fi de fapt drumul spre cucerirea propriei sensibilități. „Dacă ulterior am pierdut ceva — spune la un moment dat unul dintre eroii lui Norman Manea — a fost tocmai cruzimea indiferenței. Abia mai tîrziu; mult mai tîrziu. Cînd am devenit ceea ce se cheamă o ființă sensibilă...” Inconștient este și jocul fetelor „de-a manechinele”, prefigurare, inconștientă, a morții adevărate, cea care rămîne în afara posibilităților lor de înțelegere. „Încremenirea lor, în starea în care erau, aproape goale, scheletice, nemiscarea pe care o căpătau, modul în care se opreau brusc, renunțînd la orice mișcare aproape că nici nu respirau — aveau ceva rău prevestitor...”

O critică deci a imaturității realizată cu ironie, precum și o înțelegere profundă a suferințelor îndurate de inocenti în anii războiului. O carte în care inteligența și sensibilitatea se completează. O privire lucidă precum și sentimentală, îndreptată spre trecut, spre anii îndepărtați ai copilăriei.

Sorin Titel

*) Norman Manea, *Primele porți*, Editura Albatros, 1975.

Un eseu despre Eminescu

ACEST nou eseu despre Eminescu*) e declanșat de resurse polemice. Reluând o obiecție adusă de Blaga criticilor eminescieni, autorul afirmă, la punctul de pornire, că dorește să procedeze altfel decât lucrările care au folosit, în abordarea lui Eminescu, „o tehnică de mozaic”. Pentru că au pus prea mare accent pe „formula descriptivă”, pe „juxtapunerea” de analize aceste lucrări și-au restrâns posibilitățile, consideră noul exeget, de a dovedi „coeziunea suverană a operei lui Eminescu”, de a surprinde elementele armonizatoare ale unei construcții care „îți transmite în orice clipă senzația de a te afla în centrul ei”. Insuficiența vechilor exegeze, constată Șt. Cazimir, chiar și a „celor mai pătrunzătoare”, datorate lui T. Vianu sau G. Călinescu, ar sta în această prea puțină preocupare de a întâlni „unitatea interioară” a creației eminesciene și principiul care o asigură. Opoziția antume-postume, considerarea poeziilor din adolescență drept „neeminesciene”, în general împărțirea prea strictă a operei pe faze de creație și genuri au ivit obstacole în perceperea acelor elemente de permanență, acelor „nuclee” și „structuri” către care îndeamnă exegetul actual. „Nu într-un punct definit al unei opere trebuie căutat nucleul ei, precizează Șt. Cazimir, ci într-o configurație stabilă de elemente prozodice și iradiază întregul cîmp al creației și să se deschidă ea însăși progresiv — unui vast cuprins de imagini și sensuri.”

*) Ștefan Cazimir, *Stelele cardinale*, eseu despre Eminescu, Editura Eminescu, 1975.

Să nu se creadă că avem de-a face, în lucrarea pe care o comentăm, cu un act de arogantă contestare a ceea ce s-a întreprins anterior în cercetarea lui Eminescu. Ar fi fost și extravagant și lipsit de șanse pentru propriul demers văduvit de repere și puncte de sprijin. Dimpotrivă, în tot ce afirmă, autorul se bizuie pe explorările antecesorilor, se raportează bogat la pozițiile acestora, dar o face propunând alte căi de acces și alte vehicule, crezute mai în măsură să-l transporte spre ceea ce numește „constelația tutelară” a universului eminescian.

Această constelație Ștefan Cazimir o vede constituindu-se din patru elemente: gândirea, visul, cîntecul și plînsul, „stelele cardinale” ale cercului poetic eminescian. „O pagină de Eminescu, scrie el, cuprinzînd unul sau mai mulți termeni din seria celor amintiți, e un lucru absolut curent. Și dimpotrivă, un text din care acești termeni sau echivalenții lor semantici să absenteze cu totul dobindeste caracter de excepție”. Dar nu este vorba numai de marea frecvență de „recurență” acestor termeni, ci de faptul că ei se constituie în „repere esențiale ale trăirii poetice eminesciene”, în factori de structurare ai acestei trăiri, cu valoare de metafore ultime. „Cu egală îndreptățire le-am putea numi **metafore ultime**, deoarece prin ele amplexiunea lirică a universului descrie orbitele cele mai largi. Categorii mai cuprinzătoare decât miturile, ele își asumă funcția unor receptacole abstracte, adăpostind toată substanța poeziei și sublimîndu-i toate efluvii”. Tot eseu e dezvoltarea acestei teze

efectuată cu remarcabilă suplețe și reală capacitate de concentrare asupra țelurilor enunțate. Desigur că, într-un context sau altul, disocieri în legătură cu gândirea, visul, cîntecul și plînsul la Eminescu s-au mai făcut, dar lui Șt. Cazimir îi aparțin înmănuncherea termenilor și încercarea de a dovedi că împreună formează „coloanele de susținere ale întregului edificiu eminescian”. Îi aparține, de asemenea, perspectiva de abordare care nu mai apelează la obișnuita reprezentare diacronică, socotită improprie pentru a dovedi ceea ce autorul consideră aspectul-cheie al problemei, și anume constatarea sa că „în planul temelor esențiale (...) Eminescu nu devine, ci este el însuși de la început pînă la sfîrșit”.

VA proceda, așadar, nu prin înfățișarea faptelor în succesiunea lor, ci prin adăugări concentrice de argumente în jurul celor patru motive. Iar pe acestea le urmărește în toate compartimentele operei, în faza de început, ca și în postume, nu doar în poezie, ci și în proză, spre a dovedi peste tot acțiunea lor structuratoare. Comentariul e consolidat prin citări concludente, expresivă punere în lumină a ideii critice prin mărturia însăși a operei, activ convocată.

Impune claritatea stilului ca răsfrîngere a gândirii limpezi, îndemînarea eseistului de a-și distribui ideile pe firele celor patru trasee urmărite. Finalul resoarbe constatările de pe parcurs în câteva pagini de concluzii ce ne întorc, simetric, la teza coeziunii interioare a creației eminesciene, expusă în premise. Autorul încheie cercul de-

monstrației sale printr-o energică readucere la suprafață a tezei de la care a pornit: „Imaginea pe care o deșteaptă dezvoltarea prin ani a operei lui Eminescu nu e o imagine a expansiunii, a necurmății schimbării de orizont, ci una a solidarității indestructibile cu fondul ei original. Constatarea atrage unele consecințe în ordinea recepției critice, șansele înțelegerii intrînd în proporție directă cu stabilirea judicioasă a punctelor nodale. La recitarea oricărui poem, termenii primordiali ni se prezintă investiți cu toate sensurile revelate în timp; lectura „plană” cedează locul unei lecturi integratoare, prin care textul e restituit operei și-și dezvoltă pe măsura ei propriul cîmp de semnificații (...) Sentimentul de unitate triumfă astfel asupra periodizărilor și diviziunilor de orice gen, unele cu evidente rațiuni exegetice, care nu pot să acopere însă pulsul coeziunii interioare (...) Preferințele noastre vor putea lumina oricînd una sau alta din fețele operei, dar nu ne vor permite niciodată să ignorăm existența ei ca întreg. Pentru că opera lui Eminescu e un poem unic, «un fulger nentrerupt»”.

Eseul lui Ștefan Cazimir afirmă odată mai mult resursele generației actuale de critici de a se confrunța cu marile teme ale culturii noastre, dintre care cea mai impunătoare fiind desigur Eminescu.

G. Dimisianu

Pe tema iubirii

FLORI și fluturi, în compoziții pre-rafaelice pe tema iubirii, domină începutul poetic al talentatei Veronică Galiș (*Somnul de prisoș*, Ed. Cartea Românească). Noua voce lirică pare să se fi format într-un anturaj tipologic circumscris unei severe discipline prozodice și revendicat de la sentimentalismul bine temperat prin metaforă al poeziei neoromantice. Dicțiunea delicată, nu lipsită de somptuoasă vitalitate, transmite ceva din patosul dulceag caracteristic trăirii sub regimul erotic în faza de avînt a sentimentului; lucru firesc la o asemenea altitudine, iubirea este și un bun pretext pentru un exercițiu narcisist în tonuri discrete, simulînd, cochet, naivitatea: „Ar trebui să-mi strig iubirea în cer și pe ape/ Fiecare clipă să-mi fie rug nesfîrșit;/ Vorbele mele nu sînt decît ecoul/ Unei vîltori sub lespezi de granit/ Prin trupul meu tînar trec lebede/ Ca niște scame ale eternului vis/ Iubitul meu cade cu luntrea/ În ochiul lor grav și deschis/ Nuferi salvatori aruncă sufletul meu/ Pletele închipuie punți de lumini/ Iubitul meu strigă și strigătul i se pierde/ Într-o vale de lacrimi și crini”. Gestul poetic exaltă sentimentul mai mult pentru a-l pune în evidență puritatea decît pentru a-i divulga tensiunea. Elogiul iubirii e toată poezia de acum a Veronicăi Galiș, un elogiu sub care citim vocea contemplativă și frica ori poate

pudoarea de la deconspira măsura carolică a sentimentului. Cu modestie temperamentală poeta se așază în postura unui visător ce contemplă fermecat „iubirea preacurată”, evitînd a ne spune însă prea multe despre reliefurile acesteia: „Iubirii preacurate i-am înălțat un templu/ Din cerul tău iubire eu noaptea îl contempul/ În frunze clorofila serbează discul lunii/ Bătuți pe spate-s caii cu flori precum cu funii// Iubirea mea, din lume iată că vin la tine/ Nu-ți cer nici Stea Polară nici miere de albine/ Ci ocrotește-mi templul, ingenuncheară, ție —/ În care viața-mi arde înalt pentru vecie”.

Interesant este că în lăuntrul acestei maniere oarecum turistice de plimbare lirică de-a lungul și de-a înaltul sentimentului erotic, florile și fluturii sînt mai puțin elemente de decor și mai mult simboluri — cu frecvență obsesivă — ale unui al doilea sentiment, mai autoritar decît cel dintîi și în orice caz mai puțin neted: starea de efemeritate. O simplă trecere în revistă a versurilor cu fluturi și flori vine să dovedească rolul nedecorativ, funcția de simbol psihic a acestor „universalii” ale poeziei din *Somnul de prisoș*: „Floarea de tei boalește în pămînt —/ Am fost ca miera, dulce? Nu mai sînt?“, „Iubitul meu, pe lume-i parfum ca o durere/ Și fluturii înnoată prin arborii de miera“, „Pînă și floarea zace în parfum“, „Hai printre mii de fluturi să mai a-

prindem lampa“, „Și florile se trec oprite-n muguri“, „Cînd flori de tei înalt pe gură plouă/ În cameră sau sub un pom-totuna —/ În univers îți regăsești fîntîna/ Și stele fug prin miinile-amin-două“, „Cine are vîrstă de flutur/ Sîrta miera ca o binecuvîntare pe limoș/ Nimeni nu știe în acest regat/ Cînd vine vremea și toate se schimbă“, „Sub cerul poeziei încă-i loc/ Să vii cu fluturii cei albi în hamuri” etc. etc.

Elogiile Veronicăi Galiș iau, sub apărarea din subconștient a efemerului, aspectul, în subtext, al unor elegii. „Redă-mi regina mea văzduhul să-l știu că-mi curge sub aripe/ Eternitatea să se stingă în vas-tul șes al unei clipe” spune poeta în două dintre cele mai inspirate versuri ale cărții și întreagă geometria felului ei de a iubi încapă aici. În rest, poezia e scrisă, cum ziceam, în cultul rigorii prozodice, într-o imagistică abundentă, uneori personală, alteori colportînd locuri comune din poezia „romanțelor” postsimboliste. Intenția de înnoire a limbajului poetic, străină autoarei, acuratețea lexicului evidentă, puțin prăfuit totuși și cu un iz de vechime, delicatețea atitudinii și dulceața expresiei pîrîndu-mi-se, datorită excesului, un simptom de oboseală lirică. Dacă nu cumva și impresia de oboseală vine tot din aptitudinea simulantă a dicțiunii poetice.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 5.VII.1920 — s-a născut Iulia Soare (m. 1971)
- 5.VII.1927 — s-a născut Al. Mirodan
- 5.VII.1929 — s-a născut Aurel Deboveanu
- 6.VII.1926 — s-a născut Dragoș Vicol
- 6.VII.1962 — a murit William Faulkner (n. 1898)
- 7.VII.1884 — s-a născut Lion Feuchtwanger (m. 1958)
- 7.VII.1893 — a murit Guy de Maupassant (n. 1859)
- 7.VII.1904 — a murit Ion Vinea (n. 1895)
- 8.VII.1621 — s-a născut La Fontaine (m. 1695)
- 8.VII.1822 — a murit P.B. Shelley (n. 1792)
- 8.VII.1902 — s-a născut Alf. Lombard
- 8.VII.1968 — a murit Petre Pandrea (Petre Marcu-Balș, n. 1904)
- 9.VII.1900 — s-a născut Al. Graur
- 9.VII.1923 — s-a născut Tatiana Nicolescu
- 10.VII.1848 — a murit Ioan Barac (n. 1776)
- 10.VII.1902 — s-a născut Nicolás Guillén
- 10.VII.1915 — s-a născut Saul Bellow
- 10.VII.1918 — s-a născut James Aldridge
- 11.VII.1819 — s-a născut Nicolae Bălcescu (m. 1852)
- 12.VII.1797 — a murit Ienăchiță Văcărescu (n. 1740)
- 12.VII.1887 — a murit Aron Florian (n. 1805)
- 12.VII.1909 — s-a născut Constantin Noica
- 12.VII.1925 — s-a născut Radu Enescu
- 12.VII.1933 — s-a născut Alexandru Ivăsiuc

HARTA EROICĂ

NE știm țara de la părinți, ne-o știm văzînd-o cu ochii noștri, înfrumusețînd-o cu brațele și mințile noastre, ne-o știm cum va arăta ea în viitorul mai apropiat și mai depărtat din Programul Partidului, din operele viziunare ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-o știm din geografie și din istorie și din poeme, precum aceea sublimă **Cîntare a României**:

„Care e mai mindră decît tine [...] care alta se împodobește în zilele de vară cu flori mai frumoase, cu grîne mai bogate? ...Munții se înalță trufași în văzduh; riurile, ca briile pestrițe, ocolesc cîmpurile; [...] Dunărea bătrînă, biruită de părinții tăi, îți sărută poala și îți aduce avuții din ținuturile unde soarele răsare și de unde soarele apune [...] Pentru ce tresari?”

Pentru ce tresari? Secole de-a rîndul am fost amenințați de tot felul de primejdii. Dar apele nu ne-au amenințat. Și nici munții cu marile lor păduri. Poemele noastre au cîntat frăția oamenilor cu codrul, cu muntele și apa. Dar azi, iată, că stăruie în lume, la dese intervale, lupta dramatică a omului împotriva stihurilor răzvrătite. Niciodată ca astăzi nu s-a pomenit în țara noastră o asemenea dezlănțuire a apelor. Pămîntul nostru mai purta încă cicatricea viiturilor de acum cinci ani și iată un nou cataclism. Fenomen cu totul neobișnuit, dacă ținem seama de natura pașnică a reliefului nostru. Pînă și piriuri cu o zi mai înainte aproape sterpe, însemnate pe maluri doar cu picuri de sălcii, s-au umflat pe neașteptate, bolborosind și izbind în coastele dealurilor. Un pîrîu mic de lingă Tg. Jiu, numit Călugăreasa, la care oamenii coborau să-și răcorească picioarele după muncă, iar copiii să se zbenguie și să prindă pește, și-a schimbat, deodată, glasul murmurat, năvălind pe toată valea cu spume înalte și lăpte, înecînd sub maluri griul și porumbul. Și tot așa s-a petrecut cu celelalte riuri și piriuri. Valurile s-au ridicat în movile mișcătoare, apoi în munți dinamitați și oamenii au ieșit din case plecînd care-ncoț și cu ce apucau, unii doar cu hainele de pe ei, fiindcă, atunci, noaptea, cu puhoiul la scară, era foarte greu să știi ce se înîmplă și ce trebuie să faci.

A trecut o săptămînă de cînd în ziua de 3 iulie, în plină dezlănțuire a apelor provocate de torențele ploilor abătute asupra noastră, a avut loc ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al Partidului, prezidată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, consacrată examinării situației din zonele calamitate și stabilirii măsurilor pentru redresarea ei. În aceeași zi, la bordul unui elicopter, pe care eu l-aș numi Elicopterul Speranței și Încrederii, Președintele țării a survolat cîteva din județele, atunci cel mai greu afectate de inundații (Ilfov, Ialomița, Prahova), luînd contact direct cu starea dramatică a lucrurilor și stabilind pe loc măsurile ce se impuneau. În seara aceleiași zile, la pos-

turile de radio și televiziune, tovarășul Ceaușescu s-a adresat întregului nostru popor — printr-o vibrantă și emoționantă chemare al cărei ecou ne stăpînește și astăzi — formulînd acest mesaj cu valoare de maximă istorică: „...După cum vedeți, dragi tovarăși și prieteni, ne aflăm într-o situație care impune măsuri hotărîte din partea tuturor cetățenilor patriei noastre. [...] Astfel vom demonstra, prin munca și activitatea noastră, că putem învinge orice greutăți”.

Mesajul chema mai întîi la stăpînire de sine, la calm și organizare, la efort hotărît și lucid. Ne aștepta o bătălie de mari proporții care venea să pună din nou la o grea încercare națiunea noastră, o bătălie cu fronturi care începeau din însuși miezul țării, și într-o vreme, cînd te-ai fi așteptat cel mai puțin, cînd gîndurile oamenilor erau concentrate spre producția industrială și agricolă, într-o vreme pe care noi o considerăm anotimpul nostru social: vara cu toate superbe ei frumuseți. Fiindcă, iată, tocmai atunci cînd, începînd cu Capitala, județe și municipii raportau partidului și secretarului său general îndeplinirea înainte de termen a planului cincînal, angajîndu-se să obțină, în continuare, mari valori materiale pentru binele țării, tocmai atunci cînd holdele își croiau drumul firesc spre hambare, cînd combinele erau, mai toate, la marginea lanurilor gata să le schimbe galbena lumină în boabe pentru moară, tocmai atunci s-a abătut această grea încercare. Era, deci, timpul în care ar fi trebuit să ne stringem recoltele liniștiți, mulțumiți de rodul muncii noastre.

Iată însă că toată țara s-a găsit nevoită să apere munca oamenilor ei, orașele, drumurile, civilizația. Decretul prezidențial cu privire la instituirea stării de necesitate pe teritoriul României a dat expresie imensei energii umane a poporului nostru. El a fost sinteza gîndurilor pe care le trăiește astăzi fiecare cetățean: cu îndrăjire și devotament, oamenii patriei fac un zid de conștiință pentru restabilirea cursului normal al vieții. Faptele sînt, pur și simplu, uluitoare. Ziarele au publicat pe spații largi știri și reportaje de pe frontul luptei cu apele, iar televiziunea ne-a dat clipă de clipă imagini dramatice despre catastrofe, despre pagube, despre dezastre. Dar și imaginile tonice despre apărarea bunurilor noastre naționale. Oamenii fac față apelor cu tot ce pot. Cei care le-au răzbit, vin semenilor în ajutor. Cu piepturile, cu bărcile, cu mecanizatele, cu șansa istorică de a ne fi edificat o industrie care dă ciment cu priză rapidă, plăci de beton, parapete metalice, ambarcații militare amfibii, excavatoare, benzi rulante, bulldozere, dar mai ales organizare, precizie, disciplină grefate toate pe eroismul nostru, pe un străvechi eroism popular, pe invulnerabilul nostru eroism de constructori ai socialismului și comunismului.

Să reținem o știre: duminică, zi de

În lanul țaranilor coo

repaus, 5 000 de muncitori din Brașov și Reghin, între care 1 000 de lăcătuși mecanici, au venit în sprijinul Sighișoarei.

Harta eroică a patriei ne arată, așadar, acum, lupta cu apele. La Brașov, la Cluj-Napoca, la Sighișoara, la Alba Iulia, la Arad, la Bihor, la Bistrița-Năsăud, la Rm. Vilcea, la Pitești, la Urziceni, la Brăila, la Buzău, la Covasna, la Hunedoara, la Titu, în aproape toate localitățile țării se înscriu marile bătălii ale acestor zile de vitejie. În ajunul săptămînii trecute a fost amenințată Capitala. În cursul nopții de vineri spre sîmbătă, în întreaga zi de sîmbătă, și duminică dimineața, ca și în zilele următoare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost prezent în zonele din vecinătatea Bucureștiului unde a apărut, ca urmare a deplasării spre aval a undelor de viitură, pericolul de inundații. Și marea luptă a început. Mai întîi la Dragomirești-Vale, apoi la Argeș-Ciorogirla... Din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu care s-a aflat tot timpul în aceste zile — împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu și ceilalți conducători ai partidului și statului — în zonele amenințate de năvala apelor, la Ciurel s-a înălțat un dig de protejare la care au lucrat fără răgaz muncitori, ostași, membri ai gărzilor patriotice, studenți și elevi ajutați de importante mijloace tehnice. La indicația tovarășului Ceaușescu s-au înălțat diguri de protecție din saci de nisip și pămînt în jurul întreprinderilor amplasate pe malurile mai joase ale Dimboviței.

SĂ facem totul, — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu — pentru a stăpîni și reține apele. Cuvîntul de ordine „Să apărăm Capitala” era înțeles în toată gravitatea lui. Gîndul că numai printr-o muncă bine organizată, printr-un efort lucid poate fi stăpînit acest cataclism natural, încrederea deplină în victorie, a făcut ca în această mare bătălie a marelui oraș să iasă învingători oamenii.

Ei pot spune că după zile și nopți de încordare și de muncă vitejească a salvat cu propriile lor brațe avuțiile uzinelor, cartierele de locuințe, străzile Capitalei peste care a străluminat tot acest timp, strălucitoarea flacără abnegației și triumfului. Astfel că ra-dioul și ziarele de luni dimineața puteau anunța că Dimbovița nu mai prezintă nici un pericol de inundare! O militarii au îndeplinit la timp și în condiții excepționale ordinul Comandantului Suprem. Precum și aceste vești purtînd laconismul comunicatelor de bătălie în mers neînterupt: măsuri rapide pentru scurgerea apei din locurile înundate; va fi consolidat stăvilarul Ciurel și va fi construit un pod modern în dreptul uzinelor „Semăna-toarea”; se va trece la realizarea unui sistem modern, eficient, de canalizare a orașului București prin construirea unor mari canale colectoare; o salbe de lacuri și baraje va apăra zona Ciurel, care va fi transformată radical. Dimbovița va deveni o apă curată, iar albia ei o zonă de agrement; lucrările vor începe încă din acest an.

Sîntem, iată, la mai mult de o săptămînă de la dezlănțuirea urgiei; oamenii fără nume au sărit pretutînd în ajutor pentru ca, în numele omenei, să aline suferințele celor atît de greu loviți. Am fost martori, în aceste zile, la momente de un dramatism zguduitor. dar starea morală a poporului, clădită de-a lungul timpului, s-a ținut mereu în echilibru, dîndu-ne sen-timentul forței sale, a puterii sale de rezistență celor mai de negîndit dezastre.

Am văzut în fabrici muncitori aplecați asupra mașinilor, multe și multe ore peste programul de lucru, pentru a spori producția, pentru a diminua astfel pagubele. I-am văzut apoi, după ce obosiți, părăseau uzinele îndreptîndu-se spre locurile unde cu tenacitate se înălțau ziduri de apărare. I-am văzut sal-vînd vieți omenești, bunuri materiale. I-am văzut — după ce furia apelor a trecut, lăsînd în urmă răni adînci — pornind hotărîți la înlăturarea avariilor, la repunerea cît mai grabnică în

Doina apelor

Iară plînsce, de cu jale,
Doina, jos, la noi, pe vale;
Petrecîndu-și jalea-n mine,
Lacrima pe ape-mi vine...

Ape vin, la miez de noapte,
Peste holde-n grîne coapte;
Și le-acopere pe toate,
Să-și facă din grîne parte...

Eu trec podurile rupte,
Cu toți oamenii, în lupte,
Să stringem spicule-n mină,
Piinea țării să-i rămînă;

Că-i crescută, cu sudoare,
Pe străbunele ogoare;
Iar în griu, cu bobul greu,
E suflet de-al tău, de-al meu

Dorul țării-n fiecare,
Luptă cu înflăcărare;
Să ne apărăm moșia,
România, România !...

Iar va rîde-n floare ramul,
Țara-i mindră, mindru-i neamul
Și fac un mai strașnic zid,
La chemarea de Partid !...

Că pe deal, la noi pe vale,
Roșu trandafir răsare...
Mărturie de credință,
Pentru-a țării biruință !...

Traian Iancu

PATRIEI

din Dragoș Vodă (județul Ialomița)

mută a acelor ce se sacrifică salvându-i pe alții, care au ridicat diguri, care au intrat în valuri, care au luat copii și femei în bărcile de salvare și în elicoptere. Acestea toate sînt fronturile lor, iar armata noastră luptă pe aceste fronturi ale vieții, ale construcției cu bărbăția cu care a luptat și va lupta oricînd.

Și i-am văzut și pe studenți, i-am văzut pe elevi în această vacanță extraordinară. Astfel că țara s-a ridicat ca un singur om împotriva naturii dezlănțuite. Pe micul ecran se succed imagini fantastice. Iată însă chipurile oamenilor care șterg urmele catastrofei. Într-un oraș se spală străzile. Se face, adică, acea curățenie generală pentru reînfrumusețarea vieții. Într-un sat, sute de secerători scot grîul de sub mil. Dintr-o gară pornește un tren : cîteva zile stătuse pe linia moartă. Dintr-un pod de spital o tină femeie coboară cu copilul în brațe. L-a născut atunci, acolo, în pod, sub îngrijirea personalului spitalului. Într-o piață se vînd caise. Imagini. Doar ici colo cîte un cuvînt. O femeie spune : „Bărbatul meu ne-a legat. Dacă ne duce puhoiul să fim la un loc. Așa am stat. Eu și copiii. Am patru copii. Și uite-așa am așteptat sfîrșitul nenorocirii. Adică pe cel cu pluta. Ne-a salvat pe toți.”

Privești imaginile, ascuți cuvintele și ai senzația că umbli cu sfială printre acești oameni cu chipurile arse de vînt și cu mîini noduroase și care spun : „Avem încredere... Sîntem hotărîți...”

La ședința de duminică a Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român s-a constatat că în urma măsurilor energice și a chemării lansate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, întregul partid și popor s-au mobilizat puternic și au acționat zi și noapte în vederea prevenirii și combaterii efectelor inundațiilor, stabilindu-se totodată obiective fundamentale ale etapei următoare : Recoltarea, Producția, Refacerea !

In ziua de 8 iulie a avut loc o nouă ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., care, pornind de la datele existente din care rezultă că între 9 și 20 iu-

lie apele Dunării vor atinge un nivel maxim ce va depăși în multe zone cotele de inundație, a hotărît noi măsuri pentru limitarea efectelor dezastrului. În urma acestor măsuri ziarele ne informează, între alte acțiuni de importanță națională, că la Porțile de Fier s-a constituit un comandament de urmărirea fluviului, de asigurare a înăntării puhoaielor de apă, fără urmărire, prin complexul hidroenergetic și de navigație. Totodată s-a trecut de urgență la consolidarea căii ferate din zona Porților de Fier și de-a lungul Dunării. În comunele cu terenuri agricole situate în zone în care fluviul atinge cote de inundație au fost mobilizate toate forțele pentru grabnica stringere a recoltei. Radioul ne dă de știre că la Simian, Hinova, Burila Mare, Gogoșu, Izvoare, Pistol, Gîrla Mare și Salcia grîul, fructele și legumele, toate produsele din zona inundabilă au fost puse de-acum la adăpost. Urmînd traseul Dunării, de la intrarea în țară și pînă la vărsarea în Marea Neagră, mari mulțimi, într-o perfectă organizare, iau parte cu o impresionantă bărbăție la această confruntare a forței omului cu apa. Așadar, „Acțiunea Dunării” e acum în toi. În același timp, cînd Mureșul, Oltul, Tirnavele ca și alte riuri amenință încă orașe și sate, cînd încă întinse suprafețe agricole se află sub apă, oamenii-luptători sînt zi și noapte la datorie să salveze tot ce se poate salva. Apele ne-au lovit greu și încă ne mai lovesc. Pagubele sînt mari. Iată de ce pentru întregul popor, pentru toți cetățenii patriei socialiste comandamentul acestor zile este : *Organizare exemplară, muncă fără preget !*

Ne oprim, deci, la ora cînd dăm tiparului aceste rînduri, la această realitate a eroismului, a conștiinței noastre patriotice, comuniste, în acțiune. Ne oprim la această realitate care se vede atît de bine ca și uscatul ieșit din ape, ca și pămîntul pe care — în ciuda viiturilor — călcăm și de care sîntem legați cu întreaga noastră ființă.

Vasile Băran

O echipă de tineri, la Titu

Dimbovița : punctul critic de la Abator...

...Și de la uzina Timpuri Noi

Secerători la Cornetu

acțiune a mașinilor. Ei toți, sutele de membri ai marii familii muncitorești, forța de frunte a societății socialiste, au făcut încă o dată dovada că merită pe deplin stima întregii noastre națiuni.

— Am văzut, totodată, și pe țărani. Apele satelor deveniseră riuri și ei se bău în bărci cu secerile în mină. Cu ea seceră pe care a ridicat-o, proiectînd-o și imortalizînd clipa, într-o simbolică imagine, Președintele țării, univa, la marginea unui lan, într-un loc poartă, deasemenea, un nume simbolic — **Lunca**.

— Grîul este copt, trebuie secerat mai repede !”

— Noi am venit și cu secerile, nu mai cu lopețele — i-au răspuns secerătorii, sîtenii.

— Oți sînteți ? Pînă seara dați gata grîul de aici. Dați-mi o seceră să încep !”

MAI încolo sînt apele tîmburi. Dar aici, în Lunca, oamenii le-o iau înainte. Deși pămîntul este umed, mocirlos și grîul a fost doborît de vînt, cooperanții îl încredințează pe secretarul general al partidului că pînă seara vor scurge, într-adevăr, grîul de pe întreaga suprafață.

— Am văzut pe țărani noștri luptînd-se cu apele și cu strînsul recoltei. Țăranul căruia i se amintește proverbul : „Apa trece, pietrele rămîn” adaugă : „Ici-colo nu rămîn nici pietrele, rămînem noi. Noi și grîul”. O spu-privind la Teleajen, la acest rîuleț nu e nici Mureș, nici Olt, dar ia provocînd, în aceste zile, un drum pustiu. Nu e nici o exagerare ; la îngustă a rîului s-a transformat — un fel de vale a Amazonei, cu-azînd întreg orizontul.

— Am văzut în aceste zile și pe ostași, acești fii de muncitori, de țărani, de intelectuali, — brava noastră armată, pe acești băieți veniți din uzine și studenți sau muncitori, pe acești mari care își fac datoria cu vitejia

În județul Buzău, tineri ajutând la strînsul recoltei

În orele critice, la porțile stăvilărilor Ciurei

Dreapta neînduplecare

PRETUTINDENI unde apa vrăj-masă a surpat, a murdărit și și-a bătut joc de iarbă și de ziduri, de punți și de pomi, oamenii o denunță pătimăș: uite ce-a făcut, iată pină unde s-a suit, privește de ce a fost în stare... Piriase care, secate de decenii, își pierduseră și numele, au devenit turbate fluvii; bălți mizere, dospind în milul lor cleios, și-au ieșit buimace din matcă și s-au revărsat pe ogoare; riurile s-au umflat într-atît încît și-au făcut afluenții ori canalele să curgă înapoi. Incolăcindu-și valul ca hirtia arsă. La Chiajna stadionul era un iaz, iar bufetul o locuință lacustră fantastică; undeva, adînc sub oglinda pătată, se aflau vagoane de roșii, sfeclă, cartofi. La Sălcuța, firicelul de apă de altădată, numit Negrișoara, a mușcat cu furie o halcă de piatră din pod închizînd șoseaua spre Pitești. Șuta, care de obicei, în verile toride, e o biată albie uscată, s-a repezit acum peste șapte sate de lingă Titu și le-a izolat de lume. Săbarul a rupt în bucățele un monumental pod de beton armat, de parcă ar fi fost carton presat. Răstoaca a smuls cazanul enorm al Băii populare din Găești și l-a izbit ca un berbec într-un parapet de piatră. În oraș, străzi întregi păreau dureroase Veneții prin care femei bătrîne, cu fustele sumese căutau ceea ce furase valul galben din case. „A venit pe neașteptate” — ni se spune. „Mă uitam în susul străzii și, deodată, am văzut cum apare namila de apă”. „A intrat în tindă și, într-o clipă, m-a și urcat pe acoperiș”. „A umplut brusc subsolul fabricii și atunci am început să demontăm rapid motoarele”.

Dar nicăieri nu se bocea și nu se stătea cu minile încrucișate. Era o neînduplecare minioasă în oameni, cum nu mi-a mai fost dat nicicînd să văd. Lingă podul sfărîmat, ostașii au făcut un ponton plutitor și au legat iar sa-

tele de centrul urban. Pe șosea, pe străzi, în curți, motopompele scoteau fără conținere șuvoaie livide. Tăranii scormoneau cu minile după bulbi din clisă, duceau snopii în brațe, pe cap. În fiecare localitate, la comandament, unde ușile erau larg deschise, se edictau măsuri și se luau hotărîri iuți. Tovarășul Preda, vicepreședintele Consiliului popular al sectorului 7, era la sediu, unde hotăra mutarea, în case sănătoase, a unor sinistrați; după o jumătate de ceas era la Ciurel, să vadă cite brațe și lopeți mai sînt necesare pentru consolidarea malului; peste un ceas era la Dudu, să ajute la astuparea spărturii din canalul Argeș. Primarul orașului Titu, tovarășul Ion Badea, în cămașă, cu minile suflecate, calm, îndurerat dar nu încruntat, un om tînăr, foarte energic și precis, rezolvă alert problemele, dădea directive certe, vorbea cu noi și explica în același timp secretarului utecist unde era nevoie de tinerii pe care acesta îi mai avea „în rezervă”. Împotriva orașului Titu, a satelor componente, Fusea, Plopu, Dîmbovicioara, Hagioaica, Săvești și-au unit furia lichidă Dîmbovița, Argeșul, Răstoaca și Șuta. De un an se sapă canale și se fac diguri, dar cursurile de apă au depășit absolut toate prevederile. Apărată din față, fabrica de utilaj electric a fost atacată din spate, prin grădini. Așezată pe o temelie mai înaltă, întreprinderea pentru producerea nutrețurilor combinate a fost asediată, perfid, prin canalele deversoare. Lipsiți de poduri, muncitorii navetiști n-au mai putut veni la lucru. Atunci directorul și toți angajații aflați în fabrică au intrat în ture prelungite, de cite 24 de ore. La Combinatul avicol au ocupat locurile de muncă descoperite, elevii școlilor. Directorul întreprinderii de nutrețuri,

un tînăr inimos și surîzător, tovarășul Grigore Florin, ne povestește că avea copilul în vacanță, la părinți, într-un sat. A plecat într-o goană, ajutat de un vehicul militar, și-a găsit băiatul dormind îmbrăcat, cu toporul lingă el (ca să poată sparge acoperișul dacă era să ajungă în pod), dar patul plutea pe apă. Și-a luat copilul, i-a luat și pe bătrîni, i-a dus la el acasă, s-a înapoiat la fabrică și de atunci n-a mai ieșit din ea. Dar unitatea producea din plin, nu avea nici o defecțiune. Ne preambulăm prin fața pupitelor de comandă, cu strălucirile lor roșii și verzi, cu butoanele minuite de tineri, pînă mai ieri săteni, care au trecut prin apă ca să vină la lucru. Privim cum se rînduiesc camioanele la buncure și ascultăm suieratul trenului ce încarcă produsele cu destinație pentru toată țara. Directorul tehnic al Centralei de resort, Ilie Orosan, un ardelean puternic și simpatice, e și el aici; se vede însă, după liniștea cu care ne vorbește, că unitatea de la Titu nu-i mai oferă acum nici o incertitudine.

NU ne lăsăm noi, nu ne lăsăm”, spunea cineva pe strada principală din Găești, scoțînd nămolul negru din casă cu lopata. Strada era acoperită de o pinză subțire de apă, față de care străzile radiale păreau afluenți mai bogați. Pe ziduri se vedea linia întunecată pe care o trăsese prăpădul, spre amintire. Viiturile infectaseră castelul de apă și fîntînile, dar la fiecare sută de metri era o cisternă cu apă potabilă trimisă de la Tîrgoviște. În vitrina magazinului „Fantezia”, „articole pentru noi născuți, cosmetice, sportive” un manechin de copil, acum dezbrăcat, ciung și orb, era o imagine sumbră. Dar pe trotuar, vinzătoarele puseseră la uscat costumașele multicolore, jucăriile, ghetuțele, curățau, storceau, legau mărfurile, lucrînd în tăcere cu îndîrjire. Intrînd în frizerie, vijelia distrusesese soba. Frizerul bărbieria liniștit, pe scaunul valid, un client, în timp ce sobarul refăcea meticulos hornul. Iată și o nuntă, o nuntă emoționantă: cei doi tineri, frumoși și îmbujorați, și puținele rude intră cam stingheriți dar hotărîți pe poarta Consiliului popular. „Nu-i prea potrivit timpul — ne explică soacra — dar ce-i de făcut trebuia făcut, apa n-o să stea cit lumea și lumea nu poate sta pe loc”. Secretarul Consiliului, încălțat în cizme de cauciuc, cere scuze că nu are cum asigura întreg cadrul solemn necesar „date fiind împrejurările excepționale”, totuși își exercită oficiul și pune întrebările legiuite cu toată solemnitatea cuvenită. Gheorghe Drăguș răspunde hotărît da. Maria Pleșa, de acum

încolo Drăguș, răspunde și ea da și ofiterul stării civile le face o urare admirabilă: „Întrucît amîndoi lucrați la Trus-tul de construcții și îmbunătățiri funciare vă urez să munciți astfel încît nicio-dată dumneavoastră și copiii dv. să nu mai poată fi loviți, în acest oraș, de asemenea calamități.”

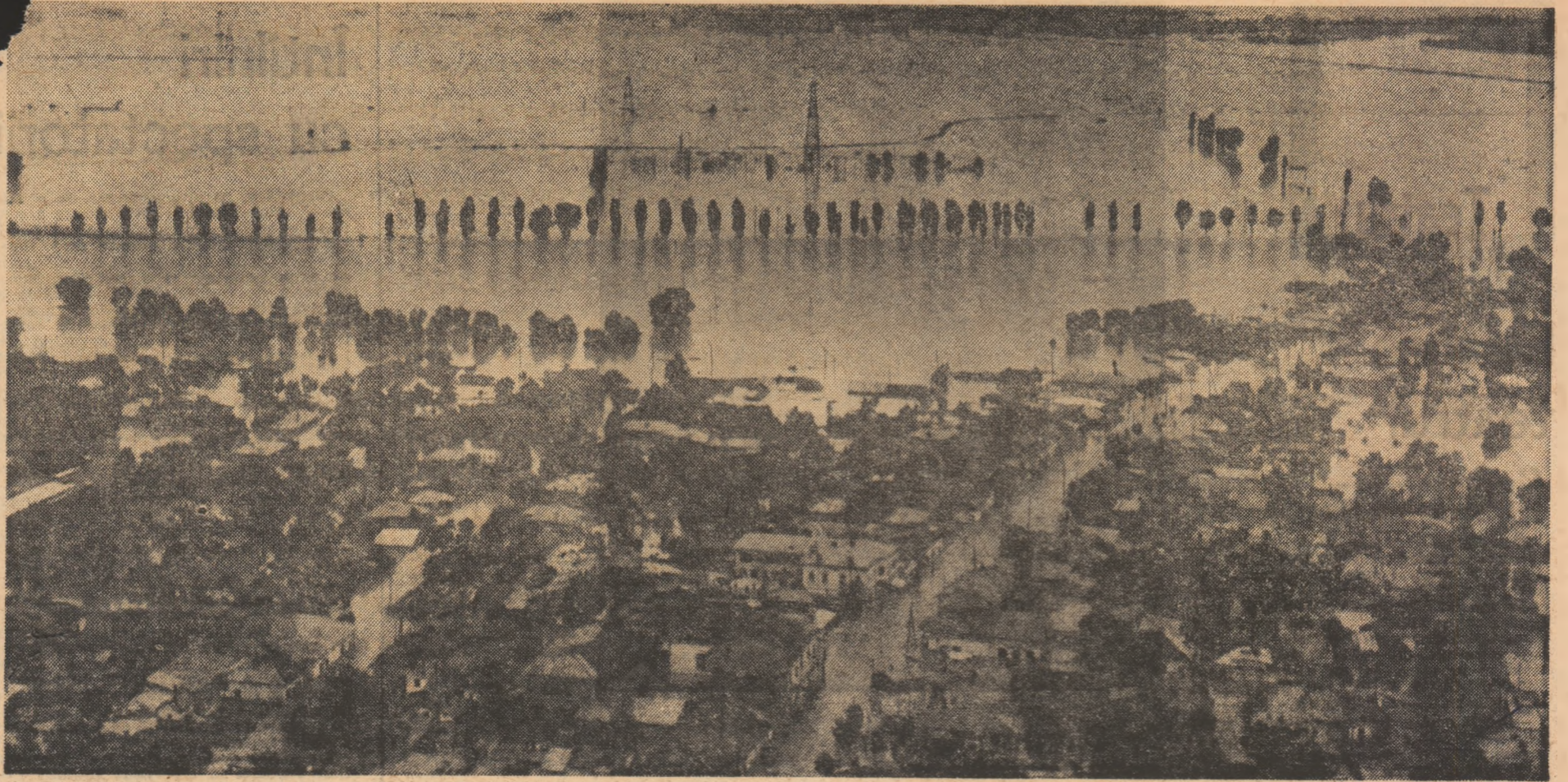
LA Găești sînt peste 1000 de sinistrați. Dar toți au fost cazați în școli, internate și în alte părți. Prin oraș circula magazine mobile, se distribuiau alimente, apă minerală. Sute și sute de militari și membri ai gărzilor patriotice împînzeau străzile. Prezenți în apă, ca și alte dați în foc, pompierii foloseau acum uriașele lor tuburi de cauciuc, ca niște brațe de balastr, la absorbirea fetidului lichid ce stagna pe uliți. După nemernica ofensivă a urgiei, întreaga suflare a localităților prin care am trecut era în contraofensivă. „Ce veți face cu griul?” îl întreb pe vicepreședintele cooperativei agricole de producție Chiajna. „Deocamdată e sub apă. Înlăturăm apa și apoi vedem noi. Nu e pe vrerea ei”. „Cum veți face frigiderile după pacostea asta?” întreb, la Găești. „Mai frumoase și mai bune ca pînă acum” — mi se răspunde. „Venii din nou, mai spre toamnă — ne poartă primarul din Titu — și nu veți mai vedea urmă din nenorocirea care ne-a lovit”. „Ostașii vor asigura trecerea zi și noapte — ne încredințează colonelul care lucrează la punctul Potlogi, unde riul Potobul (așa îi zice, Potopul!) a dărîmat podul. Iar peste puțină vreme vom face chiar un pod de vase, ca să nu mai fie nici o problemă”.

Toți doreau, într-o unanimitate impresionantă, acționînd cu un calm bărbătesc, nu numai să înlăture urmările nenorocirilor, dar să facă uitată, cit mai grabnic, amintirea lor. După ce am umblat două zile pe drumuri jîlăvite, încrederea aceasta a tuturor a devenit și a mea. Căci iată, vecina Dîmbovița, pe care, ce-i drept, n-am iubit-o niciodată, a trecut și ea peste maluri, a umplut piața în care locuiesc cu o mlaștină neagră și duhnitoare de jumătate de metru înălțime, ce se aburca încet dar necurmat spre balcon, mi-a stins lumina, silindu-mă să-mi scriu însemnările de față la luminare. Dar o armată de motopompe și autocisterne lupta împotriva ei, în razele farurilor, trecătorii călcau vitejește prin mîzga smolită, fără să se lase înfricoșați de ea și eu știam că a doua zi voi curăța, în soare, alături de atîția alți bucureșteni, semnul umed mirșav, tras pe zid de această ticăloasă și falsă maree...

Valentin Silvestru

Cartier din Sighișoara —, greu lovită de furia apelor

Urzicea — fotografie din neocopter

Voință neclintită

1. Nu se poate scrie „frumos” despre aceste zile și aceste întâmplări, despre aceste ploi și aceste riuri turburi, iraționale. În fața lor ai impresia că nu se mai poate scrie frumos despre nimic.

2. O zi cu mult soare, o adevărată dimineață de iulie, în care ne îndreptăm spre Turda, și nimic nu pare a prevesti ceea ce știm că vom vedea acolo. Poate numai ciudata crăpătură din șosea, E 15, într-un loc unde altfel nu s-a întâmplat nimic. Mai rare ca de obicei mașinile pe șoseaua E 15.

3. Va trebui, îmi spun, să lucrăm mult, la revizuirea multor noțiuni cu care ne-am obișnuit să manevrăm indulgent. Apă de ploaie, riuri limpezi și clare sînt, de astăzi încolo, altceva decît pînă acum. Să nu ne lăsăm înșelați de ploile de vară, de limpezimea riurilor care ascund în ele cu totul altceva. Și va trebui să ne gîndim altfel la sintagma „solidaritate umană”.

4. Dacă privești noroiul rămas primăvara, în mod obișnuit, pe un mal inundat, și dacă privești același noroi, turbure și el ca și apele, într-o hală de uzină, altfel, cu alți ochi, te vei uita primăvara viitoare la malul de riu fost inundat. Desigur că apele ridicate trec, și casele, fabricile, uzinele, mai ales oamenii rămîn. Rămîn să ia totul aproape de la capăt împreună. Cuvîntul **împreună** poate spune, iată, o mulțime de lucruri într-o mulțime de împrejurări. În aceste zile el a atins vîrfuri sau patetice.

5. De atîtea ori am trecut de-a lungul Arieșului, pe drumul care duce către Țara Moților și tot de atîtea ori n-am știut ce voi vedea într-o altă zi pe același drum. Înaintînd din Mihai Viteazul spre Buru, pe prima pîrtie deschisă pe șosea, marginile de noroi ar semăna cu marginile zăpezii pe o pîrtie de iarnă, dacă n-ar fi cu totul altceva. Dacă n-ar fi fost înainte casele de unde totul a fost aruncat afară de ape, dacă n-ar fi fost uzinele în care oameni cu lopeți, mașini, soldați, cu toții și cu toatele deveniți brusc munci-

tori, se străduiau să șteargă urmele potopului. În comunicatele de presă ei se numesc într-un fel sau altul, pentru noi, ei se numesc numai oameni.

6. Ți-ai închipuit vreodată, prietene, orele cînd în munții Apuseni apele se înalță peste șosele și peste case, cînd oamenii cu mai nimic în mină sînt siliți să urce pe stîncile și prin pădurile de alături, cum de atîtea ori o făcuseră, în vechime, strămoșii lor ?

7. O mie de case, 46 de străzi, inundate la Turda... Apele s-au retras, a răsărit soarele, oamenii au început calvarul luptei împotriva urmărilor. O mie de case nu înseamnă, la urma urmelor, decît o mie de case, dar dacă stai să te gîndești mai bine, înseamnă o mie de cămine, o mie de istorii mici din care se alcătuiește istoria mare. O mie de case înseamnă, de fapt, noi toți, pe care ne-a atins într-un fel sau altul tulburarea apelor. Că oamenii știu asta e sigur, dovada o dă faptul că toți, și aceia din celelalte mii de case, neatinse, sînt acolo, printre cele o mie desființate temporal, pentru a pune din nou pe picioare o mie de istorii mici care stau la baza marelui istorii a țării.

8. Este o experiență gravă a noastră, a tuturor, inundația aceasta. Am început să simțim cu toții și să ne ridicăm împotriva ei. Am început să schimbăm în ceva concret o mulțime de noțiuni altădată abstracte.

9. Linii ferate, poduri, șosele... Căi de legătură între case și orașe și oameni, căi pe care pămîntul se face țară, se face patrie. Atacate de ape, unele se rup și, iată, mulți dintre noi lucrăm la repunerea lor în circulație. În circulația patriei.

10. Nimeni nu rămîne indiferent. Sau, cine rămîne indiferent nu e nimeni. Se schimbă noțiunile din abstracte în concrete, pornesc uzinele din nou, șoselele, căile ferate, podurile fac din nou legătura între oameni.

Nicolae Prelupeanu

Misiune îndeplinită

ZILELE trecute, înainte de dramatica bătălie cu apele, mă afluam la o filmare la Nehoiu. Subiectul — eroii ai zilelor noastre, oameni care prin simplitate și modestie nu se deosebesc cu nimic de ceilalți oameni. Bunăoară, unul din ei — brigadierul Mihai Despescu, un om al pădurii, înlocuise imaginea vieții de pădure, de oameni care odinioară erau cei mai oropsiți trudi-tori, viața din bordeiul și patul din cetină cu viața civilizată: cabană, bucătărie-rulotă tractată de un „Aro”, o baie în care apa era captată direct de la un izvor, caravană cinematografică ș.a. Un alt personaj al filmului era Lazăr Nicolae, omul care de 40 de ani lucrează în aceeași secție la Fabrica din Nehoiu, omul care nu știe cum se proiectează o mașină pe calc și de aceea o face mai întîi, piesă cu piesă, din lemn („dacă merge din lemn trebuie să meargă și din fier”). Cel de al treilea (filmul se numea **Trei**) era Gheorghe Popescu, omul care știe să zîmbească blind și nu știe să pronunțe pe **nu**, omul care și-a lăsat o funcție de conducere la centrul județului ca să fie primar în comuna unde s-a născut, gîndind la urbanizarea comunei sale și la blocurile, la zecile de blocuri aflate pe macheta unui la cinci sute, din biroul său. Filmul era gata. Ultimul interviu „pe off” încheiat, urma să se treacă pe „video”. Aparatele se instalaseră. Proiectoarele stăteau fixate pe cadru. Cînd... s-a întrerupt curentul. Un simplu accident, o întrerupere trecătoare, ne-am spus și am așteptat. Nici nu bănuiam că orele care veneau aveau să ne schimbe subiectul și calitatea noastră de reporteri.

Îmi reproșez, poate, că nu am avut prezența de spirit să cer echipei să filmeze la lumina farurilor de mașină orele nopții ce au urmat. Ar fi fost poate imagini mai întunecate, dar ca document ar fi fost ceva unic, zguduitoare. Pe de altă parte, îmi dau seama acum că nu o puteam face fără să sacrific ultimul mijloc de salvare a sinistraților: mașina ce o aveam la dispoziție și care era singura neblocată de ape. Șofer: nea Fănică, un om experimentat și curajos. El intra în șuvoaie cu mașina și, deși ud pînă la piele (era într-o cămașă cu minci scurte), pînă dimineața nu a stat o clipă la adăpost. Era o noapte pe care numai filmele de groază o pot reda. Întineric, ploale, tunete, zgornote de pietre și de bușteni izbîndu-se în poduri și în clădiri, iar la lumina fulgerelor, pentru o secundă, oameni pe acoperișuri care strigau după ajutor. Rețelele telefonice cădeau unele

după altele. Legăturile cu centrul județului erau rupte. Podurile de peste apa Buzăului dispăreau din minut în minut. Sirena de la fabrică suna alarma. Oamenii alergau într-o parte și în alta, ascultînd și executînd ordine, luînd inițiative pe cont propriu.

Nu pot uita cum inginerul Costache, directorul fabricii din Nehoiu, a urcat în mașină și a alergat la circa 30 kilometri la o tabără de copii să vadă care este situația. De înapoiat nu a mai putut să se înapoieze decît a doua zi, prin munte, pe jos, după ce a mers o noapte întreagă prin pădure căutînd o cale de evitare a șuvoaielor care rupseseră șoseaua și măturaseră podurile. Sau pe inginerul Grigore Constantin, șeful unui șantier de construcții forestiere (aparținînd de grupul Buzău) care, cu cîteva minute înainte de a se rupe podul, a apucat să treacă în „Luncă” la blocurile muncitorești, adu-nînd în „Aro” copiii și femeile, căutîndu-le adăpost într-o hală de șantier. Ultima lui comunicare telefonică a fost, calmă, laconică: „Nu sînt victime, am pus copiii la adăpost, le-am dat pături din magazie, mă ocup mai departe de situația de aici”. Atît. Un telefon dintr-o zonă izolată a Barajului de la Siriu, de la colonia muncitorilor, stabilise singura legătură (ca prin minune) cu Comitetul de partid de la Nehoiu, unde anunța din sfert în sfert de oră situația, cerînd sfaturi și în final ajutoare. Era acolo un ofițer de serviciu — Isar, mi se pare că spunea că-l cheamă — și vorbea liniștit, calm, dar militărește. Pe la trei noaptea, nea Fănică (Ștefan Dumitru pe numele său întreg) l-a adus cu mașina la comitet pe primar; era ud, își pusese o pătură pe spate și se informa despre ultimele comunicări telefonice, atîta cît se mai puteau recepționa, cît și despre măsurile luate în lipsa lui, el fiind tot timpul acolo unde pericolul era mai mare.

...A fost o noapte de luptă eroică, de dramatism inimaginabil. A doua zi, la lumină, aspectul Nehoiului era ca după un cataclism. Dar era lumină. Ploile încetaseră. Apele își mai redusese cotele. Helicopterele începuseră să apară și atmosfera începea să fie alta.

...Trei zile am trăit în mijlocul acestor bătălii, la Nehoiu, înregimentîndu-ne în rîndul locuitorilor ce se luptau cu puhoaiile. Treptat, treptat, am revenit la misiunea noastră de reporteri și am consemnat pe peliculă uriașă bătălie pentru refacere.

Mircea Lerian

Teatru

Despre teatrul finlandez

Președintele Asociației de prietenie Finlanda-România, dl. VIIHO SIIVOLA, reputat actor și regizor al Teatrului Național din Helsinki, venit în țară cu ocazia semnării programului de schimburi în domeniul culturii, învățămîntului și științei, dintre guvernul român și cel finlandez, pe anii 1975-1976, a avut amabilitatea să ne spună câteva cuvinte despre situația actuală a teatrului finlandez și întâlnirile cu teatrul românesc.

— Actualmente teatrul finlandez trece printr-o perioadă de mari frământări, deoarece se preconizează o revizuire a structurii organizatorice existente. Inițiativa urmărește extinderea ariei de difuzare a fenomenului teatral pe întreg teritoriul țării, prin crearea unor teatre regionale puternice înzestrate cu un utilaj scenic modern și cu formații artistice corespunzătoare. Inițiativa se impune nu atât pentru familiarizarea publicului cu teatrul (în Finlanda există o mișcare teatrală de amploare, susținută de o întreagă rețea de formații artistice de amatori și de un număr însemnat de mici grupări teatrale), ci pentru a ridica nivelul artistic general al artei teatrale din țara noastră.

— În calitate de dv. de președinte al Asociației de prietenie Finlanda-România, considerați că între cele două țări s-a stabilit o bună comunicare culturală?

— Nu numai că s-a stabilit o comunicare culturală între țările noastre, dar îmbucurător este faptul că ea se intensifică de la an la an. De pildă, în Finlanda s-au tradus în ultimii 20 de ani peste 12 titluri din literatura română, printre care figurează autori de valoare — M. Sadoveanu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, I.L. Caragiale, Mihail Sebastian și, recent, Zaharia Stancu. Concomitent au fost traduse și în România cîte 2-3 cărți pe an din literatura finlandeză. De asemenea, au fost organizate numeroase expoziții de pictură, sculptură și gravură contemporană românească, apoi, expoziții de cărți și discuri în Finlanda și de grafică publicitară și gravură finlandeză în România, ca și o amplă expoziție documentară „Finlanda, țara celor 1 000 de lacuri” la București. Ca să nu mai vorbim de evenimentul „Zilelor filmului românesc”, desfășurat în 1971, în Finlanda.

— După cîte știu, și în domeniul teatrului s-a stabilit aproape un flux continuu de traduceri, turnee și schimburi de creatori...

— Strălucitele turnee ale Teatrului de Comedie din București, din 1969, ca și cel al Teatrului Nottara, din 1970, colaborarea valoroșilor regizori români Lucian Giurchescu, a regretatului Sică Alexandrescu și a scenografului Dan Nemțeanu și atîtea traduceri din dramaturgia lui Caragiale, Mihail Sebastian, Marin Sorescu, Ecaterina Oproiu reprezentate pe scenele noastre, pe micul ecran sau la radio, au contribuit din plin la cunoașterea teatrului românesc în Finlanda. Interesul suscitât este însă atît de mare încît mulți oameni de teatru nutresc dorința de a veni în România pentru a-și îmbogăți cunoștințele despre un teatru considerat la noi drept unul din cele mai valoroase din Europa. Personal subscriu bucuros acestei opinii, dat fiind că în timpul repetatelor mele vizite în România — mă aflu pentru a 10-a oară aici — mi-a fost dat să observ evoluția vertiginosă pe care a înregistrat-o teatrul românesc, ca de altfel toate domeniile de activitate, culturale și economice, din această țară. Sint foarte satisfăcut de rezultatele recentelor tratative de la București, care nu s-au mulțumit să amplifice schimburile culturale dintre țările noastre, dar au finit să le diversifice. Unul dintre cele mai importante rezultate ale tratativelor este fără îndoială hotărîrea de a se constitui lectorate, respectiv cel de limba română la Universitatea din Turku și cel de limba finlandeză în cadrul Universității din Cluj-Napoca. Prin aceasta va fi posibilă stabilirea unor schimburi concrete de bursieri, ceea ce reprezintă o cale directă de răspîndire a cunoștințelor despre cele două țări.

Toți acești noi pași pe calea dezvoltării relațiilor noastre culturale atestă faptul că activitatea asociației noastre n-a rămas fără ecou, eforturile ei avînd acum un corespondent de nădejde prin organizația frățască româno-finlandeză, fondată recent la București.

Convorbire realizată de
Angela Ioan

Drumul spre Everest de George Genoiu, premieră pe țară la Teatrul din Birlad. În fotografie, actorii Dana Tomiță și Virgil Leahu.

La Tîrgu-Mureș

„Play Strindberg“

LIVIU Ciulei, remarcabil exeget și regizor al textelor germanice, a reluat (cu relativă fidelitate) montarea sa bucureșteană cu **Play Strindberg**, pe scena teatrului din Tîrgu-Mureș. Evident, realizînd și de data aceasta un spectacol de ținută, o reprezentare care ilustrează excelent gândurile lui Dürrenmatt despre pieșă, ca și despre teatru în general. „O tragedie casnică burgheză (**Dansul morții**, n.n.) devine o comedie despre tragediile casnice burgheze: **Play Strindberg**” — explică autorul **Fiziicienilor** intenția sa. Și, într-adevăr, montarea tîrgu-mureșeană parodiază violent valorile tradiționale ale universului casnic, neocolind nici carențele caracterelor — predilecția pentru adulter, minciuna, furtul, șantajul, lăcomia. „De cele mai multe ori privim eroul comic ca un clown, iar cu un clown nu te identifice niciodată. În acest caz, între spectator și personaj se creează o distanță, determinată de latura ridicolă a eroului. Astfel, comicul presupune obiectivizarea” — spune tot Dürrenmatt. Și afirmația lui devine cheia spectacolului lui Ciulei.

Dintre cei trei interpreți ai reprezentăției, cel mai bine a înțeles și a transmis intențiile regizorului Constantin Anatol, interpretul căpitanului Edgar (care și-a aniversat, prin acest rol, treizeci de ani de teatru). El a știut să reliefeze cu meșteșug și siguranță profesională toate datele personajului (obuzitatea, mitomania, cabotinismul, spiritul cazon, astuția, sadismul, paiațeria), păstrînd tot timpul o subtilă distanțare, o ironie de bună calitate. Ajutat probabil și de faptul că autorul mizanscenei a interpretat același rol în versiunea bucureșteană (și deci a lucrat mai detaliat cu el), actorul a reușit în acest rol dificil și plin de capcane una din cele mai bune creații ale carierei sale.

Alături de el, o prezență notabilă este Zoe Muscan (Alice), care interpretează cu cinism consecvent și abil detașare, dar devine nu o dată monotona prin inflexiunile artificioase ale glasului. Constantin Doljan (Kurt), rămîne pe ultimul plan al montării nu numai din cauza rolului mai puțin generos, ci și, probabil, a inapetenței sale ironice.

Bogdan Ulmu

Radio Televiziune

Marele reportaj

● DE nenumărate ori, în aceste zile lungi și grele, am răsucit butoanele, am trecut de la reportajele impresionante ale radioreporterilor din aproape toate județele țării la zguduitorile imagini ale orașelor, satelor și lanurilor inundate de ape tulburi. Într-un remarcabil efort, echipele de radio și televideo ne-au ajutat să auzim și să vedem, de acolo, de la fața locului, direct, nemijlocit, dimensiunile catastrofei, proporțiile pagubelor, în același timp cu organizarea și desfășurarea eforturilor calme, lucide, pentru salvarea oamenilor și a muncii lor.

Participarea, prin radio și televiziune, la toate vizitele, inspecțiile, înregistrarea tuturor indicațiilor date prin faptă, prin gest, prin vorbă de

tovarășul Nicolae Ceaușescu au întregit imaginea puternicei solidarități care cimentează legătura dintre popor și cîrmuitor.

Organizarea foarte promptă a reportajelor din aceste zile de neuitat rămîne un merit al redacțiilor radioului și televiziunii, cu fiecare resort al lor. Reporterii-scriitori au abandonat albumul duminical pentru reportaje directe pe cîmpuri înecate de viituri, redactoare preocupate pînă acum de problemele artelor au luat interviuri actuale și dramatice unor țărani care nici n-aveau timp să se întoarcă spre ele, să le vorbească în față. Femei, elevi, studenți, funcționari, învățători și mai cu seamă

Întîlniri cu spectatorii

ASISTAM, în ultima vreme, la o deosebită intensificare și diversificare a contactelor scriitorilor cu cititorii, cu publicul larg de oameni ai muncii de la orașe și sate. Cărțile sînt lansate de edituri în prezența autorilor și a criticilor, bucurîndu-se de fiecare dată de o caldă și masivă participare a cititorilor. Lansarea unei cărți depășește programatic caracterul festiv al momentului, devenind prilej de cunoaștere reciprocă, de reciprocă stimă și prețuire. Întîlnirile scriitorilor cu cititorii — nu numai în București sau în marile centre universitare, ci și în cele mai îndepărtate colțuri ale țării — se transformă tot mai des în veritabile debateri literare, în care punctele de vedere exprimate nu pot decît să fertilizeze cîmpul de observație al scriitorilor.

În contextul unor asemenea preocupări au avut loc și cîteva întîlniri ale autorilor dramatici cu interpreții și spectatorii unora dintre cele 18 teatre populare din țară.

Numai în cursul lunii iunie — din inițiativa Consiliului Culturii și Educației Socialiste — Institutul de cercetări etnologice și dialectologice a organizat astfel de întîlniri cu scriitorii la teatrele populare din Mediaș, Rîmnîcu-Vilcea, Slobozia, Călărași, Tîrgoviște, prezența activă a spectatorilor, intervențiile lor la discuții certificînd utilitatea acestor manifestări, eficiente modalități de lucru în activitatea teatrelor populare.

Prezențele dramaturgilor Paul Everacși Dan Tărchilă la cele două întîlniri cu spectatorii din Mediaș, a lui Dumitru Solomon la Tîrgoviște, a lui Ion Băieșu la Slobozia (cu ocazia premierei pe țară a pieselor într-un act **Navetiștii** și **Detecțivul comunal**, regizate de Mircea Avram, de la Teatrul „Nottara”), sau a tînarului autor dramatic Doru Moțoc și a regizorului D. D. Neleanu, de la Teatrul Mic, la Rîmnîcu-Vilcea (cu ocazia reprezentării piesei **Înainte de revărsatul zorilor**) au constituit adevărate evenimente teatrale, nu numai în viața teatrelor populare, ci și în viața culturală a orașelor amintite, atrăgînd o numeroasă participare a publicului. De la discutarea piesei și a spectacolului, la discutarea proiectelor repertoriale ale teatrelor populare sau la cunoașterea specificității procesului de creație al autorilor, dialogul cu publicul a cuprins și unele aspecte distincte ale dramaturgiei noastre contemporane ca și ale conceptului modern de teatralitate, deseori făcîndu-se auzite apelurile spectatorilor la o mai profundă cunoaștere a vieții și la o mai substanțială pătrundere a problemelor ei reale — în special legate de tineret — în creația scenică.

Practicarea pe scară mai largă a întîlnirilor scriitorilor cu spectatorii — nu numai la nivelul teatrelor populare, ci și al principalelor case de cultură din țară, sau chiar la nivelul unor cămine culturale, dispunînd de formații statonice, cu o permanentă activitate artistică — este reclamația deopotrivă de caracterul de masă al mișcării teatrale de amatori și al culturii noastre socialiste, de necesitatea creșterii eficienței întregii activități cultural-educative de masă.

Victor Parhon

ostași, adevărați eroi fără somn, fără oboseală, au fost prinși în extraordinarele imagini-document ale acestor zile de luptă. Am putut auzi și vedea ce înseamnă eforturile solidare ale oamenilor acestui pămînt, conduși de o singură forță morală, cuvîntul înflăcărat și exemplul direct al secretarului general al partidului. Prin radio și televiziune am putut avea, ore de-a rîndul, aproape în permanență, știri de pe frontul de apărare împotriva urgiei apelor, știri de pe frontul recoltei „din nord pînă în sud, din est pînă în vest”, pe tot întinsul patriei. Nu-i momentul vorbelor de laudă, dar nu putem trece fără a consemna în paginile acestea dramaticul și eroicul reportaj aproape continuu realizat de radioteleviziune. Este o impresionantă contribuție la solidaritatea patriotică, la apărarea unanimă a construcției socialiste, la dreapta cunoaștere și prețuire a sutelor de mii, a milioaneilor de luptători necunoscuți.

● Promptitudinea relatărilor, a reportajelor, a dovedit marea funcție a unei bune, rapide și depline informări, liant psiho-social deosebit de util și de eficient, mai ales în momentele de grele încercări impuse de circumstanțele naturale adverse, dar trecătoare.

M. Rîmniceanu

Dura lex

RURA lex, sed lex" — ziceau latini, adică „aspră este legea, dar asta e, și nu alta". E curios cum, dintre toate adjectivele posibile, s-a ales tocmai acesta. Legea e mai cu seamă: dură, grea, neplăcută, potrivnică firii. Iată trei filme, trei povești, unde e vorba tocmai de asprimea legii. *Legea preriei* se numește unul din ele (american). „Legea cercului" ar trebui să se numească celelalte două (sovietice).

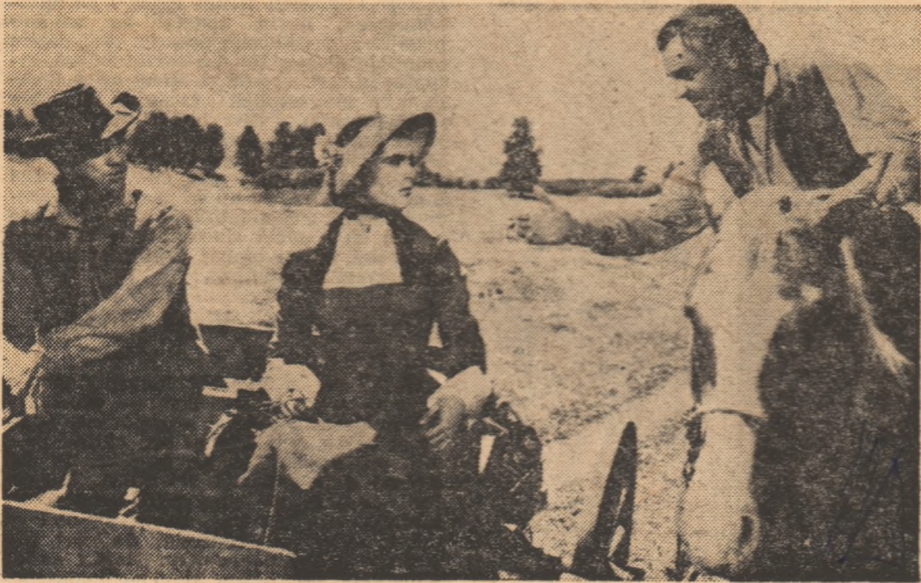
În primul din trei, e vorba de curioasa lume a Vestului, unde dreptatea era sumară, ștreangul gata să spinzure, calul mai stimat decît omul. Omorul era, desigur, pedepsit. Cu închisoarea. Dar pentru furtul de cai nu exista decît o singură sancțiune: spinzurătoarea. Singura problemă era să dovedești faptul. Dacă însă faptul era dovedit, adică dacă hoțul era prins în flagrant delict, proprietarul animalului putea executa, pe loc, spinzurarea, și șeriful n-avea de ce să se plîngă. Era un fel de colaborare cu autoritatea, un fel de linșaj individual prin delegație.

În povestea noastră, proprietarul de cai este James Cagney, gloriosul, faimosul interpret de gangsteri, acum bătrîn ca o babă, urît ca iadul și obsedat de un amor maniac pentru tot ce este cal și spinzurătoare. O femeie cu care trăiește (Irene Papas) și un tinerel care îl slujește sînt în permanență îngroziți de duritatea stăpînului, de sinistra lui idee fixă: legea preriei, ștreangul fără judecată. Amîndoi au oroare de acest om, pe care totuși îl iubesc. Acesta e conflictul dramatic, în care victoria oscilează, cînd prin imblînzirea unuia, cînd prin plecarea celorlalți doi. Ne întrebăm dacă o asemenea dramă a existat vreodată. A existat însă sigur o carte, un roman, din care s-a tras filmul, o carte conținînd cîteva episoade foarte originale. În tot cazul, foarte original este jocul admirabilei grecoaise, Irene Papas, care dă aci un recital actoricesc de o mare și nuanțată finețe.

CELELALTE două filme spuneam că ar trebui să poarte titlul: „Legea cercului". Unul din ele chiar se și petrece în lumea unui circ ambulant și tema e acea aspră obligație, acea aspră ambiție a acrobatului de a-și depăși, mereu, propriul său record; de a face, neîncetat, un nou salt spre o încă și mai mare, spre o încă și mai mortal primejdioasă performanță. Titlul filmului e *Marele Cerc*. Păcat că nu i s-a dat titlul: „Un salt spre o mai mare performanță". Dar nu se putea. Căci este exact titlul celui alt film sovietic de care ne ocupăm aici... Felicităm pe autori că, în toate scenele de trapeziști zburători, nu există nici una fără plasă. Scoaterea rețelei de securitate este un obicei barbar, care nu are nici o scuză sportivă sau artistică. Este o perversă cultivare a unei emoții de jucător, asemănătoare cu sălbatarea voluptate a spectatorului din *Și caii se impușcă*. Emoție destulă există și fără acest stupid asasinat. Este emoția de a vedea realizat imposibilul. Căci cînd un

trapezist face, în aer, de trei ori saltul, și se prinde zîmbind de brațele partenerului, — asta într-adevăr este o victorie magnifică a trupului și minții omenești. Pentru dubla pricină (renunțarea la scena zborului fără plasă și dificultatea fără precedent a numărului acrobatic) acest film sovietic e superior tuturor celor precedente (inclusiv *Marele Cerc* cu Heston și James Stewart). Mai ales că e fără anecdotă. Avem subiectul pur al unui circ care dă reprezentație. Și fiindcă filmul e făcut de ruși, marii ași ai artei baletului, pe lingă numerele de trapez aerian, avem numere (foarte aeriene și ele) de gimnastică baletistică, de coregrafie sportivă, spectacole de o fascinantă frumusețe. Adăugați și faptul că nu avem scene cu clovni, care-s tot ce există mai anost, mai nesărat pe lume, după cum însuși Fellini a demonstrat-o cu dovezi.

Celălalt film (*Un salt spre marea performanță*) se petrece într-un campus de schi, mai exact: de săritori la trambulină. Se execută salturi de peste o sută de metri (în lungime, nu în înălțime). Săritura, deși foarte spectaculoasă, este monotonă și deci repede plicticoasă. Variația aci provine din pro-

Cadru din filmul *Legea preriei*

Secvența

● Stau la masa mea în birou și caut o idee în legătură cu 8 1/2 al lui Fellini, revăzută la „Cinemateca". Lingă mine se discută despre Montherlant, o voce imprudent de sigură pe ea zice că Montherlant se va prăși în curînd — asta e cuvîntul care îmi trebuia, restul merge ușor: am revăzută deci 8 1/2 și, ciudat, mi s-a părut prăfuit. Probabil fiindcă azi știu că i-au urmat *Satyricon*, *Clovni*, *Roma*. Înaintea acestor capodopere Fel-

La raft

lini s-a întins pe banchetă și „a spus totul" — iată ecuația filmului. Atîta doar că niciodată o asemenea „spovedanie", plină de veselie în felul ei, nu poate fi ascultată mai mult de o dată, după care merge la raft. Fellini zguduie prin imaginea pe care o are despre ceilalți, nu prin aceea despre sine, nu prin confesiune. Tihon s-ar indispune în prezența lui.

a. be.

Cinema

Flash-back

Războiul

într-un magazin

● **PRINTRE** surprizele pe care Cinemateca le-a rezervat spectatorilor în această prelungire de vară se numără și *Magazinul de pe strada mare*, Oscarul cehoslovac din 1965 semnat de Jan Kadar și Elmar Klos; prilej de a verifica după zece ani rezistența acestui ciudat film de război, fără impușcături și tranșee, în care două personaje sînt transformate de regizori în protagoniștii unei confruntări de cameră, psihologice, dirijată de legile toleranței și culpei, ale omeniei și omeniei slăbiciunii. Personajele sînt un tîmplar slovac între două vîrste și o bătrînă comerciantă evreică; legea l-a transformat pe Tono (acțiunea se petrece în 1942) în patronul magazinului de nasturi al doamnei Lautmann; împins mai degrabă de împrejurări, Tono devine în principiu un virtual agresor; dar, nerîvnind la bunurile bătrînei surde și copilăroase, el se transformă treptat într-un soi de milos protector. Și astfel, pînă la un punct, problema pusă de regizori (are vreo putere războiul general, colectiv, asupra indivizilor izolați, considerați în stare pură?) pare să aibă un răspuns negativ.

Dar războiul ajunge pînă la urmă și sub clopotul de vid al acestui experiment psihologic. Arma sa penetrantă este frica. Slovacul vrea să o ferească pe evreică de deportare dar, nereușind să-i explice primejdia, nu o poate convinge să se ascundă. Bătătaea aceasta vecină cu lăsatatea îl trece prin crize contradictorii: avîntat, terorizat, pătimaș, Tono își ucide protejată, din imprudență, apoi se sinucide și el; în final, modelul acesta de război mîc, abstract, arătîndu-se la fel de necruțător — odată ce a fost acceptat — ca și războiul cel mare...

Kadar și Klos au știut să se ferească de melodramă; știința lor magistrală de a crea atmosferă — aici, atmosfera grotescă a țîrgului, cu valsuri, promenade, uniforme, tobosari, bărbieri, negustori și... un prematur monument al victoriei — a ținut departe povestea gingașă a celor doi de capcana sentimentalismului. Nedumerirea tragi-comică a provinciei peste care a venit războiul este redată cu atîta finețe încît totul pare normal și absurd în același timp. Linile caricaturii fiind adumbrate de compasiune și, reciproc, obtuzitatea fiind înveselită de acidul bonom al ironiei.

Romulus Rusan

Întinericul și luminile labirintului

Ca totdeauna, anechele lui Mihai Stoian, publicate, televizate, sau, cum e cazul recentului scenariu *Labirintul*, radiodifuzate, se opresc asupra unor situații limită sollicitînd intens opinia publică. Ultima premieră a teatrului radiofonic ne relatează, astfel, „cazul" lui Constantin Varga, orb din naștere, ce-și dobîndește la 21 de ani vederea, în urma unei intervenții chirurgicale la spitalul din Baia-Mare. Înregistrate pe bandă, „voci" eroilor acestui fericit eveniment sînt cu adevărat impresionante. Iată doctorii ce vorbesc cu adevărată luciditate despre datoria și curajul de a crede chiar și în șansa de 10% a unui tratament. Iată o mamă, pentru care băiatul născut în 1953 continuă să fie „copilul" ce trebuie apărat și iubit și acum cînd odată trecută urgia întinericului, își simte inima „încăcă de bucurie". Iată-l, în sfîrșit, pe Constantin Varga însuși, pentru care

copilăria și adolescența nu au fost decît o lungă perioadă de amărăciune, cînd casele, prunii din curte, peștii din rîu, zăpada iernii și fețele oamenilor nu erau decît simple cuvinte, cuvinte, cuvinte. Iată pe Constantin Varga amintindu-și cum a refuzat atunci să poarte distinctivul băț alb care să-l ferească de accidente („Dar de unde să știu eu ce înseamnă alb?") și că în adîncul sa singurătate nu a găsit alinare decît în muzică: „Măicuță, nu fi miloasă că vîd ziua-ntunecoasă...". După operație, băiatul își vede pentru prima oară mama („Cînd am văzut-o am știut că numai ea poate fi"), lumina zilei și cerul, lacrimile și zîmbetul, cum se salută oamenii pe stradă și cum strălucește luna pe cer. Viața ea se umple brusc de uluitor de simple evenimente iar jocul este dintre cele mai puternice: oamenii au și fețe nu numai voci, ea atare nu există nici un motiv de spaimă la vederea chipu-

rilor care ne înconjoară, întinericul nopții este trecător și repede învins de lumină, deci teama că după apusul soarelui vederea dispăre este neîntemeiată. Așa cum nu știuse ce înseamnă „alb", Constantin Varga trebuie să învețe ce înseamnă „noapte", lumea îl copleșește din toate părțile cu senzațiile ei noutăți, pe care le așteptase cu atîta speranță și le descoperă cu pasiune și entuziasm. „Eu vă mulțumesc frumos / Că vîd foarte luminos / Așa cîntă voies Constantin Varga la ieșirea din beznosul labirint.

În care se mai află, însă, atîtea și atîtea ființe, spre care se îndreaptă, pe insinuantele poteci care se bifurcă la nesfîrșit, atîtea și atîtea ființe, de la celebrități mondiale precum Borges sau Sartre, la sutele de anonimi, cu toții obligați să învețe a uita ce este albul, ce este noaptea, zăpada, casele, zîmbetul, lacrima...

Ioana Mălin

Telecinema

● În fond, cea mai „tare" scenă a filmului de duminică seară, se petrece pe nevăzute, într-un „tîmp mort" din punct de vedere cinematografic, în timpul somnului. Din prizonier, ofițerul german a devenit stăpînul situației. El deține pușca. Nici unul din cei patru francezi nu mai poate face vreo mișcare în-amică fără să riște un glonte în cap. Stăpîni pe situație și prizonier pînă mai ieri — dacă există un „ieri" într-un deșert —, tare ironici, cînd mai cruzi, cînd mai tandri, după cum li inspirau gamelele cu apă, pansamentele și nisipul, incapabili să găsească tonul exact față de dușmanul care nici el nu se dovedește un dușman veritabil (replică foarte frumoasă: „În orice război, oamenii se ucid înainte de a se cunoaște"), cei patru francezi se văd odată deposezați de putere, silii să se miște cu minile la ceașă și să acurte fără ericnire ordinelor învingătorului. Ofițerul german îi ține în bătaia puștii. Niciunul nu mișcă. Nu fuge. Unde ar

fugi? Toți cinci sînt în deșert. Toți cinci sînt în bataia soarelui. Toți cinci — indiferent de cine ține pușca — știu ce-i aceea setea. Trec ore în care cei patru îl privesc pe al cincilea, stăpînul. Iar acesta își privește învinșii ținînd strîns pușca la piept, hotărît și el să nu-i impușce. Toți cinci nu știu ce-i singurătatea dar, în pustiu, o bănuiesc. A bănuii în pustiu că poți descinde pînă în singurătate — ideea ține de marele poem al fricii. Și se lasă neașteptat. Toți cinci adorm. Cei patru dezarmați, prizonieri, de o parte. Înarmatul — la cîțiva metri mai încolo. Peste o secundă, e lumină, soarele a răsarit, unul din cei patru se trezește și prima sa mișcare e spre cel care a dormit cu pușca la piept; îl bate pe umăr, fratern, îl trezește, ceva fundamental, tainic și învechi neclarificat s-a petrecut în acea secundă a somnului: căci la lumina soarelui pustiuitor, pînă la sfîrșit, omul lasă pușca și deodată nu mai există nici prizonier și nici călău, nici dușman și nici prieten, nici o ură,

Solidaritatea

nici o suspiciune, nici o armă. Din acea clipă, cei cinci devin cinci oameni spre Tobruk, spre un duș, spre o oază. Nu le mai rămîne decît să reziste împreună, să se salveze împreună (și dacă nu vor reuși — asta e în paranteză).

Nimic nu e mai logic și mai simplu de realizat decît un gest fratern, cum e acela de a trezi omul din somn bătîndu-l tandru pe umăr. Dar nimic nu e mai greu de învîțat decît solidaritatea. Fiindcă, în dialectica ei, ea vine din „tîmp tare" în „tîmp slab", exact cînd ești la capătul puterilor, atunci cînd materia cu toate rezistențele ei zguduite sau sfărîmate, nu ți-o mai oferă decît pe ultima, supremă, cea mai adîncă: rezistența umană.

Duminică noapte, în deșertul undelor amare, filmul acesta care se petrece cînd în Sahara, sună puternic și-ți mergea în suflet.

Rodu Cosăzu

ARTIST cu solide calități profesionale, dotat cu un discret lirism ce patronează temele și mijloacele de expresie, **Călin Alupi** ilustrează tipul de pictură specific școlii românești „dintre cele două războaie”, devenită — într-un anumit fel — amprentă națională și punct de referință.

Lucrările prezentate la „Căminul artei” — pictură și desene — aparțin unei gândiri unificatoare cu rezultate stilistice bine conturate, în interiorul căreia construcția prin culoare și respectul față de structura imaginii definesc un mod de interpretare a realității axat exclusiv pe formula figurativă. Necesitatea concretului poetizat decurge dintr-un nedisimulat sentiment panteist, materializat în preferința pentru peisaj, cele câteva naturi statice sau portrete constituind complemente utile artistului și evoluției limbajului său pictural. Există în aceste peisaje, ferm construite și consistente, o asimilare a spiritului naturii de tip sadovenian, o tratare bucolică și benefică ale cărei re-

Călin Alupi:
SANDA

Jurnalul galeriilor

zultate sînt imaginile unui univers concret, cunoscut și accesibil pe cale afectivă. În acest fel, stimulul inițial devine subiect, în sensul implicațiilor sale psihologice, încetînd de a mai fi doar simplu motiv pitoresc, transformîndu-se în suport pentru dezvoltarea unor probleme de construcție și culoare, preocupare ce dezvăluie preferința pentru pictura de substanță, în manieră postimpresionistă. Călin Alupi se înscrie în acest fel pe direcția preocupărilor unor stilisti cu reputație consolidată în timp, putînd recunoaște în factura picturii sale amintirea lecțiilor lui Ștefan Dimitrescu și cea a întregii ambianțe moldovenești concentrate în școala ieșeană.

Dintr-o selecție ce cuprinde peste 60 de piese, omogenă prin apartenența afectivă și stilistică, se pot reține ca exemplare pentru personalitatea artistului lucrările: **Sat între dealuri, Tulcea, Vase pe Dunăre, Femei la Mureș, Casă dobrogeană, Colț oriental, Casa pădurarului, Colț în Iașul vechi, Autoportret, Case în roz, Nud.**

SIMONA POP dovedește și prin expoziția de la „Casa Scriitorilor” că este o desenatoare stimulată mai ales de universul literaturii. Am putea-o defini, cu un termen comod, drept o „ilustratoare” dar, paradoxal poate, această graficiană cu bogată activitate în presa literară obține cele mai spectaculoase și mai autentice rezultate atunci cînd interpretează liber spiritul unui text, cînd

execută variațiuni pe teme preferate, fără a respecta însă „scenariul” pus la dispoziție prin lectură.

Ceea ce ni se pare a dezvălui o artistă autentică, în sensul propriilor disponibilități de a elabora și transmite un mesaj, un conținut de idei și sentimente, fără suportul imaginii literare ce poate stimula dar și inhiba, în multe cazuri, imaginația și personalitatea unui ilustrator, este tocmai această capacitate de invenție, de re-creare a unui univers evanescent în sugestia, bogat în metafore vizuale asociative cu un plan secund axat pe un subiect posibil. Desenele Simonei Pop au fluiditate, un duct cursiv intenționează realizarea unor posibile relații simbolice, sugerînd apartenența imaginilor la o lume comună, totalizatoare în sensul concentrării în jurul aceleiași idei. Căutînd corespondențe vizuale propriilor intuiții sau emoții consecutive lecturii, ea execută montaje de imagini ce recompun pe plan metaforic o stare de spirit cu valoare de generalizare, acceptată și de către privitor ca una dintre interpretările posibile și accesibile. Pentru că, operînd în marginea și în spiritul unei arte prin excelență metaforice, cum este literatura, artista reușește să fie originală sub aspectul semnului utilizat, recurgînd la reprezentări figurative ce invită la asociații cu lumea poeziei. Presupunînd un precedent literar, ilustrații ca acele intitulate **Cervantes, Don Quijote, Erou** (în realitate tot „Cavalerul tristei figuri”) se auto-nomizează, devin imagini cu valoare plastică și emoțională proprie, deși datele esențiale decurg tot din textul inițial, situație în care se află și **Micul prinț** (poate ceva mai explicit racordat la lumea cărții-pretext). Alte lucrări ca: **Stress, Ritm** (un montaj discontinuu și dinamic), **Durere** ne propun un alt unghi al activității, la fel ca și cele câteva încercări mai decorative, ce nu ni se par a reprezenta exact disponibilitățile acestei artiste dotate cu o reală sinceritate a trăirii și expresiei, cu un limbaj deja cristalizat și un univers bine definit.

Virgil Mocanu

● P.S. — În Sala „Bibliotecii Centrale Universitare”, un peisagist: — **Mihai Adamiu** (ieșean, elev al profesorilor Verona și Ressu, deținător al mai multor premii, prezent cu lucrări în Muzeul din Dresda și în expoziții din S.U.A., R.F.G., Italia, Franța etc), abordează teme și subiecte prinse într-un colorit sensibil ce dezvăluie gingașia senectuții; alături, **Ilie (Uță) Ardeleanu**, ale cărui lucrări au exuberanță, densitate plină de sugestie, candoare și frăgezime de adolescență, un pictor din mina căruia „De la Luchian, Pallady și Tonitza n-au mai răsărit atîtea frumoase flori ca acelea mîngiate de pensula lui Ilie Ardeleanu”, cum scria cîndva regretatul Victor Eftimiu. Evenimentul, înregistrat de noi tardiv pentru cronica acestei săptămîni, ne obligă totuși să-l consemnăm și ne îndeamnă, în măsura spațiului și posibilităților, să revenim.

V. M.

Romeo Cosmovici: FLORI

Atelier

O INTILNIRE cu pictura lui **Romeo Cosmovici** atrage după sine aceea stare de liniște spirituală și optimism ce caracterizează universul plastic al acestui artist discret, atent mai ales la ipostazele înfinit variate ale naturii autohtone. Pornite de la un „motiv” precis, recognoscibil, fixat la început în acuarele ce materializează particularitățile unui spațiu și atmosfera sa caracteristică, picturile lui Cosmovici reconstituie, puse una lângă alta, un neobosit periplu, realizat în cele mai diferite zone ale țării. Peste tot, el descoperă elementul specific, „geniul locului” concretizat într-o cromatică unică, în vibrația luminii, în datele arhitecturilor, în prezența omului, restituindu-ne imaginea realistă dar investită cu magia viziunii picturale ce amplifică datele percepute de fiecare dintre noi. Lucrările se caracterizează prin siguranța cu care artistul manipulează elementele de limbaj, prin corectă și sensibilă utilizare a perspectivei ce creează senzația unui spațiu nelimitat, dar mai ales prin aceea nevoie de concret ce atrage după sine procedeele artei figurative axate pe culoarea-formă și pe respectul pentru analogia cu subiectul. În pictura lui Cosmovici se descifrează tradiții post-impresioniste, detectabile în tematică dar și în manieră, precum și o dotare personală specifică, în virtutea căreia toate lucrările — peisaje dunărene, străzi de oraș, case apărînd din mijlocul vegetației — acuarele sau uleiuri atestă apartenența la o aceeași modalitate expresivă, accesibilă și investită cu o secretă capacitate de a transmite o stare de spirit. Este o pictură care place, o pictură discretă și adevărată, pictura unui artist din vocație.

V. Caraman

ANUL RAVEL

Mormintul lui Couperin, Valsul, Boleroul, Mama mea Gisca, Concertul pentru pian în re (mina stîngă), orchestrarea Tablourilor dintr-o expoziție de Mussorgski sînt lucrări care, de cîteva decenii, figurează, în fiecă stagiune, pe afişele sălilor de concert din întreaga lume. Autorul lor, Maurice Ravel, pe care îl omagiem anul acesta, la împlinirea a o sută de ani de la naștere, este considerat ca fiind, alături de Debussy, cel mai fidel reprezentant al spiritului francez oglîndit în muzică. Datorîndu-și formația muzicală unei epoci contorsionate de o multitudine de curente și direcții — expresionismul, serialismul, dodecafonismul, dadaismul, muzica concretă, impresionismul ș.a. — Ravel a fost printre rarii creatori recunoscuți din timpul vieții ca un clasic, după cum mărturisea prietenul său Alfred Cortot. „Așa cum este ea, evocatoare de senzații obiective, dătătoare de viziuni ale căror reflexe ne sînt comunicate cu o miraculoasă exactitate de expresie, înclinată înspre cele mai delicate probleme ale gustului muzical, inventivă și moderată, formula pianistică a lui Ravel aduce artei franceze unul dintre cele mai mari titluri de glorie ale sale”.

Deși a acordat prioritate pianului, Ravel a compus partituri memorabile atît pentru muzica simfonică (în afara Valsului și a Boleroului, Șeherezada și Rapsodia spaniolă), camerală (Quartetul de coarde în Fa Major, Sonata pentru pian și violină pe care compozitorul a terminat-o în 1927 și a interpretat-o, în avanpremieră, în aceeași zi în care i-a definitivat ultimele acorduri, împreună cu George Enescu), cit și vocal-simfonică (Istorii naturale inspirate de miniaturile zoologice ale lui Jules Renard, Balada reginei moarte pentru că a iubit, Don Quijote către Dulcinea), sau muzică de balet (Ora spaniolă), simfonia coregrafică Daphnis și Chloé, fantezia lirică în două părți Copilul și vrăjitorii, și Evantaiul Joannei — fanfară pentru balet, la care au colaborat zece compozitori).

Compozitorul, născut cu un secol în urmă la Ciboure, un modest cămin aflat în extremitatea sud-vestică a Franței, în țara bască, marginită de Pirinei și coasta Atlanticului, a manifestat de timpuriu o înclinație evidentă pentru mișcarea inovatoare a epocii sale, fiind unul dintre promotorii revoluției artei muzicale de la începutul secolului nostru. „Ascultînd pentru prima dată Preludiul la după amiaza unui faun, mi-am dat seama ce

este muzica”, mărturisește Ravel. Modelele sale în compoziție sînt Couperin, Rameau, Gounod, Saint-Saëns, Debussy, Chabrier, Eric Satie, Borodin și Rimski-Korsakov. Copilul-minune, care pînă la vîrsta de paisprezece ani compunea cu ușurință orice i se cerea, stabilește un adevărat record în timpul cursurilor din Conservator, pe care le urmează, constant, pe o perioadă de șaisprezece ani. Datorită unor mentori de talia lui André Gedalge și Gabriel Fauré — care au reușit să creeze, paralel cu predarea riguroasă a noțiunilor tehnice, un climat muzical plin de farmecul nuanțelor și armoniilor poetice — clasa de compoziție devine un fructuos laborator al artei sunetelor.

Împreună cu alți tineri, la fel de entuziaști ca și el, alcătuiește un grup numit mai tîrziu, în urma unei întîmplări hazlii, „grupul apașilor”, la care se vor adăuga personalități ca Florent Schmitt, Caplet, de Falla și Igor Stravinski, grup care-și propunea, în afara clarificării inovațiilor estetice, sprijinirea și impunerea unor opere atunci create. Printre acestea se află și Pelleas și Melisande, pe care grupul, propagator de atmosferă, a aclamat-o sirguincios de-a lungul primelor treizeci de reprezentații, izbutînd astfel s-o salveze de la o condamnare pripită dictată de refuzul mai mult sau mai puțin voit al acceptării noilor formule muzicale. Un scop asemănător este urmărit și de Societatea Muzicală Independentă, inaugurată în 1910, printre ai cărei fondatori se numără și Ravel.

Una din partiturile terminate în 1914, Trio-ul, este executată în primă audiție la S.M.I. de o formație alcătuită din George Enescu (vioară), Casella (pian) și Fenillard (violoncel). După războiul la care participă ca angajat al trupelor auxiliare, Ravel își împarte viața între întîlnirile amicale de la Montfort — frecventate, printre alții, de Honegger și Puccini — și turneele în țările europene, în Statele Unite și Canada. De asemenea, elaborează opere memorabile ca rapsodia Tzigane, Boleroul, iar la solicitarea pianistului austriac Wittgenstein, invalid de război, Concertul pentru mină stîngă.

În 1932, cu ocazia unui turneu întreprins în Europa răsăriteană, dirijează la București un concert cuprînzînd Valsul, Suita din Daphnis, Boleroul, Concertul pentru pian în sol, avînd-o ca solistă pe Marguerite Long. După cinci ani de tragică suferință, timp în care nu a mai compus nimic, se stinge la 28 decembrie 1937.

Portretele creionate de prieteni și admiratori, mulți dintre ei muzicieni iluștri (Alfred Cortot, criticul Emile Vuillermoz, Darius Milhaud, Serghei Prokofiev) surprind ingeniozitatea armonică, mobilitatea de argint viu a muzicii sale, rezultat al prelucrării ritmurilor deopotrivă pitorescul cavalcadei de nuanțe și impresii sonore, logica ornamentației care dă relief ideii, amplificîndu-i elanul și dezvoltarea naturală. Debutînd într-o epocă de tranziție, în care prestigiul artei franceze se hrănea cu reverberațiile parnassiene ale epigonilor lui Lecomte de Lisle și ecourile plasticii impresioniste, Ravel și-a acordat talentul fluctuațiilor timpului său, pe care l-a înțeles și trăit plener. Operele sale sînt cea mai vibrantă mărturie a unei pămîse dragoste de viață. Vraja universului infantil își găsește corespondent sonor în Crăciunul jucăriilor, în basmele muzicale din ciclul Mama mea Gisca, în fantezia lirică Copilul și vrăjitorii, natura, cu minunile ei, în piesa vocală Marile vînturi de dincolo de mare și în Trei cîntece (pe text propriu), preferințele literare în Trei poeme de Mallarmé și Ronsard, sufletului său, dorul de călătorie în cîntece inspirate de folclorul mai multor popoare, precum cele Cinci melodii grecești, Cîntecele populare și Cîntecele madagasca-riene.

Impresionismul artei compozitorului francez este definit ca un aliaj prețios de inteligentă și sensibilitate, de moderație și îndrăzneală, de instinct și gândire, pentru care o piesă ca Mormintul lui Couperin poate fi considerată reprezentativă. Opera lui Maurice Ravel este una dintre cele mai de seamă contribuții ale artei și gândirii franceze la patrimoniul muzicii universale.

Gh. P. Angelescu

Cuplul Soiuz-Apollo

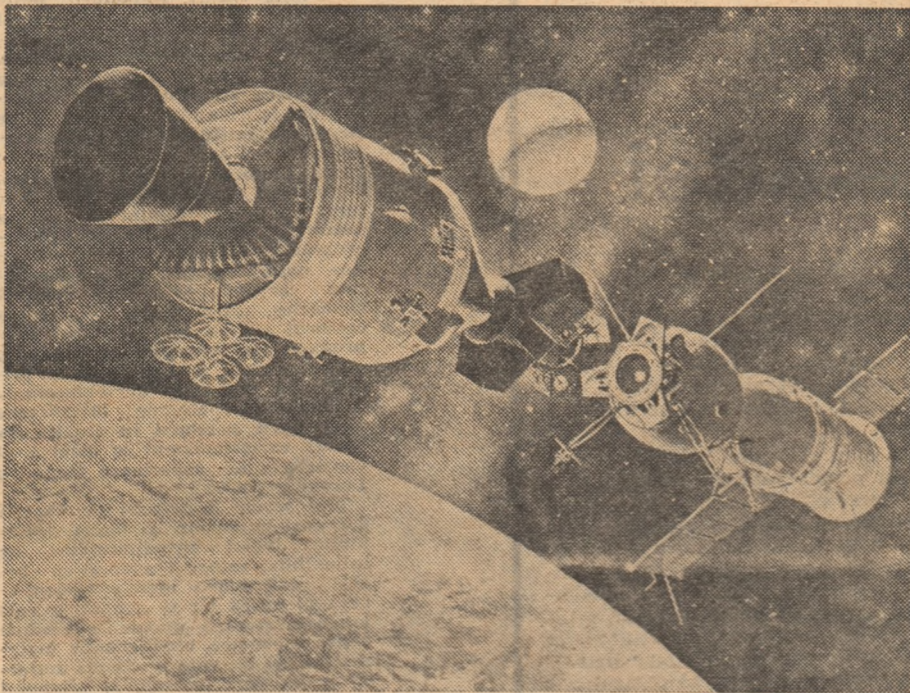
EVENIMENTUL cosmic pregătit pentru a începe la 15 iulie depășește, prin program și prin semnificații, toate performanțele cunoscute din scurtă, dar atât de strălucită istorie astronomică.

Cosmonavele din seria numită Soiuz au debutat în 1967. Sint aparate sovietice complexe de zbor extraterestru cu echipaj uman la bord. Foarte frumos desenate, cu o pereche de „aripi” largi care captează energia solară, navele Soiuz au corpul format din trei compartimente (un cilindru și două sfere) a căror lungime totală depășește, cu puțin, la tipul ce va fi lansat în zilele următoare, 15 metri, iar diametrul spațiilor interioare ajunge la 3 metri. Compartimentul din mijloc este locuința zburătorilor (doi în cazul de față) — sferoidul din fruntea sistemului este camera de lucru, cu un număr mare de aparate pentru programul științific — iar compartimentul cilindric din coada navei adăpostește agregatele de zbor. De pe cosmodromul de la Baikonur Soiuz va porni, în ziua de 15 iulie, la ora 14 și 20 de minute (ora Bucureștiului) purtat de o puternică rachetă pe care, cu o simplă apăsare de buton radiocomandată de la Centrul de control al zborului, o va abandona mai înainte de a se instala pe orbita eliptică, apoi pe orbita circulară, la 225 de kilometri înălțime față de Pământ. În cabina centrală, pe fotoliile speciale ce servesc, aproape ca niște alveole, pentru odihna oamenilor imponderabili, se vor afla cosmonauții Alexei Leonov, comandantul zborului, și Valeri Kubasov, inginer de bord.

Mai târziu cu 7 ore și jumătate, de la Cape Canaveral, din Florida, va fi lansat, cu o rachetă de tip mijlociu — Saturn 1 B — nava spațială Apollo, ultima din această glorioasă serie care a condus oamenii pe suprafața Lunii. Apollo, un cilindru masiv prelungit spre vîrf cu o construcție conică pusă pe o bază largă, este, și el, împărțit în trei compartimente sau „module”, cu funcții diferite. Virtul conului vine înapoi pe Terra, cu destinația Oceanul Pacific și cu trei mari parașute după el. Compartimentul mijlociu este un adevărat „living-room”. În corpul cilindricului se mai cuprind camera de motoare, uzina electrică, depozitul de materiale, de combustibil și de alimente, bineînțeles toate în forme sintetice și destul de sofisticate, pentru a răspunde problemelor speciale puse de solicitările excesive de lansare, apoi de imponderabilitate. Echipajul misiunii actuale este constituit de trei astronauți: Thomas P. Stafford, general de aviație, veteran al zborurilor cosmice, pe care le-a început acum zece ani la bordul unei nave Gemini (24 de ore în jurul Pământului), Vance D. Brand, comandantul-pilot al zborului, și Donald K. Slayton, pilotul sistemelor de acostare și de cuplare (docking). Brand și Slayton sint, amindoi, debutanți în spațiul cosmic.

O trăsătură comună și caracteristică celor două echipaje este vîrsta nu foarte fragedă a zburătorilor. Cei mai tineri sint sovieticii: Alexei Leonov s-a născut în 1934, Valeri Kubasov în 1935. Americanii vin mai de departe: Stafford are 45 de ani, Vance 44, iar Slayton s-a născut la 1 martie 1924, este, deci, cel mai „în vîrstă” dintre toți oamenii care au colindat pînă acum în spațiul cosmic. De ce, oare, administrațiile misiunilor extraterestre au recurs la aceste echipaje de veterani, pentru periplul Soiuz-Apollo? Mulți comentatori au crezut că e vorba de o misiune relativ ușoară, fără probleme speciale de zbor, fără solicitări fizice excesive. În realitate, cuplajul Soiuz-Apollo cere oamenilor săi eforturi mult mai complicate decît cele făcute pînă acum, pe plan tehnic, dar, mai cu seamă, pe plan omenesc. Va fi pusă în joc toată experiența căpătată pînă azi, pentru a se da acestui zbor în comun o pondere de sinteză, de concluzie și, în același timp, pentru a se sublinia semnificația pașnică a programelor astronautice, dorită nu numai de popoarele din care fac parte echipajele, ci de popoarele lumii întregi.

PLANURILE de zbor sint simple numai în aparență, dacă le privim și le comentăm noi, de aici din fotolii cu pondere fixă. Proiectate pe cer, lucrurile se schimbă.

Momentul imaginat al cuplării celor două vehicule cosmice, Apollo-Soiuz

Soiuz se va instala, primul, pe orbita circulară și va aștepta, în mers, sosirea partenerului, Apollo. Acesta se va urca și el pe aceeași orbită circulară, dirijat de computere, de centrele de supraveghere și, în primul rînd, de sistemele de semnalizare radiogoniometrice și luminoase, de pe cele două nave. În zborul din iulie, spre deosebire de zbururile anterioare, navele spațiale vor avea lumini de poziție, „lămpi cliptoare” ca toate avioanele moderne și chiar faruri albe și roșii, ca orice vehicul terestru. Oamenii din Soiuz vor semnaliza celor din Apollo poziția lor, ca pe o vastă autostradă ce trece printre stele. Cînd cele două nave se vor afla pe aceeași orbită, la aproximativ 250 de kilometri distanță una de alta, vor începe manevrele de acostare și de cuplare. Mai întîi electronice, lăsate pe seama aparatelor și a computerelor, apoi, ca o veritabilă demonstrație a superiorității modestelor simțuri umane, manevrele vor trece în grija oamenilor. Ultimul act al acestor delicate mișcări va fi încredințat lui Slayton, care trebuie să aprindă și să stingă, în fracțiuni de secundă, cele 12 minirachete direcționale din spatele și de pe flancurile lui Apollo. În completare, piloții sovietici vor urmări manevrele pe ecranul lor radar și vor semnaliza, cu luminile de poziție, eventualele corectări necesare. În cele din urmă, nava Apollo — cu noile sale instalații de docare (trei mari „petale” larg deschise și alte trei „petale” mai mici), toate prinse pe un „inel extensibil” — va încerca să capteze „modulul de acostare și acces” al navei Soiuz, anume imaginat și construit pentru operațiunea aceasta de cuplare în spațiul cosmic. Ambele agregate, atît cel de acostare cît și cel de primire, sint noutăți în astronautică, ele reprezintă nu numai un progres tehnic, ci un important progres de gîndire, poate chiar o mutație filosofică în concepția despre astronautică. Pînă acum, această concepție era strict egoistă, proprie fiecărei națiuni constructoare. Navele cosmice nu aveau nici un sistem de cuplare. A trebuit să intervină câteva împrejurări dramatice, accidentale din spațiul cosmic, pentru a se înviora conștiința intrajutorării. Experiența ce va avea loc, în zilele apropiate, și, sperăm, din toată inima, în cele mai bune condiții, este menită să confirme în practică noul mod de gîndire asupra navelor cosmice și asupra funcției lor — care poate fi, și trebuie să fie, umanitară.

Lansarea succesivă a navelor, prin cele mai bune „ferestre de timp”, — cum se spune despre momentele optime calculate de computere — va avea drept consecință situarea zonelor de întîlnire în spațiul de deasupra Europei centrale.

Din clipa cînd cele două nave își vor schimba inelele extensibile și vor încheie petalele, realizînd primul cuplaj „cu sistem universal”, vom avea de-a

face cu un singur corp ceresc artificial, un minunat și, desigur, harnic satelit al Terrei. De la el, oamenii, în frunte cu savanții și lucrătorii care l-au creat și înfăptuit, nu așteaptă numai performanțe tehnice, oricît ar fi ele de uluitoare, ci și un randament practic pentru progresul cunoașterii și cunoștințelor umane, în ajunul celui de-al treilea mileniu. Ce va face cuplul Soiuz-Apollo, în scopul acesta?

ARE pe programul de lucru 27 de experiențe — din care cel puțin 12 vor fi efectuate în comun de cei cinci astronauți. Vom încerca să anticipăm condițiile fizice, precum și circumstanțele psihice, morale, în care sperăm că va decurge întîlnirea, de la primele stringeri de mîini pînă la capătul celor două zile de colaborare.

Dar, mai înainte, schița programului de activitate practică: se va începe cu examinarea spațiului, cu încercarea de a se capta particule cosmice cu energii foarte slabe, apoi rarele, misterioasele particule cu energii uriașe. De unde vin? Ce rost are migrația lor în interstițiile stelar? Exercițiul fuga lor, cu viteze încă necalculate, probabil superioare vitezei-limită a luminii solare, vreo influență asupra atmosferei terestre, deci direct sau indirect asupra vieții de pe Pământ? Ce se întîmplă, în spațiul interstelar, cu emisiunile de raze X, al căror rol în Univers pare să fie mult mai important decît s-a crezut. Dar, Soarele, marele nostru prieten, inima sistemului nostru planetar, tatăl sau, poate, numai fratele nostru, ce comportament are dacă-l privești fără nori și fără văzduh între noi și el? Cît deteriorează aerul nostru, poluat sau nu, din energia termică sau din alte forme de energie, încă nedescifrate complet, pe care ni le expediază mindrul nostru Soare? Admițînd, cu optimism, că se vor primi răspunsuri sau cel puțin începuturi de răspuns la aceste întrebări, să trecem la alte puncte din program, cele privitoare la biologie.

Tandemul celest va face noi experiențe asupra fiziologiei umane în imponderabilitate, toți cei cinci cosmonauți avînd rația lui de probe, de analize, pentru a se obține un tabel cu diferite date comparabile. Pe lîngă specia umană, de analize și studii vor avea parte și speciile microscopice, în primul rînd celulele vii, decupate prin electroforeză. Această operație — fină și subtilă chirurgie intracelulară obținută fără bisturiu, prin fluide determinate de variația unui cîmp electric — va da, în imponderabilitate, cred savanții, mai bune rezultate decît pe iubitul dar greoiul nostru Pământ. Dacă va fi posibil și dacă astronauții vor avea destulă îndemînare și o anumită doză de șansă, vor fi încercate și transplantate de organite intracelulare — ceea ce poate avea incalculabile urmări pentru biologie și genetică.

Fiind acolo sus, cu instrumentele lor complicate, astronauții vor fotografia Pământul în lung și lat, cît intră în vizoare. Au cîteva ținte precise: să obțină date mai multe, mai sigure, despre acumulările de zăpadă din Himalaia, despre curgerea înceată dar implacabilă a ghețarilor, despre anumite acumulări de nori peste Oceanul Indian, din a căror rupere se produc inundații, despre urmările cutremurelor de pămînt, care lasă riduri pe suprafața Terrei și noi falii geologice. Și așa mai departe, mult mai departe, în cercetarea acestei imense necunoscute care este propria noastră planetă... Cine poate ști cîte misiuni cuplate vor fi necesare pentru a răspunde tuturor întrebărilor...

În orice caz, pentru acest gen de răspunsuri, Apollo și Soiuz dispun de o însemnată capacitate informațională și au o remarcabilă putere de transmisie. Emițătoarele lor de radio și televiziune vor funcționa zi și noapte, fie că vor fi minuite de astronauți, fie că vor lucra singure, ca niște harnice și competente automate ce sint. Este de așteptat că din zborul acesta vor veni spre Pământ milioane peste milioane de semne și semnale, care nu vor face prea ușoară sarcina savanților din laboratoarele de la bazele terestre.

Fluxul de informații va începe din clipa cînd Soiuz și Apollo se vor cupla. Pînă la momentul primei stringeri de mîini se vor mai scurge cîteva minute, deoarece atmosfera din cele două corpuri cerești artificiale nu se află sub egală presiune și nici nu are aceeași compoziție fizico-chimică. Este ca și cum s-ar fi întîlnit, în fine, două echipaje de astronauți de pe două planete. În Soiuz, Leonov și Kubasov respiră un amestec de oxigen și azot, foarte apropiat ca mixtură și presiune de atmosfera obișnuită, de fiecare zi. Pe Apollo, însă, Stafford și colegii lui respiră numai oxigen, sub presiune redusă la doar o treime din presiunea atmosferică normală. După ce se va ajunge la egalizarea atmosferelor, echipajele își vor da mîna, își vor spune primele cuvinte de salut cordial. În ce limbă?

Această problemă a limbii vorbite de cele două echipaje a dat oarecare bătaie de cap filologilor de cele două administrații naționale ale zborurilor cosmice. S-a editat și tipărit un dicționar anume pentru acest zbor. Termenii incluși în lexiconul bilingual nu tind să dea naștere unui idiom nou. Nu vom fi puși în fața unui nou fenomen de tipul celui „franglais” creat de soldații francezi și englezi, în peripecțiile dramatice ale celor două războaie mondiale. De data aceasta, cosmonauții sovietici vor vorbi pe limba lor cînd vor primi pe americani la ei în navă și pe limba americanilor cînd se vor duce în vizită pe Apollo. Vor funcționa și anumiți termeni tehnici într-o limbă mai amestecată, dar totul se prevede că va pluti într-o ambianță amicală, așa încît nu vor fi neînțelegeri de fond, ci, în cazul cel mai rău, de pură formă.

Ce vor minca? Preparate culinare din amîndouă țările, pentru care s-au străduit cei mai talentați bucătari, nu atît pentru a le face cît mai gustoase, ci pentru a le face compatibile cu igiena corpului omenesc imponderabil, cu eforturile psiho-fizice ale zburătorilor și cu faptul că băuturile și bucatele le vor fi servite în tuburi.

Măreata aventură spațială, minuțios calculată, va dura șase zile. Deci, la 15 iulie lansarea, la 16 iulie cuplarea, la 17 și 18 iulie lucru în comun, la 19 iulie decuplarea, apoi o nouă manevră de cuplaj, condusă, de astă dată, de cosmonauții sovietici (ca experiment) și apoi decuplarea definitivă, depărtarea, semnalizările de rămas bun, Soiuz la 20 iulie va ateriza în lin, Apollo rămîne în spațiu pînă la 27 iulie, cînd va cobori în Pacific, la apus de Hawai.

Eram pe punctul de a uita una dintre cele mai interesante operații: cele două nave cuplate se vor răsuci în așa fel, către amiaza zilei de 19 iulie, încît să provoace (pentru observatoarele astronomice, nu și pentru noi, trecătorii de pe străzi) o eclipsă solară. O vom putea vedea la televizor.

Mircea Grigorescu

Poeții Pleiadei

LITERATURA franceză a avut dintotdeauna înaltul simț al sărbătoreșului. Poezia, îndeosebi, care a rodit în la *deux France* are mult mai multe în comun cu luminile festive, decât cu bietele pîlpiri ale uleiului din lampă. Deși nici acestea n-au fost nicicînd disprețuite. De la Villon, la Apollinaire și de la Maurice Scève la Valéry, focurile săltărețe semnalînd comori în noapte, ca și cele mult mai pașnice luminînd în aceeași noapte fereastră studiosului și-au făcut, binevoitor, semne mai mult ori mai puțin de departe. Și-apoi, de la trubaduri la lionezi, și de la poeții Pleiadei la romantici ca și de la „bles-temați” la suprarealiști, poezia franceză a știut să întrețină — chiar și laborios cînd era nevoie — focurile unor sărbători ale Verbului, pentru aprinderea și întreținerea cărora a fost gata să sacrifice, printr-o ardere de tot, cînd simțurile, cînd afectele, cînd spiritul însuși. Mult înainte și mult după marea revoluție franceză, poeții Franței și-au avut revoluțiile lor. Derizorii bătaii de cuvinte? O, nu! Pentru a doborî o Bastilie a cuvintelor îți trebuie uneori tot atît de mult curaj, tot atîta dăruire, ca pentru a o doborî pe aceea a pietrelor. Ceea ce urmează e o sărbătoare a Cuvîntului, desigur, dar a cuvintelor ce poartă încă urmele singelui scurs pentru ele.

Privim azi — nu fără melancolică admirație — spre Pleiada franceză din secolul al XVI-lea, ca spre o îndepărtată constelație strălucind încă, deși nu din toate focurile ei, unul din acele grupuri de astre poetice — nu toate de mărimea întâia — care au ilustrat, se poate spune, bolta literelor franceze.

Au apărut și ilustrat — cum știm din titlul manifestului Pleiadei, *Défense et illustration de la langue française*, — înainte de toate, limba franceză. Tineri contestatari — care nu neglijaseră însă studiul destul de serios al anticilor, care își petrecuseră nopțile la colegiul Coqueret, sub îndrumarea elenistului Dorat, în tîlmăcirea și comentarea textelor lui Homer și Pindar, ca și a clasicilor latini, Horațiu și Virgiliu, care făcuseră cunoștință cu Petrarca și petrarchizanții italieni — se răzvrăteau, își lansau manifestul și năzuiau, într-un „stil aparte”, să ofere „un înțeles aparte”, „o operă aparte”. Cine a spus aceste cuvinte: Du Bellay în *Défense et illustration* sau Hugo în prefața la *Cromwell*, sau Breton în *Manifestul suprarealismului*? Du Bellay și Ronsard au vreo douăzeci și cinci de ani cînd primul publică în 1549 *Apărarea*, nu fără a fi discutat cu amicii tezele acestui prim manifest al literelor franceze. Răzvrătirea împotriva trecutului (care era foarte apropiat, căci Clement Marot murise abia de vreo cinci ani, iar cei vizati erau discipoli lui Marot) mergea împreună cu constituirea unei noi tradiții. Ca și Breton de la Rimbaud sau Lautréamont, Du Bellay și Ronsard se revendică de la Petrarca și, dincolo de italieni, de la latini. Poetica nouă a Pleiadei era întemeiată pe *Arta poetică* a lui Horațiu, pe care, mai tirziu, o va compulsa și Boileau, considerîndu-se oarecum primul renovator al anticilor *bonae litterae* și desconsiderîndu-i pe Ronsard și „brigada” lui, după cum aceștia îi disprețuiseră pe marotiști și pe „rhetoriqueur”-i. Revolte fecunde, negații innoitoare care nu știrbesc — dimpotrivă! — legătura generațiilor. Hugo va pune boneta roșie a Revoluției pe

creștetul cam pleșuv al retoricianului clasic, și-și va aminti — cam tirziu! — de acei tineri minunați ai Pleiadei, răzbunîndu-i pentru șicanele lui Boileau, șicanîndu-l pe acest bătrîn magister al clasicismului. Totul se dezleagă pentru a se lega mai bine.

Un eseu „Despre Pleiadă” ar trebui să poarte subtitlul: „sau „Despre tinerețea Poeziei”. Avangarda secolului al XVI-lea, nu mai puțin decât a secolului nostru, a fost o afacere de tinerețe. Ceea ce nu înseamnă, decât pentru cei iremediabil bătrîni, o afacere ușuratică. Filologii și filosofi pot disprețui tezele speculative ale manifestelor artistice (și nu s-au abținut să o facă), dar acestea unesc voința de libertate cu voința de rigoare. Nebunia inventivă a tinerilor Pleiadei erupe în tot soiul de jocuri, născociri și zburdălnicii. Du Bellay publică *Inventions*, o serie de *Jeux rustiques*, Ronsard are un *Livret de folastries*. Dar zburdălnica tinerețe își are vegherile sale austere. Cînd, dacă nu în tinerețe, se duce poetul la Viena să-l caute pe doctorul Freud, pentru a se iniția în psihanaliză, cînd este gata să citească tomurile savante ale ele-niștilor, să-i asculte pe Muret și Buchanau inițiindu-l în arcanele lingvistice și literare ale trecutului latin? Tinerețe prădălnică ce-și caută și află bunurile peste tot. E oare o barbarie să pui prăfosului dicționar scufia frigiană a Terorii? Ori să jefuiești „sfintele comori ale templului delfic” pentru a-ți împodobi propriile temple și altare? Așa au făcut Ronsard și Du Bellay, Baif, Belleau și ceilalți scoțînd tot ce puteau scoate din tezaurele poeziei antice sau italiene. Erudiția se aliază cu umoarea jucăușă și tinărului poet li stau bine atît mătăsurile Curtii cît și roba neagră a savantului. Ode, rafinat elaborate, prozodii savante, o întreagă poezie a culturii poetice — *Les Antiquités de Rome* a lui Du Bellay, *Hymnes de Ronsard*, dialogurile filosofice, *Discursul asupra timpului* sau poemul *Univers* ale lui Pontus de Tyard — iată rodul vegherilor unei tinereți „à tout asservie”, desfrîului simțurilor și spiritului deopotrivă. A scrie „adevărat și simplu, fără fard”, despre *Amorurile* pentru Maria, ori pentru Francine, ori pentru Cassandre, ori pentru Meline (și lista amorurilor Pleiadei e departe de a încheia cu acestea!), nimic mai incîntător spre acest crîng verde al iubirilor de tinerețe, din care Baudelaire ca și Ronsard (și numai ei?) au fost curînd izgoniți și gîndul lor se va întoarce ca spre un paradis pierdut.

Da, desigur, este un dar de seamă, nu lipsit de primejdii, pe care-l face Destinul creatorilor, darul anilor numeroși și fecunzi de creație. Ronsard s-a bucurat de ei pînă la acel cîntec de lebadă, al său și al Pleiadei care nu mai era: *Sonetele către Elena*. Dar nu e mai puțin frumoasă, pentru un poet cum a fost Joachim du Bellay, moartea în plină, viguroasă tinerețe. Acea „forțată a poezilor” cum numea Pasquier generația Pleiadei, murea cu Du Bellay și își supraviețuia cu Ronsard. Asemenea tinereții care pierd renăscînd în altceva.

Am scris aceste rînduri în amintirea poezilor francezi ai Pleiadei, pe care i-am recitat în *Antologia Pleiadei*, din care a apărut volumul al doilea în tîlmăcirea lui Alexandru Rally.

Nicolae Balotă

VALÉRY

ANIVERSARILE unor mari scriitori pot deveni, în anumite cazuri, simboluri peste timp ale unei culturi, ale unui spațiu cultural și spiritual caracteristic, ale unei idei predominante. Astfel, aniversarea a 325 de ani de la moartea filosofului, matematicianului, fizicianului, poetului René Descartes înfățișează, abolind distanțele unui anume timp, o altă: aceea a morții, în luna iulie 1945, a poetului și filosofului Paul Valéry. Ca atare, reunim în aceste pagini pe primul și pe ultimul reprezentant al celei mai caracteristice, poate, tradiții literare franceze: cartezianismul. Dacă pentru Descartes, așa cum arată Valéry în celebrul său *Discurs...*, pe care-l reproducem în fragmentele alăturate, cartezianismul a însemnat în primul rînd, mai mult decât enunțarea fundamentalei Metode, instaurarea unui spirit personal în creație, la Valéry cartezianismul se dizolvă în poezie sau în superioara ființă a Domnului Teste.

Trei secole îi despart pe acești doi puri exponenți ai logicii inflexibile, „logică înspăimîntător de inflexibilă, întoarsă asupra ei însăși”, dar marea idee a rămas aceeași: opera lor se constituie ca o laudă a gîndirii umane, a gîndirii pure, asemenea unei ecuații matematice. Și nu este o simplă întîmplare că pentru amîndoi simbolul matematic, pură ordine a numerelor, închide esența cognoscibilă a lucrurilor. Pentru amîndoi, efortul esențial, acela căruia își închină întreaga putere de creație, este cel enunțat de M. Teste: „Nu apreciez într-un lucru decât ușurința sau greutatea de a-l cunoaște sau de a-l îndeplini”. Dar simpla matematică este depășită în figura geometrică, în acel soare în zenit din Cimitirul marin, în floriul marii și nocturnei descoperiri a lui Descartes în miez de iarnă. Metoda acestuia din urmă sau Serile cu M. Teste ale lui Valéry sînt, în ultimă instanță, pentru matematicianul devenit poet, o Ars poetica a imaginii pure, a sublimului efort al gîndirii umane.

DESCARTES... Dar de trei secole de cînd gîndirea sa este regîndită de oameni străluciți, comentată de către atîția laborioși exegeți; rezumată de atîția profesori pentru tot atîția elevi, — da, unde este Descartes? Nu voi îndrăzni să vă afirm că există o infinitate de Descartes posibili; dar știți mai bine ca mine că există mai mulți Descartes, cu toții foarte bine atestați, pe bază de texte, și foarte curios de diferiți unul de celălalt. Pluralitatea personajelor Descartes posibile este un fapt. Fie că este vorba despre *Metodă*, fie că este vorba despre dezvoltările metafizice care i-au urmat, diversitatea judecăților și divergența părerilor există și uimește. Și totuși, prin definiție, Descartes este un autor clar.

Așa cum ne-am putea aștepta, tocmai punctele cele mai sensibile și — într-un anume fel — cele mai interioare ale acestei filosofii au fost cele mai discutate și explicate în modul cel mai divers.

Unii, de exemplu, nu descoperă în Descartes decât un Dumnezeu util ce-i folosește drept garanție în certitudinea sa speculativă și drept motor prim. Pascal, cu clarviziunea excesivă a depășirii sale antipatii, se alătură din toată inima acestei părerii.

Alții, dimpotrivă, la fel de bine dar altcumva cunosători, ne arată un Descartes în mod sincer și chiar substanțial religios. Ei ne arată, în înseși fundamentele *Metodei*, sub edificiul cunoașterii raționale, o criptă săpată unde vin razele — spun ei — ale unei lumini ce nu este naturală.

Dar fie că este vorba despre un om sau despre un text, ce glorie poate fi mai mare decât aceea de a da naștere unor contradicții?

Adevărata moarte stă sub semnul consensului universal. Dimpotrivă, numărul diferitelor și incompatibilelor chipuri pe care le poți imagina în chip firesc cuiva este o mărturie a complexității aceluia personaj. Oare cîți Napoleoni nu ne-au fost prezentați pînă acum? În ceea ce mă privește, nu cred că se poate cu adevărat circumscrie o existență, nu cred că poate fi închisă

în ideile și în actele sale, redusă la ceea ce ea a părut a fi, asediată în operele ei. Noi sîntem mult mai mult (și citeodată mult mai puțin) decât ceea ce am făcut. Știm bine prin noi înșine că identitatea și unitatea noastră ne sînt parcă exterioare și aproape străine, că ele se datorează a ceea ce cunoaștem în mod indirect despre noi și mai puțin unei cunoașteri imediate. Unui om care nu s-ar fi văzut niciodată într-o oglindă, nimic nu i-ar spune la prima lui privire că imaginea pe care o vede are un raport, prin cea mai misterioasă relație din lume, cu ceea ce el simte și își spune lui însuși [...].

Dar, după cîte știu, literatura a ignorat această imensă bogăție de subiecte și situații. Cauzele acestui fenomen sînt evidente. Permiteți-mi totuși să insist asupra uneia dintre ele pe care o cunoașteți foarte bine. Ea constă în extrema dificultate a limbajului silit să descrie fenomenele minții omenești. Ce să facem cu acești termeni pe care nu-i poți preciza fără a-i recrea? *Gîndire, spiritul însuși, rațiune, inteligență, înțelegere, intuiție sau inspirație*. Fiecare din aceste substantive este, rînd pe rînd, un mijloc și un scop, o problemă și o rezolvare a ei, o stare și o idee; și fiecare dintre ele, în fiecare din noi, este suficient sau insuficient în funcție de folosirea lui momentană. Știți că atunci filosoful devine poet, adesea un mare poet: ne împrumută metafora și, prin minunate imagini ce ne fac invidioși, împreună întreaga natură în expresia profunde sale gîndiri.

Poetul nu reușește atît de bine în tentativa sa de a realiza operațiunea inversă. Totuși mi se întîmplă să-mi închipui, din timp în timp, ce anume — pe modelul *Comediei Umane*, dacă nu pe acela al *Divinei Comedii*, — ar putea realiza un mare scriitor, în mod analog cu aceste mari opere literare în ordinul vieții pur intelectuale. Sete de a înțelege și aceea de a crea; aceea de a depăși ceea ce au făcut alții și de a se face egalul celor mai iluștri; dimpotrivă, abnegația pe care o putem găsi la unii creatori, și renunțarea la glorie. Și apoi detaliul însuși al momentelor acțiunii mentale, așteptarea unei forme sau a unei idei; a aceluia cuvînt simplu care va transforma imposibilul în lucru real; dorințele și sacrificiile, victoriile și dezastrele; și surprizele, infinitul așteptării și aurora unui „adevăr”; și asemenea clipei extraordinare, cum este, de exemplu, brusca formare a unui fel de singurătate care se ivește deodată, chiar și în mijlocul unei mulțimi și cade asemenea unui voal deasupra omului care va avea revelația misterului unei evidente imediate... Ce pot ști, oare? Toate acestea ne propun o poezie cu resurse inepuizabile. Sensibilitatea creatoare în formele sale cele mai nobile și în realizările sale cele mai rare îmi pare a fi și ea în stare de o anume artă ca și pateticul și dramaticul unei vieți trăite la modul obișnuit [...].

Să nu credeți că acum mă aflu foarte departe de Descartes. Nu încetez a vorbi despre el... În această vastă *Comedie a Gîndirii* pentru care îmi doresc un Balzac, dacă nu un Dante, Descartes ar avea un loc de frunte. Dar, într-o asemenea operă, moartea încheie aventurile personajelor. Citeodată, viața nu este decât un prolog al carierei lor nedefinite: ea este ca o expunere a tragediei gîndirii lor. Descartes este unul dintre aceia a căror existență postumă este din cele mai involburate. Este marele om al timpurilor moderne care nu are mormînt. Oasele sale se află pe undeva: nimic nu este sigur în această privință. Presupusul său craniu se află la Muzeul de istorie naturală unde au avut amabilitatea să mi-l dea pentru a-l ține cîțva timp. Nu are o statuie în Paris, la fel ca și Racine; nu mă plîng de aceasta, dar nu știu cum o pot suporta sculptorii.

MĂ ÎNTREB ce mă impresionează mai mult la el, căci tocmai acest lucru poate și trebuie încă să trăiască. Ce anume, în opera sa, mă trimite înapoi spre mine însumi, către problemele mele, — aceasta împrumutată operele aceleia întreaga mea viață, mărturisesc, nu metafizica sa aș putea-o reinvia astfel și nici măcar *Metoda* sa așa cum cel puțin o enunță în al său *Discurs*.

Ceea ce mă incîntă la el și ceea ce mă face să-l simt viu este conștiința de sine însuși, a ființei sale în întregime concentrată în atenția sa; conștiință penetrantă a operațiunilor gîndirii sale; conștiință atît de voluntară

DESCARTES

Descartes — portret de J. B. Weenix (Muzeul din Utrecht)

Paul Valéry

și de precizie încît a făcut din Eul său un instrument a cărui infailibilitate nu depinde decît doar de conștiința pe care el o are asupra acestui fapt.

Se observă imediat că această părere, pe care eu v-o ofer fără apărare, duce la niște considerații deosebite și la o distribuie a valorii operelor lui Descartes care nu este cea obișnuită.

Într-adevăr, eu aș distinge la el probleme care se nasc din el, care s-au născut dintr-o frământare și dintr-o necesitate personală, și probleme pe care nu le-ar fi inventat și care au fost, într-un anumit fel, nevoi artificiale ale spiritului său. Căzînd, poate, influenței educației sale, a mediului, dorinței de a părea un filosof desăvîrșit, așa cum se cuvine a fi, și că trebuie să dea un răspuns la tot, voința sa — după părerea mea — s-ar fi exprimat în sensul satisfacerii tuturor acestor solicitări secundare, care par a fi destul de exterioare sau de străine adevăratei sale naturi.

Observați doar că de fiecare dată cînd poate rezolva o problemă prin actul Eului său, el triumfă. Eul său este geometru. Fără a insista asupra acestei idei, voi spune, cu rezerve necesare, că ideea dominantă a geometriei sale este într-adevăr caracteristica întregii sale personalități. S-ar spune că el a luat, în orice materie, Eul său atît de puternic resimțit drept punct de plecare al tuturor axelor gândirii sale.

Ce citesc oare în *Discurs asupra Metodei*?

Nu principiile înseși ne pot reține mult timp atenția. Ceea ce îmi atrage privirea, pornind de la frumoasa povestire a vieții sale și a condițiilor inițiale ale căutării, este prezența lui însuși în acest preludiv al unei filosofii. Este, dacă vreți, folosirea termenilor *Je* și *Moi* într-o operă de acest gen, și faptul vocii omenesti: prin aceasta se opune în modul cel mai clar arhitecturii scolastice. *Je* și *Moi*, Eul trebuie să ne introducă în moduri de gîndire de o extremă generalitate — iată-l pe Descartes așa cum vi-l prezint eu.

Împrumutînd un termen de la Stendhal și schimbîndu-i puțin sensul voi spune că adevărata Metodă a lui Descartes ar trebui să se numească *egotism*, dezvoltarea conștiinței în vederea cunoașterii.

Găsim atunci fără nici o dificultate că esențialul în *Discurs* nu este decît înfățișarea condițiilor și a consecințelor unui eveniment, un fel de lovitură de stat care eliberează Eul de toate greutățile, de toate obsesiile și de toate noțiunile pentru el parazite, cu care a fost încărcat fără să le dorească sau fără să le fi găsit el însuși. Îndoiala asupra propriei existențe îi pare, în fond, destul de caraghioasă. Acest fel de îndoială era o stare de spirit la modă în acel timp. Se purta așa ceva între Montaigne și Hamlet. Dar de-abia acest lucru este exprimat în mod clar și mintea descoperă fără nici cel mai mic efort că micul verb *a fi* nu posedă nici o calitate deosebită, că funcția lui nu este decît a exprima o legătură; și că a spune că nu există înseamnă același lucru cu a spune că există. Nimeni nu spune: „Eu exist” în afara unei anumite atitudini foarte nesigure și în general învățată. Iar atunci nu este

pusă decît cu multe sub-înțelesuri: îi trebuie adesea un lung comentariu.

Descartes nu s-ar fi gîndit să se îndoiască de existență, el care nu se îndoia de valoarea ei. Valoarea Eului său îi era perfect cunoscută și atunci cînd spune „Eu gîndesc” înțelege prin aceasta că Descartes gîndește și nu un oarecare.

Nu există silogism în *Cogito*, nu există nici măcar semnificație literală. Există o acțiune puternică, un act reflex al intelectului, ceva viu și gînditor care strigă: *M-am saturat! Îndoiala voastră n-are rădăcini în mine. Voi face eu o altă, care să servească la ceva, și o voi numi îndoiala metodică.* Veți aștepta să-i supun mai întîi propriile mele afirmații. Problemele voastre nu duc la nimic: și fie că există după criteriile unei filosofii, fie că nu există, după criteriile alteia, nimic nu se schimbă cu asta, nici în lucruri, nici în mine, nici în posibilitățile mele, nici în pasiunile mele...

Și aceasta nu este tot ce s-ar putea extrage în mod imaginat din faimosul *Cogito* pe care ar fi formidabil ca Descartes să-l fi imaginat într-un vis. Și, în definitiv, lucrul nu este imposibil!...

Acest *Cogito* îmi apare ca un apel pe care-l adresează Descartes puterilor sale egotiste. Îl repetă și îl reia de mai multe ori în opera sa, la fel ca și tema Eului său, ca pe un impuls adresat orgoliului și curajului spiritului. Este ceea ce face farmecul — în sensul magic al acestui termen —, al formulei atît de comentate în timp ce, cred eu, ar ajunge doar să o simți. La sunetul acestui cuvînt, entitățile dispar: dorința de putere năpădește, dă noi puteri eoului, îi aduce aminte de misiunea sa personală, de propriul destin; și chiar și diferența, nedreptatea particulară; — căci, în definitiv, este posibil ca ființa chemată spre mîrire să trebuiască a deveni surdă, oarbă, insensibilă la tot (chiar și la adevăruri, chiar și la realități) ceea ce ar bara impulsul, destinul său, drumul său de cunoaștere, lumina sa, linia sa din univers [...].

În concluzie, adevărata dorință a lui Descartes nu putea fi decît a înălța cît mai sus cu putință ceea ce găsea a fi în sine mai puternic și susceptibil de generalizare. Vrea ca asupra fiecărui lucru să-și exercite bogăția de dorință și de putere intelectuală, nu poate dori altceva. Acesta este principiu împotriva căruia nici măcar textele nu pot să mai pledeze. Este punctul strategic, cheia poziției carteziene.

Marele cavalier al spiritului întîlnește în drumul său obstacole de două feluri. Unele sînt problemele firești care se pun în fața fiecărei ființe omenesti: fenomenele, universul fizic, ființele vii. Dar există alte probleme, care sînt în mod ciudat și parcă arbitrar împletite cu primele, acele probleme pe care el nu și le-ar fi imaginat, acele probleme ivite din lecții, cărți, tradiții primite. În sfîrșit, mai există obiceiurile, considerațiile, piedicile, pentru a nu spune chiar primejdiile, de ordin practic și social.

Împotriva tuturor acestor probleme și obstacole, Eul și, în ajutorul acestui Eu, cîteva anume facultăți. Una dintre acestea a dovedit ce poate: te poți bizui pe ea, pe procedeele ei, infailibile a-

tunci cînd știi să le folosești, pe impetioasă obligație impusă de acesta de a face absolut totul clar și de a îndepărta ceea ce nu se rezolvă prin niște operații bine delimitate: este vorba despre matematică.

Iar acum, acțiunea poate începe. Un discurs, care aparține unui sef, o precedă și o anunță. Iar lupta începe să prindă contur.

Despre ce e vorba? Și care este obiectul?

Este vorba despre a arăta sau a demonstra ceea ce poate face un Eu. Ce va face oare Eul lui Descartes?

Deoarece nu-și cunoaște deloc limitele, va dori să facă sau să refacă totul. Tot ceea ce nu provine din Eu, sau tot ce nu ar putea proveni din el, toate astea nu sînt decît cuvinte. Tot ceea ce nu se rezolvă decît prin vorbe, care la rîndul lor nu se rezolvă decît în păreri, în îndoieli, în controverse sau în simple verosimilități, toate acestea nu au consistență în fața Eului a cărui forță nu-și găsește un egal... Pe de altă parte, în ceea ce privește problemele pe care le-am numit firești, el desfășoară, în această luptă pentru claritatea sa, această conștiință exacerbată pe care o numește Metodă și care a cucerit în mod extraordinar un imperiu geometric fără limite.

El vrea s-o aplice fenomenelor cele mai diverse; vrea să refacă întreaga natură și iată-l cum, pentru a o face rațională, desfășoară o uimitoare bogăție de imaginație. Este un Eu a cărui gîndire nu vrea să se incline în fața varietății fenomenelor, în fața diversității înseși a mijloacelor și a formelor vieții.

Ce om! Poate nu ar fi trebuit să se încredințeze unui poet dificilă sarcină a laudei sale?...

Dar, în fine, fiindcă așa s-a întîmplat, aș conduce încă această analiză inventivă la a mă întreba ce ar fi un Descartes născut în epoca noastră. Nu este decît un joc.

Dar cum oare s-ar mai putea face *tabula rasa* în ziua de astăzi? Și cum s-ar împăca oare cu o știință astăzi cu neputință de cuprins și care de acum înainte depinde într-o asemenea mare măsură de un material imens și în mod continuu în creștere: o știință care este într-un anume fel, în fiecare clipă, într-un echilibru mobil cu mijloacele pe care le posedă?

Nu există un răspuns. Dar se pare că aceste întrebări își au importanța lor.

În epoca noastră individul devine o problemă: ierarhia minților devine o dificultate a epocii noastre unde parcă avem un crepuscul al semizeilor, adică a acelor oameni împrăștiati în timp și pe Pămînt cărora noi le datorăm esențialul din ceea ce noi numim cultură, cunoaștere și civilizație.

De aceea am insistat asupra personalității puternice și temerare a marelui Descartes a cărui filosofie are, poate, mai puțină valoare pentru noi decît ideea pe care el ne-o prezintă asupra unui splendid și demn de adus aminte Eu.

În românește de
Cristian Unteanu

„Monsieur Teste”

TOT gîndindu-mă, am ajuns să cred că Dl. Teste descoperise niște legi ale minții necunoscute nouă. Desigur, trebuise să consacre ani de zile acestei căutări: și mai sigur, încă alți ani și încă mulți alții trecuseră în a-și maturiza invențiile și în a le transforma în instincte. A găsi nu înseamnă nimic. Greutatea constă în a adăuga ceea ce ai găsit. [...]

Arta delicată a duratei, timpul, împărțirea și regimul său, — cheltuirea lui în niște lucruri foarte bine alese, pentru a le cultiva cu deosebite, — era una din marile căutări ale Domnului Teste. Veghea la repetarea anumitor idei: le ordona în număr. Aceasta îi servea ca în final să facă în așa fel încît aplicarea studiilor conștiente să devină masinală. Căuta chiar să rezume această activitate. Spunea adesea: „Maturare!...”

Intreveadam sentimente care mă făceau să mă cutremur, o extraordinară îndărătnicie în experiențele exaltante. Era ființa absorbită în varietatea ei, acela care devine sistemul său, acela care se lasă în întregime pradă disciplinei înspăimîntătoare a spiritului liber, acela care-și ucide plăcerile prin bucurii, cele mai puternice pe cele mai slabe, — cea mai dulce, temporală, aceea a clipei și a orei începute, de către cea fundamentală — în speranța celei fundamentale.

Și simțeam că el este stăpînul gîndirii sale: scriu aici această absurditate. Expresia unui sentiment este întotdeauna absurdă.

Dl. Teste nu avea păreri. Cred că se pasiona după ceva numai atît cît dorea, pentru a atinge un scop definit. Ce făcuse cu personalitatea sa? Cum se vedea oare pe sine?... Nu ridea niciodată și niciodată amprenta nefericirii nu se ivea pe chipul său. Ura melancolia.

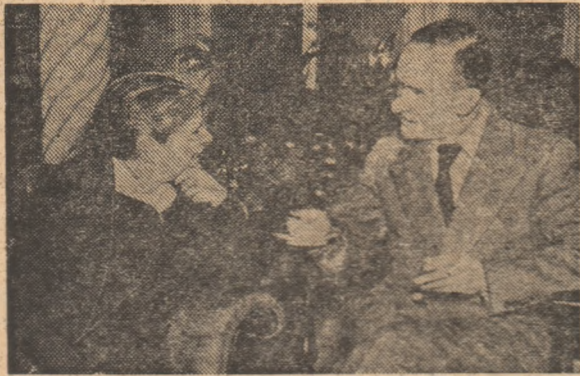
Vorbea și te simțea, în ideea lui, confundat cu lucrurile: te simțea trimis înapoi, amestecat cu casele, cu marile dimensiuni ale spațiului, cu paleta instabilă de culori a străzii, a colțurilor... Iar cuvintele cele mai fin convingătoare, — acelea care fac din autorul lor cel mai apropiat om pentru noi, acelea care ne lasă să credem că a căzut zidul etern dintre noi — acele cuvinte puteau să vină spre el... Stia foarte bine că ele ar fi emoționale pe oricine în afara de el. Vorbea și fără a putea preciza nici motivele, nici întinderea proscrierii, constata că un anumit număr de cuvinte erau eliminate din vorbirea lui. Acele cuvinte pe care le folosea erau citeodată atît de curios pronunțate sau puse în evidență în frază încît greutatea lor era schimbată cu o nouă valoare. Citeodată își pierdeau în întregime sensul, păreau a umple doar un loc gol a cărui finalitate era încă îndoielnică sau imprevizibilă pentru limbă. L-am auzit desemnînd un obiect material cu ajutorul unui grup de cuvinte abstracte și nume proprii. [...]

Dacă acest om și-ar fi schimbat obiectul meditațiilor sale interioare, dacă ar fi întors asupra lumii puterea ordonată a minții sale, nimic nu i-ar fi putut rezista. Îmi pare rău că vorbesc despre el așa cum se vorbește despre aceia care fac statui. Știu bine că între „geniu” și el există o cantitate de slăbiciune. El, atît de adevărat! atît de nou! atît de pur de orice minciună și de toate minunile, atît de dur! Propriul meu entuziasm îl strică imaginea...

Cum să nu-l iubești pe acela care nu spunea nimic vag? Pentru acela care spunea, calm: „Nu apreciez într-un lucru decît ușurința sau greutatea de a-l cunoaște, sau de a-l îndeplini. Sînt foarte atent în a măsura aceste gradații și de a nu mă atașa de ele...”

Simplific în mod vulgar niște proprietăți impenetrabile. Nu înfrînzînc să spun tot ceea ce îmi este spus de către obiectul meu. Mă oprește logica. Dl. Teste iubește, suferă, se plictisește. Toată lumea îl imită. Dar în suspinul, în gemetele primare, vreau ca el să aducă regulile și figurile întregii sale gîndiri.

(fragment)

Thomas și Katia Mann luind ceaiul (1910)

Amintirile soției lui Thomas Mann

● Critica străină a elogiat volumul semnat de Katia Mann, *Amintirile mele nescrise*, apărut în 1974 la Editura S. Fischer, Frankfurt/Main, realizat ca o succesiune de interviuri, redactate în 1973, de soția marelui romancier și fiul ei, Michael. Născută în 1883 la München, în familia profesorului de matematici Alfred Pringsheim, Katia Mann s-a măritat la 11 febr. 1905 cu Thomas Mann, avind cu el șase copii: Erika, Klaus, Monika, Golo, Michael, Elisabeth — care s-au afirmat toți în domeniul literelor. Numai Katia Mann n-a publicat nici un rând, rămânind fidelă principiilor ei după moartea celebrului soț. A rezistat la toate injonctiunile și solicitările, până în 1973, cind, totuși, a dăruit memorialisticii una din cele mai frumoase și captivante cărți despre Thomas Mann.

Extrem de interesante sînt datele asupra anului 1933, cind, în februarie, soții Mann au plecat în străinătate într-un turneu de conferințe. N-aveau să se mai întoarcă, luind calea exilului, căci încă din 1930 naziștii începuseră a-și manifesta ostilitatea față de Thomas Mann. În vara lui 1932, marele scriitor n-a putut să-și publice un articol, *Ce trebuie să cerem*, în care înfiera asasinatelor naziste asupra social-democraților din Potemka. La

scurtă vreme, scriitorul a luat cuvîntul în fața muncitorilor din Viena, infierîndu-i pe hitleriști. Apoi a fost invitat să țină o conferință în cadrul unei manifestări organizate de „Sozialistischer Kulturbund” din Berlin. Naziștii au interzis-o de cum au venit la putere.

Fapt e că au urmat alegerile pentru Reichstag, la 5 martie, după ce toți comuniștii și mulți social-democrați — scrie Katia Mann — fuseseră aruncați în închisoare. Soții Mann au rămas deci în Elveția, apoi au plecat în sudul Franței; s-au reîntors — în plină frământare — în Elveția, stabilindu-se în apropiere de Zürich, la Küsnach, unde au rămas cinci ani.

Alte amănunte, nu mai puțin interesante, sînt cele privind raporturile dintre Thomas și Heinrich Mann, disputa lor, precum și relațiile cu Brecht, față de care autorul *Muntelui magic* nu nutrește simpatie.

Împrejurările în care a scris celebra *nuvelă Moartea la Veneția* sînt, de asemenea, evocate, în bună parte aceste împrejurări fiind trăite de Thomas Mann însuși, Gustav Mahler, muribund la Veneția, (m. 1911) impresionîndu-l în mod deosebit pe scriitor, care i-a conferit eroului său, Gustav Aschenbach, unele trăsături ale marelui muzician.

Buletinul internațional al criticilor literari

● A apărut nr. 6 (iunie 1975) al Buletinului editat de Asociația Internațională a Criticilor Literari. Primele două pagini sînt consacrate memoriei lui Yves Gandon, ale cărui merite ca om de litere (poet, romancier, critic, eseist), ca fost președinte al P.E.N.-Clubului francez, al Sindicatului francez al criticilor literari, al A.I.C.L., sînt evocate de Yves Cazaux, președinte al Societății Oamenilor de Litere, și de Roger Giron, vicepreședinte al Sindicatului francez al criticilor literari. Urmează, apoi, o serie de extrase din intervențiile și comunicările participanților la Colocviul din Parma (24-26 aprilie 1974), cu tema *Criticul — intermediar între cititor și scriitor*. A doua jumătate a Buletinului e consacrată Congresului internațional de la Budapesta (10-15 nov. 1974) al criticilor literari, cu care prilej s-a întrunit comitetul executiv A.I.C.L., tema colocviului fiind *Critica literară și cultura de masă*. Despre ambele colocvii, „România literară” s-a referit pe larg.

Festivalul filmului de la Moscova

● Al IX-lea festival internațional de film, avind drept deviză „Pentru o artă cinematografică umanistă, pentru pace și prietenie între popoare”, se desfășoară la Moscova între 10 și 23 iulie. Și-au anunțat participarea 84 de țări. În cele 13 zile ale festivalului vor fi organizate trei concursuri cinematografice: pentru lung metraj, pentru scurt metraj și filme pentru copii. Tot cu acest prilej va fi organizată o retrospectivă consacrată celei de a 30-a aniversări de la victoria asupra fascismului.

Scriitori nordici

● În colecția de „Opere reprezentative” publicată sub egida și din inițiativa UNESCO au apărut recent (Ed. Jean-Pierre Oswald, Paris) trei volume ilustrînd creația unor scriitori din zona nordică a Europei. E vorba de *nuvela Sufflete mascate* de Pär Lagerkvist (Suedia), *romanul-nuvelă Hiltu și Ragnar*, pe care F. E. Silanpää (Finlanda) îl considera drept cea mai bună operă a sa, și *Poezii complete, poeme în proză și nuvele* de Sigbjørn Obstfelder (Norvegia). Încă o contribuție la răspîndirea, prin intermediul unei limbi de circulație universală — franceza, a unor literaturi mai puțin cunoscute în lume.

Locul acțiunii: Hollywood

● Ca și multe alte romane despre Hollywood, *Final Cut* (Ultima tăietură) este în același timp o lecție despre corupție și un atac satiric amar la adresa vulgarității: astfel a caracterizat săptămînalul „Newsweek” noua carte a lui Daniel Stern, recent apărută la „Viking”, New York. La începutul anilor '70, Stern a fost una din „persoanele foarte importante” din conducerea casei de filme Warner Brothers. Astfel, Hollywood-ul său apare ca un microcosm în care se reflectă de minune o întreagă societate. Și dacă cele mai multe din personajele sale apar ca niște caricaturi, aceasta se datorează poate — așa cum sugerează revista — faptul că foarte mulți hollywoodieni sînt, în realitate, niște caricaturi.

Robert Stolz

O viață în ritm de vals

● Ultimul rege al operei vieneze, celebrul compozitor austriac Robert Stolz, a închis pentru totdeauna capacul pianului său. Cu două luni înaintea sărbătoririi a 95 de ani de viață, s-a despărțit de ea, dar operele lui vor răsună și de-acum încolo, spre gloria Vienei și desfătarea lumii.

Cele peste 50 de opere reieșite i-au fost jucate în premieră în mai toate metropolele lumii, muzica scrisă pentru mai bine de o sută de filme și reviste a cucerit lumea. Cele peste 2.000 de valsuri și de marșuri, slagăre și cîntece au fost traduse în zeci de limbi, printre care și română. Multe din melodiile lui au pătruns în folclor, devenind cîntece populare. Două premii Oscar, două „Discursuri de aur”, nenumărate „Grand Prix”, ordine și medalii, titlul de cetățean de onoare al mai multor orașe (Graz, Viena, St. Wolfgang, Montreal) au încununat succesele sale mondiale, succese datorate atît compoziției, cît și dirijatului.

La Hamburg — „Zile ale culturii poloneze”

● Zile ale culturii poloneze sînt programate în Hamburg de la 26 august pînă la 7 septembrie. Vor fi prevăzute reprezentații ale Teatrului Dramatic din Varșovia cu piesele *Cununia* de Witold Gombrowicz și *În patru labe* de Tadeusz Rozewicz. Într-o galerie de pictură a orașului vor fi expuse, de la 10 august pînă la 10 septembrie, tablouri care aparțin muzeului național din Cracovia și care vor alcătui expoziția *Portretul polonez*.

Simpozion internațional de artă armeană

● În localitatea italiană Bergamo s-a desfășurat recent primul simpozion internațional de artă armeană. Cu acest prilej au fost prezentate cele mai recente studii și contribuții asupra artei armenie medievale. La lucrări au participat numeroși oameni de cultură din diferite țări care se ocupă cu studiul artei armenie. Din România au fost prezenți prof. Grigore Ionescu și prof. Ion Sava Nanu, care au prezentat comunicări cu privire la „Relațiile artistice dintre România și Armenia” și, respectiv, „Legăturile armeno-române în arhitectura feudală”. Cu același prilej a fost organizată o amplă expoziție de arhitectură armeană din secolele IV—XVIII.

O carte despre Ilie Năstase

● În colecția „Sports 2004” a Editurii Solar a apărut cartea lui Gilles Delamarre, *Năstase, superstar*, prefată de Philippe Chatrier și Pierre Barthès. Ilie Năstase învingător la Forest-Hills în 1972, la Roland-Garros în 1973, de două ori cîștigător al Marelui premiu Filt, campion internațional al mai multor țări, cîștigător a numeroase turnee de mare anvergură este considerat ca unul din ultimii oameni de geniu din acest sport, total opus tendinței de robotizare a sportului cu racheta. Scrisă cu multă simpatie, cartea re-crează viața campionului, copilăria, adolescența, izbucnirea talentului, evocînd marile și strălucitele jocuri ale tenisului român, care chiar și atunci cînd nu a cîștigat a uimit și a încîntat publicul. Un loc aparte în carte îl ocupă formarea cuolului excepțional Ilie Năstase — Ion Țiriac, aproape invincibil.

Pentru copii

● În ultimii ani, tirajul anual al volumelor publicate de editura sovietică Detskaia literatura, specializată în cărți pentru copii, a crescut cu 45 de milioane, atîngînd cifra totală de 210 milioane exemplare. Cea mai nouă dintre colecțiile acestei edituri, „Seria filosofică”, pentru elevii din clasele mari, a fost inaugurată recent cu un volum consacrat lui Montaigne. Statisticile arată că o carte din șase apărute în Uniunea Sovietică este destinată copiilor sau adolescenților. Operele literare publicate pentru ei apar în toate cele 35 de limbi vorbite în U.R.S.S.

O nouă revistă

● „Paris aux cent villages” este titlul revistei recent înființate sub conducerea lui Marcel Bannassat și care consacră primul său număr orașului Paris. Lunar, revista va publica studiul istoric și arheologic al unui cartier parizian.

Henry Miller învață japoneza

● Într-un supliment literar al ziarului „Die Welt” se publică un fragment dintr-o nouă carte a lui Henry Miller, *Insomnia sau frumoasele nebunii ale bătrînietii*, care urmează să apară în august în traducere germană la Editura Umschau. Cu trei ani în urmă, autorul *Tropicului Capricornului* declarase că s-a dezvăluit integral în scris, că nu mai are ce spune. Acum a terminat însă o altă carte dedicată noii sale soții, japoneza Hoki Takuda. Cu verva nedezmintită de vîrstă (peste 75 de ani), scriitorul povestește cum a început să învețe limba japoneză ca să poată transmite cele mai arzătoare și sincere declarații de iubire. Ironic și necrutător sînt persiflate sovăieșile și dificultățile unui om slăbit fiziceste, împovărat de ani, dar înținerit sufletește.

Am citit despre...

O limbă „săracă”

„SĂRACĂ” limbă vorbește tribul filipinez Tasaday! Li lipsește un cuvînt care să desemneze omorul, conceptul „dușman” îi este necunoscut, nu poate exprima ideea de „război”, pînă și noțiunea prea universală de „rău” îi este cu totul străină. Același termen, „mafeon”, înseamnă și bun și frumos, iar puținii Tasaday care au dăinuit fără ca nimeni să-și știe și să-l afle pînă acum vreo zece ani, cînd un călător singuratic, exploratorul Dafal, a dat peste ei și i-a speriat, folosesc foarte des cuvîntul mafeon. Totul li se pare bun și frumos, sînt veseli, tandri, sensibili, prietenoși. Cartea *Blinzii Tasady* de John Nance este prima consemnare antropologică despre acest trib al epocii de piatră, atît de primitiv încît nu cunoaște agricultura, nu are nici artă, nici religie, nici arme.

Ciudate sînt căile antropologiei! Acum, cînd planeta noastră tinde să devină un sat mare în care toată lumea cunoaște pe toată lumea, cînd e lucru de minune să se mai ivească grupări umane necercetate și neeti-

chetate, ultimele descoperiri se situează parcă într-adevăr la extremele spectrului moral. Cu vreo doi ani în urmă, descrierea altei rămășițe a epocii de piatră, tribul african Ik, a înfiorat întreaga omenire: acolo, la începuturi, înainte de orice civilizare, ne apăreau niște prezumați strămoși mai haini decît orice fiară, cruzi de dragul cruzimii, lipsiți pînă și de sentimentele acelea atît de elementare încît ne-au deprins să le numim instincte: instinctul matern, de pildă, sau instinctul gregar. Ik nu știe ce sînt iubirea și compasiunea, singurele lucruri care îl bucură sînt moartea și suferința altora — fie ei cit de apropiați — copii, mamă, soră. Greu de închipuit o mai pesimistă imagine a începuturilor Omului! Iată-ne acum proiectați la polul opus, într-un paradis al bunătății originare cum nici Rousseau nu s-ar fi încumetat să viseze.

Cum este, așadar, omul primitiv? Oricum, se pare. Poate fi sublim. Poate fi odios. Abel și Cain, Ormuz și Ahirman, stau, din totdeauna, alături. Ik nu e o născocire, Tasaday nu e o născocire. Fiecare din aceste două societăți neevolute a păstrat în stare nefiresc de pură unul singur din termenii alternative pe care indivizii evoluati și comunitățile civilizate o rezolvă eclectic, în funcție de complexe condiții și determinări ale vieții moderne.

Pentru Tasaday, contactul cu secolul XX nu a fost de loc „mafeon”. Cartea *Blinzii Tasaday* povestește cum, la zece ani după descoperirea tribului, comisarul filipinez pentru minorități, Manuel Elizalde, un om de bine, a încercat să-l protejeze de societățile forestiere care începeau să pătrundă pe teritoriul lui. A fost creată o rezervație de 46.000 de acri în jurul zonei locuite de Tasaday. Asasini plătiți, puternic înarmați — trimiși, se presupune, de vreuna din societățile forestiere interesate în defrișarea muntelui — au pătruns în pădure, dar au fost interceptați de paznicii instalați de guvern. Tribul Tasaday n-a înțeles, probabil, ce

era să i se întimplă. Nu are cuvinte pentru crimă, pentru violență, pentru atac, pentru mercenari.

Va supraviețui minusculei grup Tasaday intrării în istorie? În genere, oamenilor nu le prieste să fie studiați ca niște insecte. Cu atît mai mult cu cît studiul nu e cu totul dezinteresat. Antropologii au început să aibă remușcări. Frumoasa lor știință, închinată omului și numai lui, este folosită de la o vreme împotriva obiectului ei. Asta încearcă să demonstreze antologia *Antropologie și imperialism*, publicată recent la Paris de Jean Copans: oamenii de știință descoperă — spre stupefacție și imensa lor dezamăgire — că sînt manipulați, că buna lor credință și abnegația lor sînt folosite în scopuri care n-au nimic comun cu disciplina lor. Antropologul devine fără voia lui spion, pe baza rezultatelor cercetărilor lui întocmindu-se, de pildă, planuri de înăbușire a mișcărilor insurgente. Portughezul Alfredo Margarido, peruvianul Stefan Varese, numeroși alți cercetători occidentali de valoare, critică sever, în textele incluse în antologia lui Jean Copans, încercările de pervertire a antropologiei, de transformare a ei în instrument neocolonialist.

Tribul Tasaday, ca să revenim la el, se plînge că-l obosesc „vocale zgomotoase și privirile iscoditoare” ale zecilor de antropologi, ziariști, cinești etc. care îl asaltează. Ei pun întrebări stupide, enervante: „Vorbești cu pietrele?” I-a iscodit un străin pe un membru al tribului. „Nu, i-a răspuns acesta mirat. Dar tu vorbești cu pietrele?” Alte întrebări primese răspunsuri superbe: „Ce este sufletul?” „Sufletul poate fi partea din tine care vede visul”. Există, s-ar spune, limbi sărace care n-ar pierde nimic neîmbogățindu-se.

Felicia Antip

B.B. în ofensivă socială

● La 5 iunie, Brigitte Bardot s-a controversat violent, în fața telespectatorilor emisiunii „Au pied du mur”, cu ministrul Sănătății, d-na Simone Veil, pentru modificarea legislației privind copiii trăind în afara familiei. Într-adevăr, în 1973, în Franța, 230.000 de copii trăiau în afara familiei, prin cămine, și prea puțini au fost reluați de către părinții lor sau adoptați (la Paris doar 200). „Eu mă slujesc de popularitatea mea pentru a veni în ajutorul celor care au nevoie de mine”, a proclamat celebra vedetă de cinema, care într-o emisiune precedentă fusese apărătoarea animalelor nefericite din cuștile grădiniilor zoologice. Această emisiune (din ianuarie 1975) i-a adus peste 2.000 de scrisori, dintre care doar 3 de dezaprobare. Fapt e că filmul cu emisiunea a fost difuzat de B.B.C. la 14 mai, apoi solicitat în R.F.G., Spania, Olanda, Suedia... În imagine, B.B. dezlănțuită în apărarea animalelor...

Colaborare didactică

● Un program de colaborare a fost perfectat între Institutul pedagogic pentru limba rusă de la Bochum și Institutul Pușkin din Moscova. Pentru ridicarea nivelului de predare și de asimilare a cunoștințelor în domeniul limbii ruse, profesori de la Institutul Pușkin vor ajuta pe colegii lor din Germania federală în întocmirea programei analitice și în aplicarea unei metodologii didactice specifice.

Glenda Jackson și Sarah Bernard

● Regizorul Richard Fleischer va începe în curând turnarea unui film dedicat celebrei Sarah Bernard. După multe ezitări privind alegerea interpretului rolului, regizorul s-a decis pentru actrița Glenda Jackson. „Un talent el, Glenda”, debășă toate barierele care o despart de Sarah. Filmările vor fi realizate în studiourile londoneze.

La Paris, acum 70 de ani : debutul Mariei Ventura

● „Am debutat la vârsta de 15 ani, în piesa tălău meu, *Copila din flori*; apoi la Paris, în producția de fine de an a Conservatorului, cind încă nu împlinisem 19 ani” — răspundea întrebării unui ziarist, în anul 1924, marea actriță Maria Ventura. Adevăratul debut — cel de la Paris — a avut loc într-o vreme cind accesul la Conservatorul din capitala Franței era obstacolul suprem din calea aspiuranților la cariera teatrală, iar titlul de absolvent al acestui înalt for de învățămînt însemna consacrarea certă pe plan internațional. Și Maria Ventura a avut această consacrare, entuziasmînd comisia examinatrice și obținînd premiul întâi la tragedie; fruntașa unei echipe de concurenți — aleși dintre aleși — formată din 131 de tineri talentați, veniți din toate

colțurile lumii, atrași de luminile acestei adevărate universități internaționale de teatru. Era în luna iulie 1905 și eroina de atunci a competiției avea numai 18 ani și 11 luni — așa cum menționează și revista pariziană „L'Illustration”, care-i publică fotografia, însoțind-o cu un elogios articol al

Festivități ale filmului în R.D.G.

● Cu premiera filmului *Frați de singe*, produs de Defa, s-au deschis zilele filmului de vară în R. D. Germană, la Brandenburg. Sînt anunțate nouă premiere pînă în ziua de 13 iulie, programate în 80 de cinematografe în aer liber. Alături de producțiile autohtone vor fi prezentate și realizări din U.R.S.S., Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Franța și America. În apropiere, tot în regiunea Potsdam, se inaugurează în acest an cel de al cincilea festival de vară al filmului pentru copii din R.D.G.

Salvador Dali — expoziție de grafică

● O expoziție cu lucrări ale pictorului Salvador Dali s-a deschis la Bonn. Pe o suprafață de aproape o mie metri pătrați, pot fi văzute 300 de opere de grafică din diferite perioade ale creației unuia dintre întemeietorii artei plastice moderne.

Un gigant în plus

● „Se caută o femeie de talie solidă, peste doi metri [...] cu brațe musculuoase. Fizic de lup-tătoare, dar figură agreabilă”. E un anunț publicat recent de mai multe săptămânate și cotidiene italiene. Originea acestuia: Federico Fellini. Cineastul caută să angajeze o comediantă pentru filmul pe care-l dedică vieții lui Cassanova. Bizară eroină căutată va figura în galeria portretelor felliniene (alături de personajele feminine enorme din *Amarcord*, *Opt și jumătate*, *Roma*).

În noul film, acest personaj se va numi Marcolina.

O antologie de proză poloneză

● La Editura Slask a apărut o antologie de proză din ultimele trei decenii, avînd ca temă comună viața clasei muncitoare din R.P. Polonă. Intitulată *Casa din inimile noastre*, această culegere a fost redactată de Witold Nawrochi și cuprinde: nuvele de Bogdan Czeszko — *Povestiri de iarnă* sau *Preocupările autorității*, Gustaw Morcinek — *Victoria*, Maria Dombrowska — *E nuntă în sat*, Leszek Prorok — *Oceanul*, Janusz Koniusz — *Cercuți pe copac*, Leon Wantula — *Casa din inimile mele* etc. În comentariul din ziarul „Tribuna Ludu” volumul e apreciat ca „un bilanț al realizărilor prozei poloneze, ce reflectă pe larg și direct realitatea socială”.

Lev Tolstoi — Opere complete

● Cu jumătate de veac în urmă, Sovietul Comisariilor Poporului din U.R.S.S. hotărî editarea operelor complete ale lui Lev Tolstoi. Primul volum a apărut în 1928, cu prilejul centenarului nașterii scriitorului. De aceea ediția s-a intitulat jubiliară. Acum această gigantică acțiune editorială s-a încheiat. „Prin dimensiunile ei — spunea unul din redactori — ediția jubiliară poate fi pusă alături doar de o acțiune grandioasă cum este ediția în 143 de volume a operelor unui alt gigant al literaturii universale — Goethe (ediția de la Weimar). Alte asemenea exemple nu mai există în practica editorială și redacțională”.

Atahualpa Yupanqui

● Editura franceză Edouard Privat prezintă, în colecția „La Contre Horloge”, o plachetă de lux cu opt poeme de Atahualpa Yupanqui, celebrul bard argentinian de origine incașă, traduse și ilustrate de Carlos Pradal.

O operă de Victor Brauner

● Printre recente opere achiziționate de Muzeul de artă modernă din Paris, se numără o pinză de Mondrian, o serie de pinze „constructiviste”, citeva de Soutine. Din domeniul „suprarealist” o operă de Chirico (portretul din 1914 al lui Guillaume Apollinaire) și vreo zece pinze de Victor Brauner, majoritatea donate de văduva pictorului. Una dintre acestea, în imagine.

În onoarea lui Paul Klee

● În cadrul festivităților organizate cu ocazia tradiționalei săptămîni a Schwabing-ului (vestit cartier al artei din München) s-au conferit premii unor pictori, sculptori, compozitori și literați. Cu acest prilej s-a pus și o placă memorială pe o casă (Feilitzschstrasse, 3), unde marele pictor și grafician Paul Klee a locuit din 1908 pînă în 1919, perioadă care coincide cu mari mișcări inovatoare în artele plastice.

ATLAS

Umilința

AM ajuns la Fundația Maeght, celebra fundație de artă modernă din celebrul sud al Franței, cu un autobuz pe care îl așteptasem mai bine de o oră pe un soare torid, într-o după-amiază abulică de duminică. O clădire extravagantă așezată pe buza unei prăpăstii împădurite — totul frumos, foarte frumos, poate chiar prea frumos. În sălile transparente, cu geamuri imense, o mare expoziție Giacometti (aceleași lucrări pe care le văzusem cu cîteva săptămîni în urmă la Muzeul Gugenheim, înainte de plecarea din New York) mai întîi ne-a uluit, apoi ne-a făcut să înțelegem bizarul obicei al multiplicării operelor de sculptură fără mărturisirea renunțării la ideea de unicat. În curte, diafane mobile de Calder, o statuie de Arp, un labirint de Miró — vastă construcție de terase mărginite de ziduri joase complicate, cu bazine, marmuri, ceramici, faianțe, avînd în centru două mari lucrări din seria „Păsărilor lunare” care mie nu încetează să-mi sugereze nu zburătoare, ci masivi minotauri. Am părăsit Fundația Maeght oarecum confuzi. Deși cuprindea adevărate capodopere și deși arhitectura și cadrul natural care le cuprindea erau și ele foarte frumoase, ceva neplăcut plutea în aer, o anumită afectare, ceva prea căutat, prea nemăvăzut. Fiecare lucru, fiecare dală a potecii, fiecare parcelă de gazon, fiecare lustră păreau făcute în așa fel încît să nu fie ca în alte părți, încît să fie altfel, originale. Lipsea umilința care trebuie să înconjoare arta, pentru a realiza sentimentul din care ea, arta, s-a născut, și, în nemărginitul orgoliu al setei de epatare, operele de artă se simțeau stînjinite și, la rîndul lor, stînjeau.

Orașul, sau satul, Saint Paul, care găzduia acest atît de nou așezămînt de artă, era atît de autentic vechi, atît de frumos cu străzile lui înguste și pardosite cu mozaicuri din pietricele de mare reprezentînd flori, cu restaurantele lui, cu mesele puse sub tei înfloriți, pe marginea parapetului dincolo de care se deschidea valea, încît nu putea fi legat în vreun fel de prezent. Din zidurile vechi creștea flori exotice atîrnînd în culori crude, neamestecate, totul era atît de curat, cu atîta grijă aproape artificială compus, așezat, colorat, ordonat, încît sentimentul că te miști într-un decor de teatru — de operă, mai precis — se năștea firesc și trebuia să-ți spui mereu, să-ți repeți, pentru a te putea crede, că este o localitate locuită, reală.

Așezați pe parapet, mincam piine cu lapte (cumpărate dintr-un salvator magazin deschis încă la acea oră a amurgului duminical) și contemplam regiunea care se întindea la picioarele noastre. Semăna evident cu Umbria. Era la fel de neîntelese frumoasă, mai puțin poate lumina unică de acolo, cernută, făinoasă. Deosebit mai era faptul că, în timp ce în Umbria, risipite printre pini și cipreși, se văd mănăstiri medievale și ferme țărănești masive, înalte, ancestrale, cu ferestre mici și acareturi evocatoare, aici se vedeau vile ultramodeme, cu piscine și garaje. Stătea însă în puterea noastră să facem un efort și să nu ținem seama de ele, să ne imaginăm peisajul de dinaintea lor, de dinaintea înmulțirii fără frîu a oamenilor și a bogățiilor lor, de atunci de cînd în vîile care ni se întindeau la picioare nu era nimic, și numai pe fiecare dintre colinele răzvrătite în sus se înălța, asemenea unei coroane crenelate, cite o cetate construită din acea piatră roșie și gălbuie a locului...

Ano Blandiana

Din Lirica mongolă

Dașidorjiin Națagdorj

Vara mongoală

În Hangai, în munții noștri, ce frumoasă este vara!
Nicăieri, pot spune, n' am lume, nu-i o vară ca la noi.
Păsări în desimea verde își pornesc din zori fanfara
Și pe orice ram sîrută vîntul tinerele lei.

Cînd simt că-i n' nări mirosul verde, mai vîoi nechează
Și se-avîntă cu-nfoiate coame, în galop sirep.
Moile vuiesc. De floare stepa se înmiresmează
Și sub luna vrăjitoare dragostele iar încep.

Cîntă riul și pășunea. Cîntă munții. Strigă cucii.
Înima întinerită cîntă-n fiecare om.
Pruncii urcă pe coline. Vîntu-alungă vîlătucii
Și se-arată minunata vreme-a marelui Nadom.*

Împletite-s laolaltă tinerețea, cîntul, risul.
Rătăcesc în stepa largă turme fără de oi.
Iar în iurte ne imbie voia bună și cumisul
Vară-n lume mai frumoasă, ca la noi, nu-i nicăieri!

* Nadom: petrecerea populară cu prilejul zilei naționale care se sărbătorește în fiecare an la 11 iulie.

Biambin Rincen

Toamna în stepă

Păstrînd culoarea tihnei, țărîna stacojie
Se-ntinde nesfîrșită, tăcută și pustie.

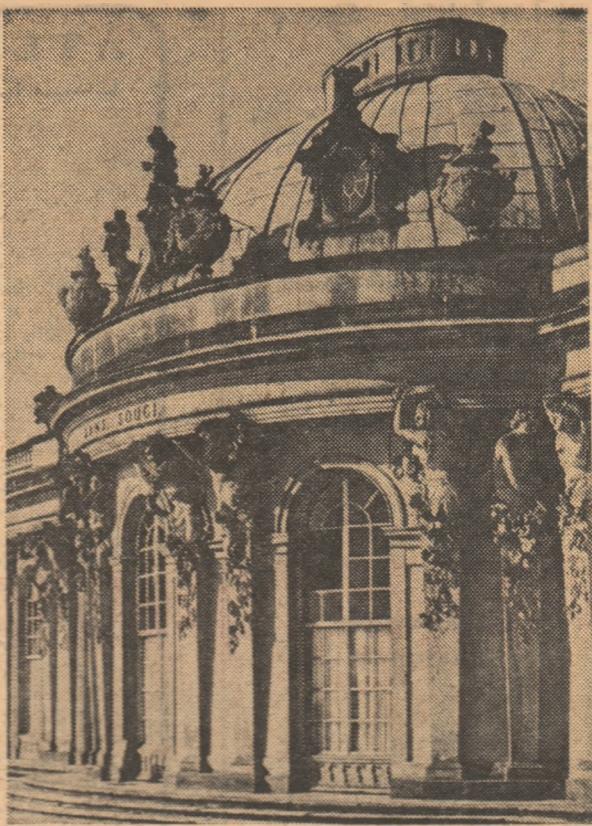
Nu mai auzi nici greieri. Pămîntul este ud.
Numai cocori, departe, prin ceruri se aud.

Amurgul trece vînat prin mucedă otavă.
În pieptul micii stepe sulfarea e bolnavă.

Încărunțește bruma pe frunzi de stînci ce tac —
Și nu ne spun ce gînduri le-au frîmîntat prin veac.

În românește de
Victor Tulbure
Alexandru Brănescu

Limba și cultura română în R. D. Germană

Sans Souci

ÎN 1954, la Universitatea Humboldt, din Berlin, în cadrul Institutului de romanistică, sub conducerea prof. Rita Schober și a prof. Werner Draeger, lua naștere cel dintâi lectorat de limba română, oficial înființat de țara noastră.

Am fost primul lector român, trimis de Ministerul Învățământului, să predau limba și literatura noastră studenților Universității Humboldt. Entuziasmul acelei virste și, mai ales, avântul nobilei misiuni de a organiza învățământul limbii române la o catedră pe unde trecuseră, odată, Sextil Pușcariu și E. Gamillscheg, în apărarea latinității și romanității noastre, bucuria de a re deschide porți spre cultura lumii germane, nemuritoare, înaripau zilele și faptele noastre.

Aproape în același timp, începând din anul 1955, apărea pe harta universitară a Republicii Democratice Germane, lectoratul de la Leipzig. Sub auspiciile Institutului de romanistică al prof. W. Kraus, membru al Academiei de Științe, prof. W. Bahner a pus bazele unui seminar românesc continuând tradiția lui Gustav Weigand. Primul mesager oficial al culturii românești în Leipzig a fost Romul Munteanu: atmosferei de lucru și contactelor de idei se datoresc, de bună seamă, studiile asupra iluminismului românesc în cadrul epocii europene de *Aufklärung*, pe care o cercetau deopotrivă atît romanistii din Leipzig, cît și lectorul român. Se puneau, astfel, bazele colaborării științifice dintre Universitățile noastre.

Dezvoltarea care a urmat, în studiul limbii și literaturii românești în Republica Democrată Germană, a fost o dovadă rodnică, plină de semnificații. La Universitatea din Halle a. Saale, unde învățase Alexandru Philipide la școala de lingvistică a lui Hermann Paul, a fost creat lectoratul condus de prof. E. Silzer, după autorizate păreri, cel mai bun lector de limbă română din spațiul de limbă germană. Pînă nu de mult, la Academia de Științe din Berlin funcționa, sub conducerea neobosită, deschisă și entuziastă a prof. Werner Bahner, un centru de studii românești, care-și concretizase activitatea într-un șir de interesante publicații.

Munca noastră a dat roade. Dacă putem menționa, aici, pe unii dintre cei ce au slujit învățământul limbii române în Universitățile din R.D.G. — Liviu Onu (Leipzig), I. Bociort (Berlin), Gh. Gană (Berlin), O. Schiau (Berlin) o facem cu conștiința datoriei împlinite. O generație de tineri româniști este astăzi în floare în Republica Democrată Germană — mărturie a colaborării noastre.

CU ACESTE gînduri, purtat de fluturarea amintirilor, nu fără nostalgie, am luat parte la colocviul organizat de Secțiunea de lingvistică teoretică și aplicată (Departamentul de Romanistică) a Universității „Karl Marx” din Leipzig în colaborare cu Universitatea din București. Împreună cu valorosul romanist și românist Klaus Bochmann, docent al Universității Leipzig, aduceam la împlinire un proiect de lucru în comun: studierea lexicului social-politic al limbii române moderne, în perspectiva romanității (sec. XVIII—XIX). Constătuirea de la Leipzig a reunit, în jurul acelorași probleme, pe cercetători specialiști în română din Berlin, Halle și din Leipzig, pe profesorii de romanistică V. Ricken (Halle) și J. Klare (Berlin), precum și o echipă de lucru a Universității din București, reprezentată de conf. dr. Th. Hristea și lect. dr. Elena Barborică. La colocviu luau parte lectorii români din R.D.G., impetuosul și plurivalentul lect. dr. Mihai Diaconescu (Berlin), distinsul și delicatul intelectual, asist. dr. Ion Vartie (Leipzig), ale căror strădani

și rezultate sînt unanim prețuite. Ne-am bucurat de asemenea de atenția ambasadei române în R.D.G., reprezentată printr-un activ consilier cultural, dr. Ioan Lupu. În jurul nostru, o ceată de studenți vorbind fluent românește a adus contribuții interesante la problemele în discuție.

Am înțeles că în Universitățile din R.D.G. româna are, printre limbile romanice, loc de cinste, alături de franceză și de spaniolă. Prietenii româniști vorbeau și înțelegeau limba noastră atît de bine încît, pînă la urmă, lucrările colocviului s-au ținut, în egală măsură și fără dificultăți, în germană și în română.

Am înțeles, la Leipzig, înfăptuirile învățământului de limbă română început acum mai bine de două decenii. A meritat eforturile noastre. A justificat așteptările și speranțele noastre. Dacă ne este permis a face comparații, dintre țările de limbă germană, Republica Democrată Germană are, astăzi, o adevărată echipă de specialiști în limba și literatura română.

!ATĂ de ce, în această țară însetată de innoiri, prezențele românești, mărturii prezente și trecute, devin tot mai evidente. Numele lui Dimitrie Cantemir (cărui Academia de Științe și prof. W. Bahner i-au dedicat de curînd o amplă reuniune științifică), numele lui Mihail Eminescu și al lui Titu Maiorescu, al lui L. L. Caragiale, al lui Paul Zărețopol, în strînsă legătură cu cultura germană, ar putea, cu îndreptățire, să ceară o **Casă a culturii românești** în Republica Democrată Germană. Tot astfel avem dreptul să relevăm că Universitatea Humboldt și Institutul ei de romanistică, Universitatea „Karl Marx” din Leipzig și Departamentul de limbi romanice, profesorii care au inițiat această nobilă acțiune de răspîndire a limbii române, precum prof. W. Bahner și prof. W. Draeger, profesorii care continuă și desăvîrșesc opera începută, precum doc. dr. Klaus Bochmann, merită, cu toții, însemne de onoare ale recunoștinței românești. În Republica Democrată Germană avem prieteni vechi și prieteni noi de nădejde. Acest **Arbeitskreis** al specialiștilor în limba română, care a luat naștere de curînd, cu strădani multiple (mai ales entuziasmul și munca lect. dr. Mihai Diaconescu se cuvin relevate), constituie o unire de forțe și un program de speranțe pentru viitor. Avem datoria să fim, cu mindrie, alături de cei ce iubesc cultura, limba și istoria poporului nostru, în această parte, germană, a lumii socialiste.

REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ este o țară nouă. Dar ea este și țara lui Bach, țara lui Goethe și a lui Schiller, tot așa cum este și țara lui Caspar David Friedrich, pictorul momentului 1800, recent sărbătorit în lumea germană. Republicii Democratice Germane îi aparțin biserica Snt. Thomas din Leipzig, edificiile settecentiste din Weimar și Galeria națională din Dresda, dar mai ales îi sînt proprii palatele de la Potsdam — ca un simbol. Această creație a lui Friedrich II unește puterea, frumosul și liniștea unui popor pe care istoria l-a condus, de pe înălțimea castelului **Sans souci** și din marea solemnă a lui **Neus Palais**, la realismul sever și sobru din Căcilienhof, unde s-a semnat acordul dintre marile puteri participante la războiul antihitlerist, în 1945.

Pe terasele înverzite și pe aleile pline de arome ale parcului, pe sub volutele rococo ale sălilor de palat, trecem, la Potsdam, printre epoci și glorii, printre lumini și printre umbre, cuprinzînd, atîta cît puteam, tainele trecutului și forța prezentului acestei lumi germane noi.

Alexandru Niculescu

Pentru că Dunărea este totuși mama pămîntului nostru

Dunărea, care-mi leagănă mie mereu toate gîndurile... Care mă cheamă mereu spre ea.

Dimbovița, învelind inima țării cu miros de Dragoslave și Rucăr...

Buzăul sunînd din capete de zimbru printre cîmpiile de aur unde m-am născut...

Apele mele dragi, care m-au învățat cîntecul etern al dragostei de neam, s-au despletit în blesteme.

Și curg neconținut...

Sub nori bezmetici, luna-și taie cu o foarfecă neagră părul bălai al Chirei Chiralina.

Ceas amar, ceas cu pîine ruptă și furată.

După cinci ani de muncă și de bucurii, plini cu ciorchini de soare, iată, Dunărea-și aruncă din nou bivoliile negri în coasta dulce a Brăilei.

Ne batem, la Brăila, mii, zeci de mii de oameni cu Dunărea.

Noi, care-o iubim mai mult decît își iubesc brazii muntele, trebuie să-i ucidem ura bolborosită și s-o învingem.

Ne batem pentru zîmbetul lunii iulie, pentru grîul ce-l semănăm aici de două mii de ani, pentru copiii noștri mirosind a iarbă crudă în seară limpede și pentru corăbiile de umbră și argint pe care le așează luna pe Dunăre, în dreptul Brăilei, în nopțile cînd trandafirii suie la geam ca să ne vadă sărutîndu-ne.

Dunărea sfișie inelele noastre de cîntec.

Ieșiți din legenda ei, nu putem s-o urîm. O vom învinge și vom continua s-o iubim mereu.

Pentru că Dunărea este totuși mama pămîntului nostru.

Fănuș Neagu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVASCU

